

TV 15

NATISNILI SMO
40.500
IZVODOV

Št. 9 ● 10. marca 1977 ● Leto XV

Trideset let ZZB NOV
Jugoslavije

Delavni tudi v prihodnje

Tridesetletni jubilej borčevske organizacije bomo letos praznovali z novimi delovnimi uspehi. Se večja idejno-politična aktivnost v prihodnje pa je obveza. Zagotovo se bodo borci revolucije, seveda vsak po svojih močeh in sposobnostih, vzorno vključili v delo, ki vodi k hitrejšemu napredku in razvoju socializma in samoupravnih družbenih odnosov pri nas. Ta nikoli prekinjeni delovni polet in vse večji delovni uspehi, bodo najlepše darilo borcev revolucije in samoupravljanja našemu vrhovnemu komandantu za njegov 85. rojstni dan in za njegovo štiri desetletja dolgo borbo na čelu naše Partije.

Borčevska organizacija je v teh tridesetih letih zrastle v močno in organizirano, idejno-politično tvorino in kleno ter edinstveno družbenopolitično organizacijo. Posamezniki in organizacije so nedvomno dosegli tudi zavirljive uspehe v borbi za izgradnjo socializma in samoupravnih družbenih odnosov. Posebno veliko delo pa je opravila borčevska organizacija na področju negovanja, razvijanja in prenašanja vseh vrednot revolucije na mlade, na generacije, ki prevzemajo odgovornosti in nadaljujejo začeto delo svojih očetov. Pri tem seveda tudi ne gre zanemariti uspehov, ki so jih dosegli borci pri uresničevanju nalog pri podružbljanju koncepta SLO, varnosti in družbene samozasčite, kakor seveda tudi pri odpravljanju socialno-ekonomskih težav svojih tovarišev.

Negovanje in razvijanje tradicij NOB, skupaj z ideološko-političnim izobraževanjem, so borci, kot seveda tudi vse borčevske organizacije, sprejeli kot nenadomestljivo potrebo, usmerjeno v vse akcije za spremembo družbenih odnosov, za boljše človeške odnose in solidarnost, tako kot to tudi načrtujeta ustava in zakon o združenem delu.

Samoupravljanje zahteva nenehno delo, visoko raven odgovornosti, kajti samoupravljanje v pravem pomenu mora biti tvorino, obrnjeno v prihodnost v okviru programa ZKJ, desetega kongresa ZKJ in priporočil ter delu in zgledu tovariša Tita. Prav zato nam obdobje do osmega kongresa ZZB NOV Jugoslavije in enajstega kongresa ZKJ pomeni toliko več, kajti zavedamo se, da bo sleherni posameznik, sleherni član borčevske organizacije, moral vložiti vse svoje moči in sposobnosti v delo, ki nas čaka.

(PO 4. JULU)

TROBOJ

Druschke, Višinski, Mazovc

str. 5

Kdaj bo Avstrija zrela za »osim«

Konec februarja je avstrijska zvezna vlada s kanclerjem Kreiskym vred še enkrat dokazala svojo nesposobnost pri reševanju manjšinskega vprašanja na Koroškem in Gradiščanskem. Slovencem in Hrvatom hoče za vsako ceno vsiliti sedmojuljsko manjšinsko zakonodajo iz lanskega leta, kar pomeni, da jih hoče prepričati, da bi sami podpisali revizijo avstrijske državne pogodbe in njenega 7. člena. Pri preštevovanju »posebne vrste« je vlada naletela na dobro organiziran in popolnoma uspešen bojkot s strani manjšin in tudi resnično demokratične javnosti, ki je v bistvu v Avstriji tudi sama manjšina. Tudi poznejši poskusi, da bi Slovence na Koroškem vključili v tako imenovane »sosvete«, so propadli. Koroški Slovenci so pokazali takšno mero enotnosti, kot še nikoli doslej. Pritisk na zvezno vlado in na kanclerja Kreiskyja pa je bil s strani treh strank in to SPÖ, ÖVP in najmanjše, vendar najbolj protislovensko usmerjene FPÖ, tako močan, da se je zvezni kancler 21. februarja odločil, da bo prepustil koroškim strankam, da s svojo »demokratično večino« določijo število občin, v katerih bi postavili dvojezične krajevne napise in v katerih bi priznal slovenščino kot pomožni uradni jezik. Da bi omenjene tri stranke svojo »demokratičnost« pred javnostjo tudi dokazale, so licitirale število slovenskih občin navzgor (predvsem socialisti), a čudno, v tej »demokratični večini« so zmagala stališča najmanjše stranke FPÖ. Menda ni treba posebej poudarjati, da je to stranka Koroškega Heimatdiensta, ki ima številne pristaše tudi v drugih dveh, v deželni zboru zastopanih strankah. Zato nas ne sme presenetiti, da bi po tem »sporazumu« strank dobilo dvojezične napise le osem občin (po stanju leta 1955), slovenščina pa bi bila dovoljena kot pomožni uradni jezik v štirinajstih. (Po odloku koroške deželne vlade iz leta 1972 bi morali postaviti dvojezične krajevne napise v dvestopetih krajih, kar lahko samo pove, koliko Slovencev je avstrijski »demokratični državi« uspelo asimilirati v borih petih letih — seveda le v mislih Heimatdiensta!)

Dvojezične krajevne napise bi po tem sporazumu dobile le občine Sele, Slovenji Plajberk, Radiše, Zgornja Vesca, Zvabek, Blato, Bistrica, Globasnica in Bela. Uporaba slovenščine kot pomožnega uradnega jezika pa bi bila dovoljena v občinah Zrelec, Sele, Borovlje, Bilčovs, Šmarjeta, Bistrica v Rožu, Suha, Pliberk, Globasnica, Železna Kapla, Žitara ves, Galicija, Rožek in Št. Jakob v Rožu. »To je res »širokogrudnost«, ki je more biti zmožen le smrtni sovražnik koroških

Slovencev,« je zapisal Slovenski Vestnik v svoji zadnji številki.

Zvezni kancler je dvignil roke in ostal nemočen pred mračnjaškimi pritiski s Koroške, stranke pa so sklenile sporazum in koroški deželni glavar Wagner ga je zadnjega februarja sporočil v kanclerjevo pisarno na Dunaj. In kako sedaj naprej? Obe osrednji slovenski organizaciji na Koroškem sta poslali Kreiskemu skupno pismo z naslednjo vsebino: »K predlogu treh, v koroškem deželnem zboru zatopanih strank, glede omejitve območja veljavnosti določil člena 7 točka 3 državne pogodbe iz leta 1955 osrednji organizaciji koroških Slovencev ugotavljata, da predlagana ureditev nikakor ne odgovarja določilom člena 7. državne pogodbe, ker sloni na rezultatih ljudskih štetij in zlasti tudi jezikovnega štetja dne 14. novembra 1976 in predstavlja revizijo državne pogodbe z dne 15. maja 1955.

Poleg tega bi taka ureditev potom odredb, ki jih je treba sprejeti z zakonom o narodnih skupinah, sedanjosti, z odloki izvedeno ureditev slovenskega uradnega jezika, dodatno k nemščini na Koroškem, na katero se je Avstrija večkrat sklicevala pred mednarodnimi forumi, zelo bistveno poslabšala glede stvarnega in krajevnega območja veljavnosti.

Narodni svet koroških Slovencev in Zveza slovenskih organizacij na Koroškem vztraja na takšni ureditvi vseh določil člena 7. državne pogodbe z dne 15. maja 1955, ki bo odgovarjala državnim pogodbam in kakor je bila izražena v številnih stališčih in vlogah obeh organizacij.« (Slovenski Vestnik, št. 9, Celovec, 4. marca 1977)

Upanja, da bo pismo obeh slovenskih organizacij na Koroškem naletelo na odprta ušesa in koroško situacijo kaj bistveno spremenilo, je bore malo. Koroški tisk že omeja tožbo pred ustavnim sodiščem, do katere bo prej ali slej moralo priti. Mogoče pa je tudi že čas, da naš odnos do avstrijske manjšinske politike spremenimo, da ne bomo le organizirali demonstracije in pošiljali protestna pisma in note, ki jih avstrijska vlada pogosto priroji po svojem krojaškem, da ne rečemo baročnem modelu, da ne bomo nasledili njihovim frazom o »dobrososedskih odnosih«, ampak bomo za manjšini odločno zahtevali, če je potrebno, a vidimo, da je, tudi na mednarodnih forumih pravice, ki jima jih zagotavlja avstrijska državna pogodba. To je naša dolžnost in tudi pravica.

MILAN VOGEL

od torka
do torka

Sreda, 2. marca 1977

Skupščina SFRJ je ratificirala osimski sporazum z Italijo — eden najpomembnejših korakov pri uresničevanju helsinških dokumentov.

V Madridu je bil trojni sestanek generalnih sekretarjev komunističnih partij Španije, Francije in Italije — Carrilla, Marchaisa in Berlinguerja.

V Novem Beogradu so odprli nov vojno medicinski center.

Četrtek, 3. marca 1977

V Kairu se je začela konferenca enainšestdesetih arabskih in afriških držav, ki naj bi pripravila dnevni red in osnutek dokumentov za arabsko-afriški vrhunski sestanek.

V zadnji številki teoretičnega časopisa CK bolgarske komunistične partije je spet vsepolno potvorb in neresnic o »udeležbi Bolgarije v boju proti fašizmu«.

Petek, 4. marca 1977

Mednarodni švedski strokovnjaki pozdravljajo aktivnost neuvršenih držav v pripravi na posebno konferenco generalne skupščine ZN o razorožitvi.

Prški časniki so skoraj zamolčali obisk nizozemskega ministra na Češkoslovaškem, ker se je le-ta pogovarjal podpisnikom listine 77 Chnoupekem.

Sobota, 5. marca 1977

Vietnam je zahteval od Amerike, naj mu pomaga celiti rane vojne.

Tovariš Tito je uglednemu revolucionarju Vladu Kozaku ob njegovi 70-letnici podelil visoko odlikovanje — red dela z rdečo zastavo.

Vlada Furlanije-Juljske krajine je sprejela zakon o finančni pomoči slovenskim šolam in organizacijam.

Ponedeljek, 7. marca 1977

Predsednik Tito se je mudil v Dubrovniku in si ogledoval mesto.

Inženirci so prvič praznovali svoj praznik.

Spor med ZDA in SZ se zaradi Carterjevega zanimanja za sovjetske disidente zaostre.

Torek, 8. marca 1977

Tovariš Tito je vrhunski konferenci afriških in arabskih držav v Kairu poslal pozdravno brzojavko.

Kreisky: »Vprašanje manjšin ni zmotilo harmoničnega razvoja odnosov.«

V Novi Gorici so se srečali predstavniki goriške KPI in novogoriški komunisti.

Marija je —
sporočilo o resnici

Odmev na sestavek »Ne Marija, vojna je bila krvava«

Pridružujem se misli tovarišice Milene Strajnarjeve v članku »Ne Marija, vojna je bila krvava«, ki ste ga v TV 15 objavili 17. februarja 1977.

Je pač tako: Umetnost je iskanje, pričevanje in potrjevanje resnice in zato je umetnost tudi bičanje laži, nasilja, zatiranje in vseh temu podobnih groblij! Se je pisatelj, zgodovinar ali morda režiser, scenarist, ki je povedal oziroma prikazal zgodovinski dogodek takšen, kakršen se je v resnici zgodil, v čem pregrešil? Ali je morda zato propagiral sadistično zadovoljstvo?

Odgovor je povsem jasen: Ne!

Nasilnike in oblastnike, ki so se omadeževali z nedolžno krvjo, običajno imenujemo krvnike, krvoloke in tudi krvave diktatorje, generale. Zgodovinska osebnost angleške kraljice, imenovane tudi Krvava Marija, si je ta vzdevek prisluzila, ker je bila nasilna, krvoločna. Naša Marija v televizijski nadaljevanke pa je bila žrtev krvnikov in je torej primerjava (zabeležena v Delu!) naše Marije z angleško kraljico, Krvavo Marijo, neupravičena in nedopustna. Neokusna in žaljiva je tudi primerjava z nekim paradizkovim napitkom! Je tovariš Novak, avtor sestavka, pozabil na spoštovanje do vseh tistih, ki so trpeli in umirali v imenu domovinske ljubezni in narodnostne zavesti, ne le do Marije, osrednje osebnosti istoimenske televizijske nadaljevanke?

In če so interniranke z bičem pretepali do krvi, brcali do krvi, da so bile, pa naj bo to Marija ali tisoče drugih taboriščnic, okrvavljene, naj to resnico zalivamo z medicino zato, da bi se kdo ne zgrozil na krvjo? In če je na tisoče in stotisoče ljudi za vedno ostalo za krvavimi zidovi nacističnih taborišč, kjer jih je ugonobilo strašno trpljenje in sadistično mučenje nasilnikov — in če danes zgodovinar o tem priča, bodisi v obliki pisane besede ali filmske ponazoritve — je to res zloraba krvavega nasilja za golo akcijo?

Če je nekaj zgodovinska resnica, ne more biti preračunano posneto samo zaradi nasilja — tega ne verjamem! Če držiš ogledalo pred nekim dejanjem in če je podoba ostudna, ne bij po ogledalu, kakor pravi Ivan Cankar! In če vprašaš koga, ki je doživel strahote vojnih taborišč, verjemite mi, bo rekel: »Kaj bi se zgrozili nad sliko, če je pa res bilo tako... bilo je še dosti hujše!«

Brali smo, da je pred nekim sodiščem, ki je sodilo vojnim zločincem, novinar padel v nezavest (in takih primerov je bilo več!), ko so besedno in slikovno prikazali, kako je nacistični zdravnik zabol iglo živemu človeku naravnost v srce. Je sodišče prikazalo take prizore res zaradi sadističnega nasilja kot takega ali morda zaradi prikazovanja zgodovinskih dejstev in obsodbe le-teh z željo, da bi se nikoli več ne dogajale?

Odgovor je tudi tu povsem jasen: Ne!

Odkar obstoji človeški rod, so ljudje pričevali

Igralka Mira Banjac, nosilka osrednje vloge v Marodičevi televizijski nadaljevanke: »Če je v liku Marije čutili vsaj malo človeške hvaležnosti ženskam, ki so trpele med vojno, sem srečna!«

o zgodovinskih dejstvih in njihovih avtorjih, pa če so bile še tako strahotna. In prav je tako! Prav je, da se večkrat vprašamo, zakaj nam je potrebna naša Marija (ne bomo rekli krvava, ker je bila le-ta žrtev, krvavi pa so bili tisti, ki so delali nasilje nad svojimi žrtvami!). Tudi to, zakaj je svetu potrebnih gore knjig in zgodovinskih zapisov, ki jih še zmeraj pišejo pisatelji in zgodovinarji vseh dežel, kjer je v drugi svetovni vojni divjal fašizem. Ali morda zato, da sproščajo nasilniške nagone? Ali pa morda zato, da bodo generacijam prenesli sporočilo o resnici, o vojni in njenih zločinih nad svobodoljubnim človeštvom, ki naj se nikoli več ne ponove.

Odgovor je jasen! Naj zato ob koncu zapišem: »Marija«, naša televizijska nadaljevanke, je — sporočilo o resnici v imenu še bolj človečnega jutrišnjega dne.

ANGELA PRIJATELJ,
Vanganelška cesta 27,
p. Koper

Pismo

Že dalj časa sem bralec vašega časnika TV 15 in moram reči, da mi zelo ugaja. Dovolite mi, da se predstavim. Sem trindvajsetletni strojni ključavničar iz železarne Jesenice. V prostem času rad dopisujem v lokalna in druga sredstva javnega obveščanja. Vključen sem v delo Zveze socialistične mladine Slovenije v jeseniški občini, kjer delam v komisiji za informiranje in še v nekaterih drugih. Pri svojem delu se velikokrat srečujem z narodnoosvobodilnim bojem, z negovanjem in razvijanjem revolucionarnih tradicij.

Danes sem se odločil in poslal tudi nekaj krajših sestavkov za TV 15, pa me zanima, če lahko sodelujem tudi vneprej.

JANKO RADIC
Dovje 6
p. Mojstrana

Hvala, tovariš
Marodič!

Odmev na sestavek »Hotel sem povedati resnico«, objavljen v Ljubljanskem dnevniku

Ljubljanski dnevnik je objavil sestavek »Hotel sem povedati resnico«, v kateri je novinar zabeležil izjave avtorja televizijske nadaljevanke »Marija« Aleksandra Marodiča. Sama sem dvajset mesecev preživljala strahote koncentracijskega taborišča Ravensbrück in zato vem, kakšna je resnica.

Globoko v srcu so zakopani spomini težavnih mesecev in let minule vojne. Radi bi jih pozabili, ker je težko verjeti, da mora človek v sebi nositi toliko srda in gneva, toliko surove nečlovečnosti in divje oholosti. Pa je to žal resnica in zato ne bo nikoli dovolj izrecenega in ne prikazanega trpljenja, ki smo ga preživljali v koncentracijskih taboriščih »velike Nemčije«.

Koliko trepetov in strahu, ponižanja in prečutih noči, dvomov in ugibanj, koliko fizičnega napora! Mraz in glad sta bila naša dnevna spremljevalca, težaško dvanaajsturno delo (tudi nočne izmene) je bil njihov ukaz. Svoje moči smo morale podeseteriti, da smo zmogle obstati in gorje opesanim, bolnim. Dim krematorija te je strašil pred smrtjo, mučil in hkrati vzdoljal. Vzdrži! Ne kloni! Lajež psov je v naša srca rezal zarez, vedenje in surovost paznic in stražarjev je v nas vlival sum, če smo sploh med ljudmi.

Ta resnica je strašna! Zato je ne smemo nikoli pozabiti! Ne zato, da bi hotele vzbujati usmiljenje in občudovanje in ne zato, da bi nas pomilovali. Sle smo skozi najtršo življenjsko šolo. Spoznale in občutile smo najhujšo obliko sadizma, najhujše strasti zla in izživljanje, največja grozodejstva in ropanje človeškega dostojanstva.

Samo velika vera v svet pravice, v svet prostosti in ljubezni do svoje ljubljene dežele nam je vlivala moč, da smo vzdržale, čeprav smo žal ob mnogih žrtvah tiho sklanjale glave.

Zato se javno zahvaljujem — upam, da smem to storiti tudi v imenu vseh svojih sotrpin — avtorju nedeljske televizijske nadaljevanke »Marija« — tovarišu Aleksandru Marodiču za prikazano resnico. Hvala leži smo mu od vsega srca vsi tisti, ki smo okusili vojno gorje v takšnem težavnem okolju, kot je bilo koncentracijsko taborišče. Čeprav je bil prikazan le majhen kos takšnega življenja — vendar dovolj, da se lahko meri in oceni, kako je bilo in predvsem zato, da opozori do kakšnih skrajnosti pahne človeka vojna, da pobesni in si nadene obleko rablja.

JOZICA ZOROJA,
Štefanova 15, Ljubljana

Prva letna skupščina občinskega odbora ZZB NOV v novem mandatnem obdobju

Še naprej delovno

Tudi borci v Črnomlju podprli predlog, da tovarišu Titu tretjič podelimo red narodnega heroja.

V štiriletnem delu je občinski odbor ZZB NOV Črnomelj zabeležil lepe uspehe. Njegovo mandatno obdobje se je izteklo, zato so prejšnji četrtletnik sklicali občinsko letno skupščino zveze združenj borcev NOV občine Črnomelj, na kateri je delo prevzel novoizvoljeni odbor, ki ga še vedno vodi predsednik Franc Košir. V svojem poročilu je poudaril, da so se borcevske organizacije v črnomeljski občini aktivno vključevale v razne politične akcije in graditev novih družbenopolitičnih odnosov, tesno sodelovale s SZDL ter delovale v raznih odborih in delegacijah. Posebno so bili delovni v krajevnih skupnostih, kar kaže sestavljenost delegacij tako v samih krajevnih skupnostih kot tudi v skupščini občine. Ugotovili so, da je borcevska organizacija postala resnična družbenopolitična sila z velikim vplivom, kar je vsekakor posledica pozitivnih sprememb v družbenopolitičnem življenju po 21. seji predsedstva CK ZKJ in Pisma tovariša Tita.

Občinski odbor in vseh štirindvajset krajevnih organizacij je bilo še posebno delovnih v splošnem ljudskem odporu. Na tem področju imajo borci veliko in odgovorno nalogo, saj lahko s svojimi izkušnjami in narodnoosvobodilnega boja uspešno delajo v vseh komisijah in odborih v krajevnih skupnostih in občini. Po besedah tovariša predsednika so borci na tem zelo veliko dosegli in lahko trdijo, da je pripravljenost in politična zavest občanov na visoki ravni. Komisija pri občinskem odboru ZZB NOV je ugotovila, da v komisijah in odborih SLO dela celo 60 odstotkov članov borcevske organizacije.

Predsednik občinskega odbora ZZB NOV Črnomelj Franc Košir je podal tudi program dela v prihodnje. Nedvomno bodo morali borci še naprej delati na vseh področjih in z dobro opravljenimi nalogami doprinesiti k razvoju naše družbe. Dela bo vsekakor dovolj, saj si je občina zastavila nalogo, da se do leta 1980 prebije iz obroča manj razvitih slovenskih občin. »Borci bomo morali biti aktivni še naprej, čeprav nas je večina že upokojenih ali smo v letih, saj se bitka za boljši kos kruha ne odvija samo v gospodarskih organizacijah, ampak povsod, v vaseh, mestih, šolah in krajevnih skupnostih. Zavedati se moramo, da lahko le z lastnimi uspehi dosežemo še več. S svojim delom bomo še bolj zadovoljni, saj svoje delo vsak mnogo bolj ceni.«

»Ker so naše želje zelo velike, bo potrebno v bodoče poleg vlaganj iz skupnih sredstev tudi v tem letu ponovno razpravljati o novem krajevnem samoprispevku, ki ga moramo borci podpreti, biti enotni in med prvimi, ki bomo na zborih občanov aktivno posegli v razpravo in temeljito razpravljali o petletnem programu ter končno tudi glasovali za krajevni samoprispevek. Rezultati in naloge, ki smo jih dosegli doslej s samoprispevkom, so dokaz in priporočilo, kako naj delamo v bodoče. Mi naj dodamo le to, da so v Beli krajini prvi v Jugoslaviji uvedli samoprispevek.

Ko so na konferenci spregovorili o skrbni za spomenike in spominska obeležja iz

NOV, je bilo izraženo mnenje, da ne moremo govoriti, da na tem področju nismo veliko naredili, vendar se je med vojno v Beli krajini toliko zgodilo, da danes ne moremo vsega zabeležiti s spomenikom ali spominsko ploščo. Postaviti bi morali manj spomenikov, ti pa naj bi bili boljši in bolj vzdrževani. Skrb za vzdrževanje spomenikov revolucije bo treba prenesti na krajevne skupnosti in šole, ki naj bi jih redno vzdrževale. Posebno pozornost bo v tem letu treba nameniti spomeniku na Gričku, ki je v zelo slabem stanju. Griček naj bi preimenovali v Park borcev in narodnih herojev, vendar je bilo v diskusiji upravičeno izraženo mnenje, da imena nima smisla spreminjati, ker ljudje tega ne bodo sprejeli. V načrtu imajo tudi ureditev nekaterih drugih spominskih obeležij, vendar se naj vse krajevne organizacije prej posvetujejo z občinskim odborom, da se obeležja napravijo primerna dogodku, za katerega se postavljajo.

Tudi borci, kot druge organizacije v črnomeljski občini tesno sodelujejo s sosedno Hrvaško, zato se je skupščina udeležila tudi predsednik občinskega odbora ZZB NOV iz pobratene Duge Rese. Takšno sodelovanje bo treba razvijati še naprej, saj je sekretar republiškega odbora, tovariš Tone Turnher poudaril, da je to negovanje najpomembnejše pridobitve naše revolucije — bratstva in enotnosti naših narodov.

V Črnomlju se vneto pripravljajo tudi na osrednjo slovensko proslavo, ki bo 3. julija na Lokvah, kjer je med vojno deloval Glavni štab NOV Slovenije. Namen proslave je proslaviti petintridesetletnico ustanovitve vseh partizanskih enot ter petintridesetletnico prvega osvobodjenega ozemlja. Imenovan je že delovni odbor iz obeh belokranjskih občin in republiških organov, ki ima že izdelan osnovni program proslave.

V razpravi je bilo govora tudi o materialni in socialni pomoči borcem, še posebej pa so naglasili, da je zdravstvena skrb za borce zelo slabo organizirana, ker nimajo svojega dispanzerja, zdravstveni dom v Novem mestu pa za njih zelo slabo skrbi. Na koncu so udeleženci enoglasno podprli predlog, da tovarišu Titu še tretjič podelimo red narodnega heroja.

MILAN VOGEL

Predsednik Franc Košir takoj po skupščini

Borci odhajajo na nove dolžnosti

Kdo v občinski odbor

Na deveti seji občinskega odbora ZZB NOV Trzič in predsednikov krajevnih združenj ZB NOV so govorili o izvedbi volilnih konferenc v krajevnih združenjih ZB NOV in o nekaterih drugih še nerešenih vprašanjih.

Uvodoma je predsednik občinskega odbora ZZB NOV Trzič tovariš Andrej Pahar pojasnil predsedniškom krajevnih združenj ZB NOV v občini, kako naj se pripravijo na letošnje volilne konference. Poudaril je, da bi le-te morale biti pripravljene tako, da bi v organe krajevnih združenj in v občinske organe ZZB NOV prišli takšni ljudje, ki bi bili v njih pripravljeni in sposobni delati. Zamenjati je treba vse neresne in nedelavne člane odborov. Skratka, kadrovska politika je treba izpeljati tako, da bodo iz krajevnih organizacij prišli dobri predlogi za bodoči občinski odbor ZZB NOV. Volilna konferenca občinskega odbora ZZB NOV Trzič bo v jeseni, do takrat pa ostanejo v predsedstvu sedanji člani. Vsako krajevno združenje zveze borcev izvoli na vsakih dvest članov enega delegata za občinsko konferenco ter enega delegata na sedemdeset članov v občinski odbor ZZB NOV Trzič. Predsednik je nadalje predlagal, naj bo delo krajevnih združenj v letošnjem letu v veliki meri namenjeno jubilejem, ki so za nas posebnega pomena. To je Titov prihod na čelo komunistične partije, tridesetletnica ustanovitve Zveze združenj borcev NOV Jugoslavije ter petintrideseta obletnica formiranja Kokrškega odreda. Zavedati se morajo tudi priprav na volitve v splošni ljudski odpor in ljudsko samozasčito ter reševati še nerešena vprašanja v krajevnih združenjih. Na volilnih konferencah v krajevnih združenjih naj takoj izvolijo predsednika, tajnika in blagajnika, posvetijo pa naj se tudi pripravam za izvedbo referendumov.

S polnim zanosom

Borci v Slovenj Gradcu se zavedajo zadolžitve, ki jim jo nalaga sedmi kongres ZZB NOV Jugoslavije pri uresničevanju načel Ustave SFRJ in Ustave SR Slovenije v praksi, dolžnosti pri razvijanju delegatskega sistema in pri krepitvi vpliva delovnih ljudi pri odločanju na vseh ravneh, pri razvijanju odnosov v naši družbi na etičnih vrednotah revolucije, pri razvijanju osebne kolektivne odgovornosti, pri vzgoji mladih generacij na tradicijah revolucije ter osnovah marksizma in socialističnih nor.m, pri razvijanju patriotizma in zavesti o pomenu vsakega posameznika pri obrambi domovine. To so ugotovili na zadnji razširjeni seji občinskega odbora ZZB NOV Slovenj Gradec, ki je bila 28. februarja. Na njej so sprejeli tudi okvirni program dela za letošnje leto.

Predsednik občinskega odbora ZZB NOV Slovenj Gradec tovariš Ivan Majcen je v uvodnih besedah povedal, da bodo v avgustu in septembru sklicali skupščino združenj v vseh enajstih krajevnih organizacijah, na katerih bodo v skladu z 18. členom statuta ZZB NOV Slovenije izvolili nove odbore združenja, delegate za občinsko skupščino ter kandidate za člane občinskega in nadzornega odbora. Da bodo volitve dobro izpeljane, se morajo krajevne organizacije in občinski odbor ZZB NOV čim tesneje povezati in svoje delo uskladiti, saj bodo le tako lahko uspešno delali. V oktobru ali novembru bodo sklicali občinsko skupščino ZZB NOV, na kateri bodo izvolili nov občinski in nadzorni odbor.

Na seji so sprejeli okvirni program dela v letošnjem letu, po katerem bo komisija za vojaške invalide še naprej čimbolje poskušala reševati vprašanja invalidov. Povezala se bo s komisijo za vojaške invalide pri republiškem odboru ZZB NOV Slovenije in s komisijo za vprašanja borcev in vojaških invalidov pri skupščini občine. Spremljala bo zakonodajo o vojaških invalidih in na podlagi sprejetih stališč skušala invalidska vprašanja čimbolje rešiti, skrbela bo za zdravje, oddih in rekreacijo svojih članov, organizirala bo pregled pri zdravniških komisijah za ponovno ocenitev invalidnosti ter obiskovala in obdarovala bolne in ostarele člane.

Komisija za ugotavljanje posebne dobe bo reševala vloge proslavcev za priznanje po-

sebne dobe, ki za to prosijo prvič ali pa so postopek obnovili. Reševala bo le vloge tistih, ki imajo to pravico po novostih zakona o invalidskem in pokojninskem zavarovanju (Ur. l. SFRJ št. 18/76 in 34/76). Da bi bili podatki točni, se bo komisija povezala s krajevnimi združenji in z domoljubnimi odbori posameznih partizanskih enot.

Komisija za socialno ekonomska vprašanja borcev NOV in vojaških invalidov bo tudi v letošnjem letu sodelovala z enakimi komisijami v krajevnih združenjih, da bi materialno in socialno pomoč dobili vsi, ki so je potrebni. Še naprej bo tesno povezana z dispanzerjem za borce, da bi zdravstveno skrbstvo dobro delovalo. Pri občinski skupščini bo poskušala zagotoviti potrebna denarna sredstva, da bi lahko tudi v letošnjem letu prejemale priznavačine in enkratne pomoči kar največ socialno šibkih udeležencev NOV. S krajevnimi uradi in krajevnimi združenji ZB NOV bo izvedla popis vseh udeležencev NOV s priznano dvojnjo dobo ter na podlagi tega popisa ugotovila njihovo socialno in zdravstveno stanje.

Komisija za interniranje, politične zapornike, izgnance in vojne ujetnike bo organizirala udeležbo na vsakoletnih srečanjih internirancev in izgnancev v republiškem merilu, organizirala pa bo tudi srečanje svojih članov na območju občine. Za to srečanje bo nekaj sredstev prispevala komisija, nekaj pa udeleženci sami. Pripravila

bo tudi razne izlete in proslave.

Komisija za splošni ljudski odpor bo v zvezi z določili zakona o ljudski obrambi in zakona o družbeni samozasčiti imela veliko in odgovorno delo, saj je ugotovljeno, da je prav področje obrambnih priprav in družbene samozasčite izredno kompleksno in najbolj konkretno torišče aktivnosti in delovanja borcev in da se pri izpolnjevanju nalog s tega področja najbolj izraža miselnost, politična osveščenost, prizadevnost in osebnost članov ZZB NOV. Zato bodo v vseh krajevnih organizacijah organizirali predavanja o nalogah članov in organizacij ZB NOV v luči novega zakona o ljudski obrambi ter novega zakona o družbeni samozasčiti, da bi se borci iz njihove organizacije čimbolje vključili v delo.

Komisija za spomeniško varstvo bo obnovila pokopališče v Šmiklavžu, spomenik preboja Štirinajste divizije v Dolici, spomenik v Pamečah, na pokopališču v Šentljudi, v Podgorju. Odkrili bodo tudi nekaj novih plošč in obeležij.

Komisija za negovanje in razvijanje revolucionarnih tradicij NOB bo svoje delo tesno povezala s delom drugih komisij pri občinskem odboru in s delom drugih občinskih družbenopolitičnih organizacij. Primerne bodo proslavili letošnje jubilejno leto ter se še tesneje povezali s šolami. Spregovorili so tudi o potrebi, da bi pripravili brošuro o spominskih in spominskih obeležjih NOB v občini Slovenj Gradec.

M. V.

Zdravljenje v Karlovih Varih

Na podlagi dogovora o izmenjavi gostov bo počitniški dom ZZB NOV Ljubljana Banjole tudi letos poslal svoje člane na zdravljenje v to češko zdravilišče. Štirinajst dnevnega zdravljenja se lahko udeleži šestdeset članov, prednost pa imajo borci NOV iz občin, ki so ustanoviteljice počitniškega doma v Banjolah. Prva skupina bo odpotovala 5. junija, druga 19. junija in tretja 17. julija 1977. Člani ZZB NOV, ki čutijo, da so takšnega zdravljenja potrebni in upravičeni, naj preko občinskega odbora ZZB NOV vložijo prošnjo pri mestnem odboru ZZB NOV Ljubljana, Komenskega 7, najpozneje do 15. aprila 1977.

Spomladi leta 1943 so Nemci v desetih vaseh tedanje občine Breznica na Gorenjskem aretirali približno 40 aktivistov OF. Med aretiranimi sta bila tudi 43-letni Anton Legat, po domače Mazovc in njegova hčerka Pavla.

Mazovc je bil kmet in električar. Umrli je leta 1971 in mi je večkrat pripovedoval, kako so ga zasliševali v begunjskem zaporu.

☆

»Stali smo v sobi in se ogledovali kot divje zveri. Ozrl sem se in opazil na obešalniku tri biče, gumi-jevke različnih oblik, verigo, ob zidu pa sta bili prisionjeni dve palici. Sredi sobe je bila dolga miza, na eni strani klop, na drugi stoli, na mizi pisalni stroj, papir in papirniške mape. Za mizo so stali šef gestapovske izpostave na Jesenicah Clement Druschke in partizanski dezertar Anton Lipovec-Višinski. Po sobi se je z gumijevko v rokah sprehajal Lincke, mož visoke postave, mršav in z bradavico na licu.

Mučilo me je vprašanje, kaj gestapovci vedo o meni, zakaj so me pripeljali v zapor in kdo me je izdal? V tistem trenutku sem v mislih preletel moje dveletno sodelovanje z Osvobodilno fronto, sestanke s poverjeniki partizanskih enot, moje obveščevalno delo in skrb za prehrano borcev.

Borci, s katerimi sem sodeloval leta 1941, so bili že mrtvi. Le nekaj me je tolažilo. Dobro sem vedel, s katerimi partizani sem bil v zvezi in kdo od teh je prihajal v našo hišo. Že od prvega dne mojega sodelovanja sem odločno postavil pogoj, da v mojo hišo ne sme nihče od borcev, ki jih ne poznam, oziroma nihče od novincev, pa čeprav je domačin.

Zrl sem v Višinskega in razmišljal, če je bil kdaj v naši hiši. Višinski je bil borec Cankarjeve čete pod Stolom. Neke noči je pobegnil in se javil na orožniški postaji v Žirovnici, kjer ga je prevzela policija. Žirovčani se tega dogodka dobro spominjajo, ker je Višinski bos po snegu in v hudem mrazu pribežal v vas.

V begunjskem zaporu je nastopal kot priča proti aktivistom OF. V tistih dneh je bilo največ aretacij zaradi njegovih ovadb.

»No, Legat,« je začel Druschke uverturo v zasliševanje, »kar začnite pripovedovati o svojih zvezah z banditi.«

Tolmač je začel prevajati. »Prosim, odstranite tolmača. Znam dobro nemško in bom odgovarjal v nemščini.«

Druschke in Lincke sta se nasmehnila; tudi njima je bilo lažje nadaljevati zasliševanje brez tolmača.

»Nimam nobenih zvez z gošarji,« sem samozavestno odgovoril kot igralec na odru.

»Mar boste trdili, da ne poznate Čira, Mitje, Bena, Tončka in druge bandite?« je z zlobnim nasmeškom nadaljeval gestapovec.

☆

● Je hčerka priznala

Kaj neki se skriva za tistim skrivnostnim nasmeškom, sem razmišljal. Kaj in koliko vedo o meni? Ponovno sem zatrdil, da nikogar ne poznam.

Lincke se mi je približal z bičem v rokah. Stal je tako blizu mene, da bi se najina nosova skoraj dotikala. Gledal mi je naravnost v oči in počasi govoril: »Legat, nima smisla, da zanikate, ker je vaša hčerka vse priznala.«

Nisem vedel, koliko je v tem resnice. »Če je priznala, je to njena zadeva. Naj kar sama odgovarja. Jaz vem, da

Mazovc je bil kmet, a je na zaslišanju ukanil šefa gestapa in partizanskega dezertarja, ki je v zaporu nastopil kot priča proti aktivistom OF

TROBOJ DRUSCHKE, VIŠINSKI, MAZOVCI

v moji hiši nikdar niso bili partizani,« sem ponovno zatrdil.

»O, tako se pa ne bomo pogovarjali,« se je oglasil Druschke. »Ujeli smo bandito (povedal je tudi ime in priimek; vedel sem, da je to res. Njegovega imena ne bom omenil, ker je bil pozneje ustreljen kot talec), ki je izjavil, da je bil dvakrat pod oknom vaše hčerke Pavle. Ob teh nočnih srečanjih ji je izročil letake, ki jih je trosila po vasi. Bandita smo soočili z vašo hčerko. Priznala je dejanje. Če želite rešiti svoje in hčerkino življenje, potem nam lepo povejte, kar veste o banditih in njihovih zvezah.«

Sreč mi je začelo hitreje utripati. Le z močno voljo mi je uspelo zadržati hladnokrvn obraz.

»Mogoče je to res, toda jaz za to zvezo med hčerko in tistim ujetnikom nisem vedel. Veste, naša hiša je vzdana v pobočje. Hčerka spi v zgornji sobi. Okno te sobe je obrnjeno v pobočje. Pod oknom je betonska plošča shrambe. Na oknu je železna mreža, tako da nihče ne more skozi okno. Z ženo spiva v spodnji sobi, ki je obrnjena proti cesti, tako da se v to sobo ne sliši, če je kdo pod hčerkinim oknom.«

»Ali kot oče nikdar ne preverjate, kdo vse zahaja pod okno vaše hčerke?« me je skušal Lincke oplaziti po moralni plati.

»O, seveda,« sem se hitro znašel. »Nekoč sem šel ven gledat, če je kdo pod oknom...«

Zdaj vam jo bom zagodel, sem si mislil. Druschke in Lincke sta bila prepričana, da sta me že zlomila.

»In koga ste videli pod oknom?« sta hkrati vprašala, kot da bi se njune misli združile. Pričakovala sta priznanje.

»Bilo mi je nerodno, da sem šel opre-
zat pod okno. Tam je bil namreč namestnik komandirja orožniške postaje iz Žirovnice. Hčerka mi je naslednje jutro priznala, da večkrat pride pod njeno okno. Posebno tedaj, kadar je v patrulji.«

To je bila resnica. Namestnik komandirja orožniške postaje v Žirovnici je bil zaljubljen v mojo hčerko.

Zasliševanje je bilo končano. Slutil sem, zakaj. Gestapovci so vprašali orožnika, če je res ponoči hodil pod okno moje hčerke. Le-ta je pošteno in odkritosrčno priznal. Orožnikova izjava je hčerki rešila življenje.

● Mazovc matira izdajalca

Drugič, ko so me poklicali na zaslišanje, me niso več spraševali o hčerki. »Legat, zadnjič vas opozarjam, da imamo v rokah zanesljive dokaze o vašem sodelovanju z banditi,« je grozeče začel Druschke.

Skomignil sem z rameni.

»Dobro, če nočete priznati, vam bo pa ta človek povedal, koliko masla imate na glavi,« pri tem je Druschke pokazal na Višinskega.

Obrnil sem se proti partizanskemu dezertarju. Kot duhovnik s prižnice je nameril prst vame in izjavil:

»Vi ste Legat. Vaši hiši se reče pri Mazovcu. Ko sem bil pri banditih pod Stolom, smo vas večkrat obiskali. Dajali ste nam hrano, pijačo in razne podatke.«

»Kaj pravite na to izjavo, Mazovc? Danes se nam ne boste tako gladko izmuznili kot zadnjič,« je z zvišanim in domišljavim glasom rekel Druschke.

V času med prvim in drugim zasliševanjem sem v mislih preštel vse borce, ki so bili v moji hiši. Zanesljivo sem ugotovil, da Višinski nikdar ni bil v naši hiši, lahko pa je prišel s skupino borcev v vas in bil morda kje zunaj na straži. Moral sem tvegati in zaigrati na vse ali nič. Na življenje ali smrt.

»Gospod Druschke,« sem zaigral besnega in užaljenega človeka. »Ta človek, ki pravi, da je bil pri banditih, ni bil nikdar v naši hiši. Če je enkrat prevaral bandite, lahko vara tudi vas. Kaj pa če je on le navidezno ušel v dogovoru s komunisti, da bi v tej pisarni zvedel, kako se zagovarjajo njihovi sodelavci. Naj vam ta gospod Višinski pove, kako je znotraj videti naša hiša. Kakšna je kuhinja, soba itd. Kakšne slike je videl na zidu v sobi, kje je peč in kje postelje?«

Druschke je bil presenečen nad mojim odločnim nastopom.

»Odgovorite, Višinski,« je dejal.

Višinski je bil zmeden. Čutil sem, da sem zmagal.

»Jaz, jaz res nisem bil nikoli v vaši hiši,« je jecjal. »Toda bili so drugi. Jaz sem bil pred hišo na straži.«

Druschke ga je besno pogledal. Ta divji pogled mi je dal vedeti, da je Višinski res trdil, da je bil v moji hiši.

»Gospod Druschke,« sem nadaljeval. V naši občini je 40 oseb, ki se pišejo Legat in dve hiši, pri katerih se po domače reče pri Mazovcu. Če je ta lažnivec res stal na straži pred našo hišo, potem pač mora vedeti, kje je. Še enkrat ponavljam, da v naši hiši ni bilo nikoli banditov, zato Višinski ni mogel biti na straži pred njo. Vzemite ga v avto in peljite od Rodin do Žirovnice. Med vožnjo naj vam pokaže našo hišo.«

Zasliševanja je bilo konec. Pozneje sem zvedel, da je Druschke res peljal Višinskega z avtomobilom do Žirovnice, toda Višinski ni vedel, kje je naša hiša. Po zaslišanju, ko sem ga razkrinkal kot lažnivca, je njegov ugled pri gestapu znatno padel. Mene, hčerko Pavlo in še precej drugih so izpustili iz zapore.

● Bolnišnica v kadi

Ni moj namen, da v tem zapisu opišem, koliko je Mazovc delal za partizane, a bom vendarle omenil dva primera. Šlibarjev Gustl je šel med partizane junija 1942. leta. Na jesen istega leta je zbolel za vnetjem rebrne mrene. Skrival so ga pripeljali k Mazovcu na zdravljenje. Šlibar se še danes z veliko hvaležnostjo spominja, kako so pri Mazovcu skrbeli za njegovo zdravje in varnost.

»Mazovčeva hiša, hlev in skedenj so pod istim ostrešjem. Iz veže v hiši ena vrata vodijo v hlev in druga iz hleva v lopo za steljo. Vsi ti prostori so med seboj povezani.«

Mazovc je imel v lopi za steljo veliko kad (sod), ki jo je uporabljal za namakanje sadja, iz katerega je kuhal žganje. Kad je zakril s steljo. Do nje je bil skozi steljo speljan rov. V kadi sem imel urejeno toplo in čisto ležišče. Mazovc je bil električar in je v kad napeljal tok, tako da sem lahko podnevi in ponoči bral časopise in knjige. Zdravil me je dr. Franc Bergelj, brat moje žene. Podnevi sem se sprehajal po hlevu in sčasoma, ko sem okrevaj, krmil živino in čistil hlev. Ko sem ozdravel, sem se vrnil v taborišče.

● Orožnik o Mazovcu

K Mazovcu so radi zahajali tudi žirovniški orožniki, posebno komandir in njegov namestnik. Po nekaj kozarcih žganja se je orožnikom razvezal jezik in Mazovc je slišal marsikaj takega, kar je zanimalo partizanske obveščevalce in poveljnike. Mazovc je partizanom sporočil, da je komandir orožniške postaje odločen protinacist in da ščiti domačine, če le more. Pa so se zmenili, da bo pri Mazovcu sestanek med štabom 1. bataljona kokrškega odreda in komandirjem nemške orožniške postaje. Sestanek je bil novembra 1944. leta. Na tem sestanku so se sporazumeli, da bo komandir orožnikov Joseph Klockner obveščal partizane, kdo jih izdaja in da ponoči orožniki ne bodo patruljirali po vaseh. Partizani pa so orožniku obljubili, da bodo ob koncu vojne vsi orožniki, ki bodo spoštovali sporazum, lahko odšli neovirano domov. To je omogočilo, da je lahko imel Kokrški odred več mitingov v vaseh pod Stolom.

Komandir nemške orožniške postaje Joseph Klockner je bil doma v bližini Oberdrauburga na Koroškem. Njegovi starši so bili Korošci, Slovenci. Za silo je mlet koroško slovenščino. Po poklicu je bil nadučitelj. V Žirovnico je prišel poleti 1944. leta. Prej je bil v Dolškem pri Ljubljani. Po vojni je bil orožniški inšpektor v Oberdrauburgu, kjer je pred nekaj leti umrl. Po vojni si je dopisoval z bivšim borcem NOV Ivanom Zupanom. V nekem pismu je zapisal tudi tole:

»Čeprav sem že prej vedel, da v gozdovih niso banditi, sem se šele na sestanku pri Mazovcu prepričal, da se v slovenskih gozdovih poraja nova vojska in nova oblast. Nikdar nisem menil, da je ta vojska proti meni, ker nikdar nisem bil nacist, pač pa proti okupatorju, kar sem bil na žalost tudi jaz.

Že prej sem sumil, da je Mazovce povezan s partizani, toda da njegove zveze segajo prav do partizanskega štaba, nisem slutil. Bil je spreten politik in diplomat.«

Klockner je obljubil in sprejel vabilo, naj brez skrbi obišče Gorenjsko, a ga je smrt prehitela. Naj povem še to, da so ga gestapovci dva meseca pred koncem vojne aretirali in je v zaporu dočkal konec vojne. Toda gestapovci nikoli niso zvedeli za sestanek pri Mazovcu ter za njegove in Mazovčeve zveze s štabom bataljona Kokrškega odreda.

JOŽE VIDIC

Pregledujoč stare zapiske iz časov po prvi svetovni vojni, ko se je odločalo o pripadnosti slovenske Koroške k Avstriji ali k Jugoslaviji, lahko ugotovljamo, kako težak in dolgotrajen je bil ta boj. Prvič se je ukvarjal s koroškim vprašanjem vrhovni svet, v katerem so bile Amerika, Anglija, Francija in Italija. Vrhovni svet je dne 12. maja leta 1919 sprejel predlog teritorialne komisije, da naj mirovna konferenca odredi Koroško Jugoslaviji.

Boj, ki ga je začela jugoslovanska delegacija proti sklepu vrhovnega sveta, je bil eden najhujših in najbolj zanimivih na mirovni konferenci sploh, saj se je moral vrhovni svet s tem vprašanjem ukvarjati polna dva meseca in sklepati o tem na sedmih sejah. Koroška, o kateri so do tedaj vedeli zelo malo, je začela zanimati državniške, politike in izvedence konference, ki so morali študirati zemljevide te pokrajine.

Naša delegacija je bila neizprosna in je zastavila vse sile, da je konferenca končno spoznala, da smatra Jugoslavija Koroško za eno najpomembnejših vprašanj. Dne 14. maja 1919 je prispela v Pariz avstrijska delegacija. Pretela je nevarnost, da se v kratkem izroči Avstriji mirovni pogoji v tej obliki, da postanejo Karavanke meja med Avstrijo in Jugoslavijo. Slednje se je moralo na vsak način preprečiti.

»... Vedeli smo,« tako čitamo v teh zapiskih, »da je vse proti nam. Italijani so nam odrekli Ziljsko dolino. Beljak in sploh vse ozemlje od železniške proge Celovec—Jesenice. Zagovarjali so celo idejo, da mora priti Gorenjska pod Italijo, ker bi na ta način prišli Italijani do Karavank in bi imeli prometno zvezo Jesenice—Beljak v svojih rokah. Američani in Angleži so se prerekli. Wilson je izjavil Francozom in Angležem: „Jaz sem poslal posebno komisijo na Koroško in poznam tamkajšnje razmere, vi pa ne!“ Angleži so dali Wilsonu prav povsod tam, kjer ni šlo v njihovo škodo. Samo Francozi so bili nam naklonjeni, a tudi oni ob nasprotovanju Američanov, Italijanov in Angležev niso zagovarjali v celoti naših zahtev.

Nemci so v ofenzivi od 3. do 8. maja 1919 potisnili naše čete, ki so štejele 2000 do 3000 mož, na Karavanke in zasedle vso Koroško.

V tem položaju je naša delegacija zaprosila Francozo Clemenceauja, da na mirovni konferenci ponovno zaslišijo našo delegacijo. Tako so naši delegati Trumbić, Vesnić in Žolger predložili (dne 20. maja 1919) pred teritorialno komisijo predlog, da naj dobi Jugoslavija koroško ozemlje, ki je bilo znano kot cona A, ostalemu pa da se odpove.

Posledica tega predloga je bila, da je nastal spor med odločilnimi krogi mirovne konference. Glavni ameriški izvedenec v teritorialni komisiji, profesor Johnson, se je začel zavzemati za naš predlog. Dne 30. maja je pripravil vrhovni svet nov sklep: v vsej celovški kotlini naj se opravi plebiscit pod upravo mednarodne komisije. Toda, s takšno odločitvijo se naša delegacija ni mogla zadovoljiti. To plebiscitno ozemlje bi obsegalo veliko

območje z nemškimi prebivalstvom. Med plebiscitom bi ostalo nemčursko uradništvo in učitelstvo na kraju samem. Razvnel se je naš boj proti plebiscitu. Zavedali smo se, da bi pomenil plebiscit razvnelanje vseh globlin ljudskih strasti in da bi nastal na naši severni meji pravi vulkan. Zaradi tega je naša delegacija sklenila, da se ne bo udeležila slovesne seje 2. junija, na kateri bi se v prisotnosti vseh zveznih in združenih držav izročili avstrijski delegaciji mirovni pogoji, če se ne sprejme odločitev o plebiscitu. Predsednik konference Clemenceau je bil pripravljen izpustiti sporno določbo začasno s mirovne pogodbe, Wilson pa na to ni hotel pristati. Že pred otvoritvijo seje pa je Clemenceau na lastno roko izločil iz mirovne pogodbe del z besedilom o Koroški. S tem smo si pridobili možnost in čas za nadaljnje delo.

Toda Wilson je bil trdno odločen izpeljati skupen plebiscit v celovški kotlini, in sicer pod upravo mednarodne komisije. Naša delegacija pa je zahtevala cono A brez plebiscita. Tu nam je priskočil na pomoč ameriški izvedenec Johnson. Druga junija je predstavil predlog, ki pomeni nekako srednjo pot. Celovška kotlina naj se deli na cono A in B, in sicer tako, da pride cona A k Jugoslaviji, cona B pa k Avstriji. Tri mesece naj se pusti ljudem časa, da se dokončno odločijo za eno ali drugo stran. Vrhovni svet je sklenil 4. junija, da se celovška kotlina razdeli v cono A in B, v obeh pa se mora izpeljati plebiscit; najprej v cono A in potem v cono B. Od plebiscita Wilson nikakor ni hotel odstopiti. Naši delegaciji pa je prepustil vrhovni svet, da odloči čas plebiscita.

Naša delegacija je protestirala. V plebiscitu je privolila le pod pogojem, da je v cono A naša uprava. Na pomoč nam je prišla teritorialna komisija po zasluzi Tardieuja in Johnsona. Vrhovni svet je poveril komisiji nalogo, da izdela podroben statut za plebiscit pod obstoječo nemčursko upravo. Toda komisija je odgovorila vrhovnemu svetu, da je to nemogoče. Predlagala je

našo upravo v cono A ter avstrijsko v cono B; vse pod nadzorstvom mednarodne komisije.

Vrhovni svet je 8. junija zavrgel naše predloge in predloge teritorialne komisije. Od komisije je zahteval, da izdela nov statut za plebiscit, in sicer tako, kot si ga je vrhovni svet zamislil.

Devetega junija je naša delegacija odločno sporočila, da ne more sprejeti plebiscita, ne da bi se spremenil ves dosedanj nemčurski sistem koroške uprave. Na to ni bilo nobenega odgovora. Vrhovni svet je pustil koroško vprašanje do 18. junija nerešeno.

VPLIV VOJASKIH DOGODKOV NA MIROVNO KONFERENCO

Nemci so zasedli v ofenzivi od 3. do 8. maja 1919 vso Koroško. Da bi preprečili jugoslovansko protiofenzivo, so predlagali takojšnjo pogajanja. Le-ta so potekala od 10. do 16. maja v Celovcu, a so se prekinila, ker Nemci niso hoteli sprejeti jugoslovanskega predloga, da se vzpostavi prejšnje stanje.

Zaradi tega so izpeljali Jugoslovani 28. maja 1919 protiofenzivo, ki je sijajno uspela. Druga junija so bili že blizu Celovca. Nemška armada je bila dobe-

BURNI DOGODKI PRED PLEBISCITOM

BOJ ZA SLOVENSKO KOROŠKO PO PRVI SVETOVNI VOJNI

sedno razbita. Zdaj so Avstrijci, da bi preprečili zasedo Celovca, prosili za takojšnjo premirje. Pogajanja so potekala od 4. do 7. junija v Kranju. Ker Avstrijci niso hoteli sprejeti našega predloga, da bi bila cona A zasedena z našimi četami in da bi se severno od te cone določil nevtralni ozemeljski pas, v katerem bi bil tudi Celovec, so naše čete 6. junija zasedle še Celovec. Zdaj so Avstrijci, ker so se bali še za Beljak, še istega dne podpisali premirje, po katerem so Jugoslovani zasedli črto Vrbsko jezero—Pričica—Uršla gora—Svinja planina itd. Toda naslednji dan so Avstrijci že preklicali svoj podpis, češ da je mirovna konferenca v Parizu zapovedala, da morajo vse čete, tako jugoslovanske kot avstrijske, izprazniti celovško kotlino, katero da bodo zasedle zavezniške čete.

KOLIKO JE BILO V TEM RESNICE?

Vrhovni svet v Parizu je neposredno na začetku naše ofenzive protestiral in zahteval, da se morajo naše čete umakniti na izhodiščne položaje, to je na Karavanke. To svojo zahtevo je ponovil 8. junija 1919. Ker pa se vrhovni svet prej na vse naše pri- tožbe proti nemški ofen-

zivi in nemškimi grozodejstvom ni oziral, sta bili tudi naša delegacija in naša vlada za te zahteve gluhi.

Tisti, ki so se posebno trudili, da bi spravili naše čete s celovške kotline, so bili seveda Italijani. Italijani so dosegli, da je prišla 10. junija posebna komisija štirih zavezniških generalov v Celovec z nalogo, da bi potisnila Jugoslovane s Koroške. Italijani so nadalje izposlovali od vrhovnega sveta mandat, da so njihove čete zasedle črto Beljak—St. Vid, da bi preprečili nadaljnje prodiranje naših čet. Nemce so tudi obveščali o stanju naše armade. Naša vojaška oblast je zasledila poročilo v zvezi s tem 7. junija v Celovcu.

Tudi ameriški predsednik Wilson je zahteval od naše delegacije, da naše čete zapustijo Koroško. Toda naše čete so ostale tam.

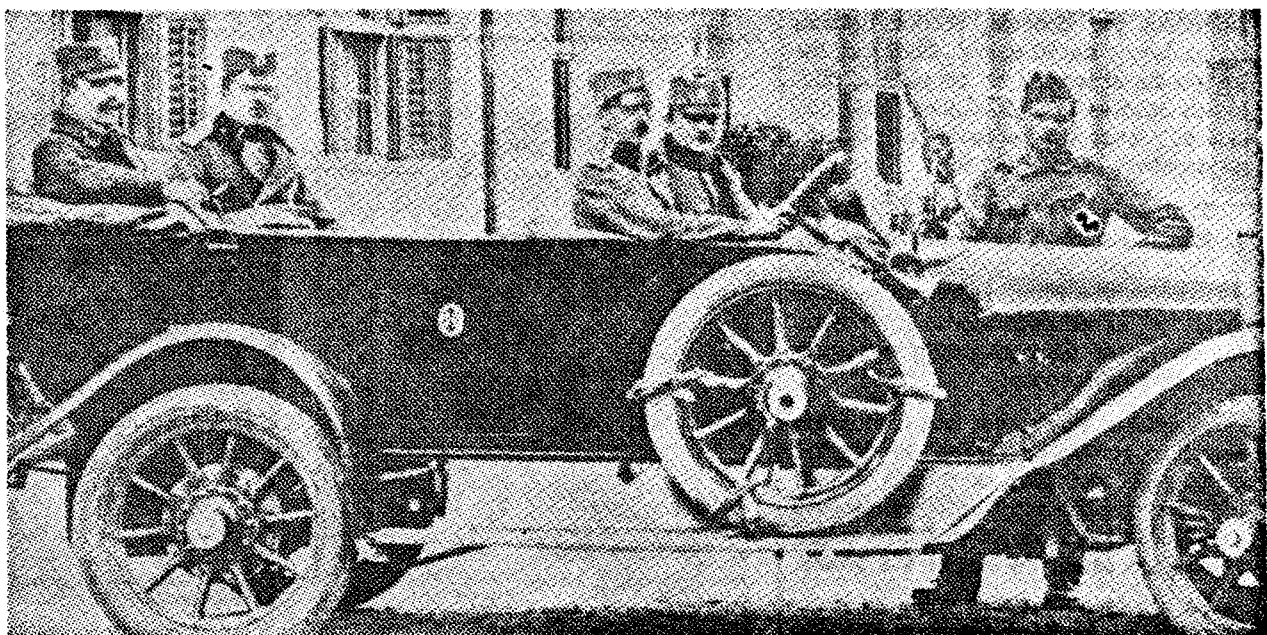
Pogajanja med našo delegacijo in vrhovnim svetom v Parizu so prišla na mrtvo točko: naša delegacija ni hotela naznaniti roka za plebiscit. Položaj je postal še bolj zapleten, ko je začela avstrijska delegacija pošiljati na konferenco noto za noto in je imela pri tem spretno taktiko. Zastopala je navidezno Wilsonovo stališče in je za plebiscit, toda ne samo za celovško kotlino, pač pa tudi za okraje Beljak, Pod-

kloster, Šmohor... Wilson je seveda mislil na nepristranski plebiscit, avstrijska delegacija pa je razumela plebiscit pod domačo upravo, nemško in nemčursko. Posebno je zahtevala odstranitev jugoslovanskih čet s Koroške. Ni se torej čuditi, da je vrhovni svet dne 18. junija še enkrat sklenil, da morajo jugoslovanske čete zapustiti Koroško, ter da se mora plebiscit opraviti pod upravo lokalnih, to se pravi nemških in nemčurskih oblasti.

»Peterica« je kljub protestu italijanskega ministra Sonnina sprejela ločen plebiscit po conah, in sicer v cono A pod jugoslovansko in v cono B pod avstrijsko upravo. Ko je peterica ta svoj sklep predložila vrhovnemu svetu, se je ta končno le vdal.

Dne 23. junija 1919 je vrhovni svet javil beograjski vladi in naši delegaciji, da smejo jugoslovanske čete zasedati cono A in da bo potekal plebiscit tri mesece po tem, ko bo stopil v veljavo mir z Avstrijo, in sicer v cono A pod jugoslovansko in v cono B pod avstrijsko upravo. S tem je bil boj za Koroško končan. Kako pa je potekal plebiscit v cono A, nam je vsem pač več ali manj znano.

SREČKO SORLI

Jugoslovanski štabni častniki leta 1919

Obvestilo

»Spominski polet«, ki ga prireja Turistična agencija INEX, je preložen na drugo polovico oktobra letos.

Vasice Brišički, Repnič, Samatorca ležijo tik ob jugoslovansko-italijanski meji, na ozemlju sosednje Italije, ne daleč od Opčin. Če ne bi bilo treba našim in italijanskim obmejnim organom pokazati tistih listov, ki jih vsebuje potni list, ne bi niti verjeli, da so te vasi v sosednji Italiji. Na katerakoli vrata sem potrkal, kateregakoli domačina sem vprašal o tem in onem, sem dobil slovenski odgovor.

Spomeniki, ki pričajo o boju proti fašizmu, so tudi na tem koščku italijanske zemlje gosto posejani. V Brišičkih, Repniču in Samatorci pa so prav zdaj sredi priprav za postavitve treh spomenikov, spomenikov, ki naj bi opozarjali bodoče rodove na žrtve in vojne grozote zadnje vojne.

Dela pri postavitvi spomenika v Brišičkih bi šla letos zagotovo že h koncu, če ne bi prišlo do nekaterih nevšečnosti pri določitvi lokacije. Vaščani so namreč želeli, da bi postavili spomenik padlim vaščanom na vaškem prostoru nasproti vaše gostilne. Pa ni šlo! Kasneje je vznikla ideja, da bi namesto spomenika zgradili stavbo in vanjo vgradili spominsko ploščo. Ta stavba pa naj bi služila vaščanom in mladini. Za ta predlog so bili tudi skoraj vsi domačini. Skoraj pomeni, da jih le šest ni bilo za gradnjo stavbe, medtem, ko je vseh ostalih 120 vaščanov glasovalo za! Zdaj imamo težave z zemljiščem, oziroma z lastnikom sosednjih parcel, ki je »gluh« oziroma noče prisluhniti željam domačinov.

»Veste,« pravita domačina Stanislav Brišček, nekdanji partizanski učitelj v Brišičkih in pa predsednik odbora za postavitve spomenika Albin Hrovatin, »pri gradnji spominske zgradbe bi veliko dela opravili mi domačini sami, saj je med nami veliko zidarjev in obrtnikov. Poleg tega bi skoraj vsaka družina v vasi prispevala kaj denarja. Zdaj smo zbrali že 400.000 lir. In ljudje so pripravljeni za ta dom veliko storiti, žrtvovati veliko časa, truda in denarja. Res je škoda, da imamo težave samo s parcelami, ki so last vaškega gostilničarja. Temu se še toliko bolj čudimo, ko vemo, da je bil ta gostilničar med vojno naš tovariš in da je to nekdanji borec.«

»Naša vas šteje komaj 30 hiš,« priporoča Mario Milič iz Repniča, »vendar je kar pet borcev dalo svoja življenja. Njim nameravamo postaviti spomenik sredi vasi, ki naj bi ga ponazarjala stara kraška hiša z rešetkami na oknu. Ob njej na dvorišču pa naj bi bila peterokraka zvezda, iz katere naj bi raslo drevo svobode. Šest vaščanov je v odboru. Do sedaj smo uspeli zbrati približno 300.000 lir. Potrebovali pa bomo še veliko več denarja, vendar upamo, da ga bomo uspeli zbrati. Čudi me, kako ste že vi zvedeli za to našo akcijo, katere smo se lotili šele pred nekaj meseci in pravzaprav ve zanjo tod okoli še sorazmerno malo ljudi!«

Tudi Milka, Petelinova — Milena so jo klicali partizani, je v odboru za postavitve spomenika padlim partizanom v Repniču. Vsa njihova družina je sodelovala z narodnoosvobodilnim bojem. Milena pa se tako spominja nekaterih dogodkov med vojno:

»V naši hiši so se vsa leta med vojno sestajali partizani, kurirji in številni drugi sodelavci. Kaj se dogaja v naši hiši, niso vedeli samo vaščani, temveč tudi ljudje iz sosednjih vasi. Res veliko srečo smo imeli, da nismo bili izdani.

Ze kmalu po začetku vojne so Nemci zajeli mlada Rusa Ivana in Mihajla, jih odpeljali v Nemčijo in Avstrijo, kasneje pa še v Trst. Tam sta se poveza-

Naši tovariši onstran državne meje

S skromnimi spomeniki, spominskimi ploščami ali spominskimi obeležji se želijo domačini iz vasi BRIŠIČKI, REPNIČA in SAMATORCE v sosednji Italiji vsaj delno oddolžiti svojim padlim tovarišem-vaščanom.

STANISLAV BRIŠČAK — nekdanji partizanski učitelj v vasi Brišički, kjer je ravnoteleval Drago Pahor

MARIO MILIČ — predsednik šestčlanskega odbora za postavitve spomenika padlim tovarišem v Repniču

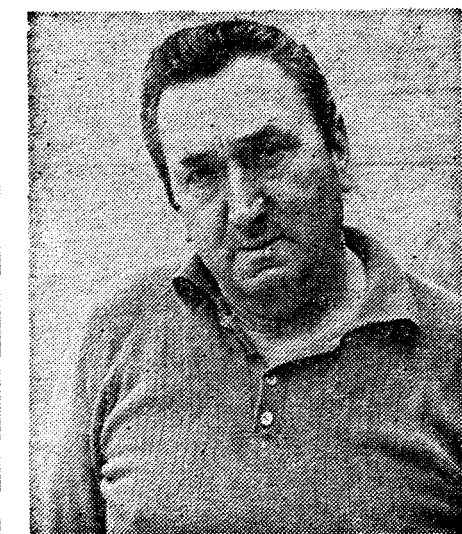
ŠELE V NESREČI SE POKAŽE ČLOVEŠKA MOČ, ZVESTOBA V VIHARJU

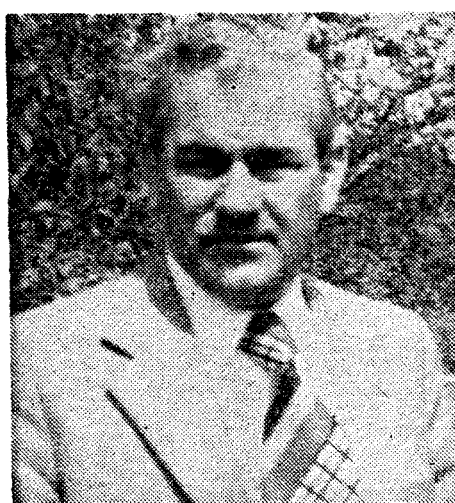
MILKA PETELIN — Milena

PETELINOVA MAMA JOZEFA, ki bo avgusta meseca stara 80 let, pa se še vedno dobro spominja tistih dni, ki so bila najtežja v njenem življenju. Kaj bi si jih ne, saj je morala prestati veliko strahu za svoje otroke in moža, ki so bili z dušo in srcem proti fašizmu

ALBIN HROVATIN — predsednik odbora za postavitve spomenika v Brišičkih

STEVO RODIČ — po treh desetletjih na tistem mestu, kjer se je po srečnem naključju še enkrat rodil.

la s tamkajšnjimi aktivisti na Opčinah in seveda tudi z Milko Petelinovo. Pred odhodom med partizane so se zbrali v Petelinovi hiši. Sprejeli so ju borci Gradnikove brigade. Na lastno željo pa sta se pridružila diverzantski skupini devetega korpusa.

Drugega aprila leta 1944 sta se ta dva Rusa, doma iz azerbajdžanske sovjetske republike, znova znašla v Petelinovi hiši v Repniču. Enemu je bilo ime Ivan, drugemu Mihajlo. Natovorjena sta bila s nekakšnimi torbami. No, in te torbe jima je pomagal nesti do kasarn na Opčinah tudi Milkin oče Ivan. Milka pa je vozila s kolesom pred njimi, da bi jih opozorila na morebitno nevarnost. Milka in oče sta se pri vojašnicah poslovila od Ivana in Mihajla, ki sta na Opčinah poiskala še eno zvezo, se oblečena v nemška oficirja namenila v kinodvorano, v kateri je bilo polno nemških vojakov in oficirjev. Svoj tovor sta brezbrizno položila pod sedeže in nekaj trenutkov za tem, tako kot sta brezskrbno prišla, sta tudi odšla iz dvorane. Nista bila še daleč od Opčin, tam nekje pri vojašnicah sta morala biti, ko je v kinodvorani odjeknila močna eksplozija. Peklenski stroj je ubil sedem nemških vojakov in oficirjev. Nemci so takrat na hitro pobegnili nekaj domačinov, vendar so jih kmalu izpustili. Odločili pa so se, da bodo za vsakega mrtvega Nemca postrelili deset talcev in še dva povrh. Ze naslednji dan so pripeljali na Opčine iz tržaških zaporov 72 talcev. Pripeljali so jih na kraško gmajno, prav tja na strelišče, kjer so fašisti samo dobri dve leti prej ubili Tomažiča, Bobka, Kosa, Vadrnjala in Ivančiča.

Streljali so jih po deset skupaj. Ko so opravili pokol, je mrtve stražilo pet Nemcev. Med temi sedemdesetimi, oziroma dvainsemdesetimi talci, je bil tudi dvajsetletni študent Stevo Rodić iz Drvarja, ki je po čudnem naključju ostal živ. Strelji iz mitraljezov ga niso zadeli. Živ se je zgrudil skupaj z ostalimi tovariši. Vsakemu je sledil še milostni strel v glavo. Rodičeva glava je bila vsa okrvavljena od krvi tovarišev in nemškemu oficirju se je zdel milostni strel v njegovo glavo popolnoma odveč. Ko je bila na vrsti druga skupina tovarišev, so ti padli na tovariše iz prejšnje skupine. In ko je nemški oficir streljal že mrtve tovariše iz druge skupine, je eden izmed strelcev iz pištole zadel Rodića v nogo.

Čeprav ranjen, ni storil ničesar, kar bi ga izdalo. Nemški stražarji so proti večeru postali manj pozorni na mrtve talce. To je seveda previdno izkoristil Rodić in pobegnil z morišča. Tri dni in prav toliko noči se je skrival in taval naokrog. Ves izčrpan se je privlekel pod Repnič, od tam k Petelinovim in s pomočjo Milke, oziroma Milene, med partizane.

Mrtve talce so Nemci zvozili v krematorij v Rižarno, menda celo skupaj s tistimi petimi nemškimi stražarji, ki so jih postrelili kmalu zatem, ko so ugotovili, da jim je izginil en smrteval.

Vojna se je končala. Mihajlo je padel nekje pri Vipavi, Ivan, ki se piše Mirdamat Sejdov, je v rodni Bakuju, Stevo Rodić pa zdaj živi v Bihaču. In Milka je prav po takih poteh, po kakršnih so prihajali k njim borci, kurirji, diverzanti, aktivisti... po treh desetletjih našla Ivana in Stevana. Bila je njihov gost, tako v Bakuju kot v Bihaču. Ivan Ruski — Mirdamat Sejdov in Stevo Rodić sta tudi že prišla na Kras, na tisto gmajno pri Opčinah, na Opčine in seveda tudi k Milki in njeni mami ter bratu, ki še vedno živijo v Repniču 20 pri Zgoniku nedaleč od Opčin v sosednji Italiji.

TONI URBAS

Začetki naprednega gibanja na Dolenjskem segajo v konec prejšnjega stoletja, ko je bila v Novem mestu ustanovljena socialno demokratična stranka. Nadaljnji zgodovinski dogodki, zlasti še ideje oktobrske socialistične revolucije, so spremenili pogled na družbeno dogajanje pri tedanjem kmečkem proletarcu in malem kmetu. Revolucionarno vrenje, v katerem je imela Komunistična partija vodilno vlogo, večji del seveda v ilegali, se je v začetku tridesetih let preneslo zlasti v vrste Društva kmečkih fantov in deklet, ki so bila prav na Dolenjskem najbolj prežeta z revolucionarno vsebino.

Rezultat organiziranega delovanja partije in drugih naprednih sil je bil, da je prebivalstvo tedaj pretežno agrarne Dolenjske pripravljeno dočakalo leto 1941. Kot se je večina vključila v vrste Osvobodilne fronte, tako se je večina že med samim narodnoosvobodilnim bojem, z vključitvijo v delo organov nove ljudske oblasti, zavestno odločila za spremembo starih družbenih odnosov — za socialistično revolucijo.

Do srede leta 1942 je predstavljalo Novo mesto središče vstaje na Dolenjskem. Enako vlogo je v slovenskem okviru v začetku druge polovice leta 1942 in od spomladi 1943 do konca leta 1944 odigral Kočevski Rog, zatem pa do konca vojne svobodna Bela krajina.

Če najdemo zapisano trditve, da so na Dolenjskem divjali najhujši in najbolj krvavi boji na vsem Slovenskem, potem lahko prav v tem dejstvu najdemo tudi razlago za misel, da bo dolenjski muzej, oddelek za NOB in ljudsko revolucijo, osrednji spomenik padlim borcem in žrtvam fašističnega nasilja in hkrati tudi prva nova zgradba na Slovenskem v te namene.

SPOMENIK REVOLUCIONARNI PRETEKLOSTI

NOVI OBJEKT MUZEJA NOB BO STAL V NOvem MESTU, A NJEGOVA VSEBINA BO SLOVENSKEGA POMENA

»Z odmičkajočim se časom postajajo možnosti, da mladim rodovom dostojno predstavimo delež Dolenjske in njenih ljudi v naprednem gibanju in socialistični revoluciji, vse manjše. Toliko bolj, ker prav ta Dolenjska danes še nima ustreznega muzeja, kjer bi bilo shranjeno in prikazano celovito gradivo iz tega našega junaškega obdobja.« To so misli, iz katerih se je porodila ideja o gradnji novega muzeja, in ki z vso zavzetostjo in resnostjo zaposluje mnoge družbenopolitične organizacije, delovne organizacije združenega dela, kulturno skupnost, zvezo borcev, mladino in vse ostale občane, ki na kakršenkoli način pomagajo, da se je v letu in pol v smeri novogradnje že marsikaj premaknilo.

Iniciativni odbor se je sestajal že večkrat in imel tudi dve tiskovni konferenci. Sami smo se napotili kar v muzeje in imeli o isti problematiki pogovor s tovarišem Urošem Dularjem in Petrom Ivanetičem, ki sta tudi člana iniciativnega odbora za gradnjo muzeja NOB v Novem mestu, ki šteje 37 članov in mu predseduje tovariš Bogdan Osolnik. Naš pogovor smo zastavili pri začetku ideje in ga v tem zaporedju tudi objavljamo.

Ideja o ureditvi primerne muzeja je že stara, vendar je bila zaradi pomanjkanja denarja odrinjena za nedoločen čas, zavedajoč se, da se tega dolga ne da in ne sme predolgo odlagati. Dolenjski muzej, kakršen je, je pretesen in premajhen in zbirkam ne more nuditi dostojne strehe nad glavo. Gledalec tako ne more pred seboj dobiti v celoti razgledno izjemno bogato gradivo narodnoosvobodilnega boja na Dolenjskem, ki bi bil hkrati spomenik revolucije, vzgojnoizobraževalna ustanova, hram kulture, arhiv in konec koncev privlačna turistična točka.

Leta 1972 je Dolenjski muzej znova oživil zamisel, dve leti kasneje je sledil poziv družbenopolitičnim organizacijam, nadaljnja posvetovanja pa so pripeljala do tega, da je 31. marca 1975 dokončno dozorel sklep o graditvi Dolenjskega muzeja, oddelka NOB. Imenovan je bil 37-članski iniciativni odbor, ki naj s pomočjo svojih podoborov organizira zbiranje denarja, zgodovinskega gradiva in samo graditev muzeja. Že poprej so bili izdelani idejni načrti o gradnji oddelka NOB pri Dolenjskem muzeju. Kulturna skupnost in občinska skupščina Novo mesto sta soglasno sklenili, da je izgradnja muzeja NOB prioriteta investicija in priporočili, naj bi vse organizacije združenega dela in temeljne organizacije združenega dela v novomeški občini na podlagi samoupravnega sporazuma prispevale za graditev en odstotek od bruto osebnih dohodkov enega leta, in sicer za leto 1975 in leto 1976 v dveh letnih obrokih po 0,5 odstotka. Nadaljnje oblike zbiranja finančnih sredstev so še prostovoljni prispevki, pa reklame in obveznice, nekaj menda lahko pričakujejo tudi od posojila za ceste in ne zadnje bo določen znesek prispevala tudi Kulturna skupnost Slovenije.

Odbor za izgradnjo je do sedaj že izbral ustrezno arhitektonsko idejno rešitev, sedaj pa ima na osnovi izdelanega časovnega načrta pripravljanih in izvedbenih del ter finančne konstrukcije za financiranje izgradnje že tudi dokončno obliko tehnične izvedbene dokumentacije in pričakuje lokacijsko dovoljenje in izbor izvajalca del. Prvi, temeljni kamen naj bi postavili na dan borca, 4. julija letos, muzej pa naj bi bil dograjen do oktobra leta 1978, ko ima Novo mesto svoj občinski praznik.

Po idejnem načrtu bo imel muzej NOB naslednje prostore: glavni prostor bo namenjen razstavnim zbirkam, v katerih bo prikazano napredno gibanje na Dolenjskem od začetkov do leta 1941, narodnoosvobodilna borba in ljudska revolucija ter predstavljene kulturne stvaritve partizanskih umetnikov na tem prostoru, poseben prostor pa bo služil še specializiranim občasnim razstavam. Spominska avla bo vsebinsko povezana z muzejsko predstavitev naše revolucije. Poleg delovnih in študijskih prostorov bodo v novem objektu še prepotrebni depoji za hranjenje muzealij in arhiva, fotolaboratorij in delavnica, stanovanje za hišnika in upravni prostori.

Objekt bo imel v celoti cca 1400 kv. m površin in bo ustrezno vkomponiran v okolje. Obiskovalec bo imel celovit vpogled v dogajanje na tem področju, hkrati pa bo lahko tudi študiral zbrano gradivo. Ob primernih kadrovske zasledbi, sedaj je prav ta trn v peti Dolenjskemu muzeju, saj mora pri pripravi scenarija sodelovati Muzej NOB iz

Ljubljane, in ob sodelovanju krajevnih skupnosti pa bo lahko muzej postopno urejal še krajevne zbirke in spomenike v naravi.

Izgradnja novega oddelka revolucije pri Dolenjskem muzeju bo tako predstavljala konkretizacijo od SZDL in ZK Slovenije načrtovane kulturne politike, katere cilj je, približati kulturne vrednote neposrednim proizvajalcem in samoupravitelcem. To je tudi naš dolg in naša oddolžitve padlim borcem.

NEVA MUŽIC

Trška gora, kjer so bili marca 1944 hudi boji. Iz zbirke Po poteh Gubčeve brigade, akademskega slikarja Borisa Kobeta, letošnjega Prešernovega nagrajenca, olje, 1976.

Spominska plošča na nekdanjem Sokolskem domu, prej Narodni dom, danes Dom JLA.

Bežen pomenek — po 8. marcu

Ali res nosijo nekatere teme v sebi peklenski stroj, ki se obrača celo proti njim samim ali pa gre za zapletenejšo in predivno s človeškim odnosom pogojeno skušnjo, ali ne, je že tako, da se vedno pojavijo zapleti tam, kjer bi najbolj želeli, da jih ne bi bilo. Tako se je zgodilo tudi s člankom »Osmi marec, kaj je to«, ki smo ga objavili prav z namenom, da se vzpostavi kritični odnos do tega dne in če ne razrešijo, pa vsaj zastavijo nekatera žgoča vprašanja, pa se je v njega vrnilo nekaj dvomljivosti in pomot, na katere je potrebno opozoriti, tudi zaradi velike odmevnosti omenjenega članka. V času, ko si je uredništvo belilo glavo, kako zasukati pero, da bo volk sit in koža cela, pa se je kot blagodejna rešitev pojavila avtorica Erna Muserjeva s pripombami na naš in njen prispevek k osmemu marcu. Moramo priznati, da so se nekatere dvosmiselnosti v pisanju pojavile zaradi nujnega krajšanja članka, druge napake pa so čisto tiskarske narave, ki pa v našem primeru kar prevečkrat spremenijo pomen stavkom in besedam in tako neodpustljive. Zato je želeli, da dodatno besedilo tovarišice Muserjeve in opombe uredništva prebere kar največ bralcev in na ta način dobi zares popolno obliko o prazniku žensk osmem marcu in o našem odnosu do njega. V nadaljnjem besedilu objavljamo prispevek ERNE MUSERJEVE.

Pomenek? Pravzaprav samogovor! Upam pa, da vanj ne bo zašlo toliko tiskovnih napak kakor v pomenek — pred osmim marcem! Naj naštejemo najhujše:

Leta 1907 ni bila v Stuttgartu prva ženska konferenca temveč prva mednarodna socialistična ženska konferenca. — In ni se »vojni vihar« nagnil le preveč na desno, temveč se je socialistični (to je: socialnodemokratični) prapor »v vojni vihar«, namreč v vojni vihar prve svetovne vojne, nagnil le preveč na desno, in je zato osmi marec prešel pod, ne po, »nov, resnično revolucionaren prapor...« — V četrtem stolpcu je od četrte vrste naprej nastala prava zmeda, a preberimo si besedilo od zadnje vrstice v tretjem stolpcu, da nam bo misel razumljiva: »Vse preveč velja (osmi marec) za nekakšen ženski praznik (naj mimogrede popravim še sebe; bolj bi bilo reči: za nekakšen splošen ženski praznik), celo za materinski dan, ali — dan žena, kakor po nemarnem najraje rekamo, in vse preveč pozabljam ali ne razumemo, da je nastal iz političnih vzrokov in namenov svojega časa, da gre za mednarodni dan naprednih, bojujočih se žensk...« — Ni se seveda mislilo, da se bo svet postavil »z glavo na noge«, ampak, da se bo postavil »z glavo na noge«, in nadalje, po katelizemsko se na to in ono obešamo ne pa obnašamo. Konec pa bi se moral glasiti: »In seveda še marsikaj« — bi bilo namreč treba storiti.

K vašim uvodnim besedam pa bi rada pripomnila dveje. Prvič, da vaša domneva, da bi se mogle zdeti moje misli »ostre in pretirane«, samo potrjuje moje izkušnje, da lahko moški rečejo, kar hočejo; lahko tudi trdijo, da so ženske nasploh neumne, pa jim ne bo nihče pristregel jezika. In drugič, da ste mene oziroma moje zanimanje postavili nekako z nog na glavo. Mojih let v Inštitutu za zgodovino delavskega gibanja ni bilo posebno dolga vrsta, a dolga je vrsta tistih let, kar se že zanimam za žensko vprašanje in žensko gibanje in pri tem sem se pač srečala tudi z osmim marcem in njegovo zgodovino — s to šele po vojski — in ta osmi marec zmeraj, kadar mi je bila dana priložnost, uporabila v duhu njegovega nastanka: za boj zoper zaostalost in za resničen, tudi ženskam pravičen napredek. In si s tem olajšala srce! Tako tudi to pot!

ERNA MUSERJEVA

Dva brata

— Hoj! Postoj! Kdo tam? Roke kvišku! Glej... koga vidim? Brata... Rodno kri. Iskal sem te. Zgubljenca srečno našel. Ho, ha... Od kdaj si pa med hostarji?

— V zasedo brat si brata zvabil. Postal vojak si? Belček? Švabobran!? Rodila dva je sina mati: Fašistov ne...! Da, jaz sem partizan!

— Naprej! Iz hoste zgubljenec rdeči! Za Krista kralja brž na mojo pot! Za slavo božjo v našem svetu večno bo sodba hitra — kmalu rešen boš galjot!

— Ne boš me sodil brat nesrečni, oba bo jutri sodil narod moj. Za pravdo ljudstva, ne za slavo Krista se bije danes najin boj.

In hostar v hosto svojo plane. Za njim odjekne v daljo strel. Za Krista kralja, slavo božjo, brat brata je v srce zadel...

1943

ANDREJA GALEB

Smrt matere in njenih hčera

Bolečina, ki se imenuje ponos

Darinka Radović (1900–1943)

V Srbiji, v čudoviti gričevnati Šumadiji, v bližini Topole, leži vas Rajkovac. Kdor je že slišal o tej vasi, je brez dvoma zvedel tudi to, da je v njej živela kmečka žena in mati, ter poznejša narodna herojina. DARINKA RADOVIĆ. Imela je moža in dve hčeri, prvorojeni sin pa ji je kmalu umrl. Sicer pa je Radovićeva družina živela mirno življenje, vse do leta 1941, do začetka okupacije naše domovine. Takrat so ji moža vtaknili v enega izmed nemških koncentracijskih taborišč. Darinka je ostala sama s hčerka-ma, sama sredi neverjetnih težav, ki jih je povzročila civilnemu prebivalstvu vojna. Pa kljub vsemu — z neomajno voljo in tudi trmo je premagovala težave.

Ko sta odločen upor proti okupatorjem in narodnoosvobodilni boj zajela tudi Rajkovac, se je znašla Darinka v središču ljudskega gibanja. V začetku leta 1942 je že stalno sodelovala s partizani. Vedela je, da so potrebni vsega, kar jim gozd ni mogel nuditi. Odločila se je, da bo v kraju organizirala ženske, ki bodo pletle za partizane. Njena hiša je postala pravi partizanski dom. Prihajali so kurirji, terenci, vodilni tovariši pa tudi ranjenci so našli pri Darinki varno zatočišče in potrebno nego.

Ne, za politiko se ni nikoli zanimala.

Njena silna ljubezen do domovine, do domače zemlje, to je bilo tisto, kar jo je vključilo v vrste narodnoosvobodilnega gibanja. Boj za osvoboditev domovine je bil tudi njen boj!

Nekega dne...

Tako kot že večkrat prej, je tudi tokrat v svoji hiši nudila ranjencem nego. Pa so ji prišli na sled četniški vojniki. Nekdo jo je izdal! V noči med 9. in 10. majem 1943 so v njego dvorišče planili četniki kot podivjani psi. Udarci s pestmi, grožnje in brce, mučenje in poniževanje... Hoteli so jo prisiliti, da bi

povedala, kje skriva ranjence. Zaman. »Povej! Pokaži, partizanka, sicer ti zakoljemo otroka...!«

V Darinki se je nekaj lomilo. Doživljala je okruten boj sama s seboj, s svojo vestjo, s ponosom, poštenostjo, boj z materinstvom in ljubeznijo do otroka. Kako naj odloča o smrti tistega, ki ga je rodila neka druga mati, kako o smrti svojega otroka, svojih hčera...? Ne, pred smrtjo je ni bilo strah. To bi bila v tem trenutku uteha. Strah jo je bilo ob misli, da bi morala nekoga izdati, da bi bila izdajalka. Tega pečata ne bi mogla nositi in z njim bi ne smela obeležiti svojih hčera.

Smrt, za smrt se je odločila.

Z zverinsko naslado so planili četniki na najmlajšo, štirinajst let staro hči. Prekrito, kaj vse so počeli s Stan-ko, dokler ji ni nož prerezal trpljenja. Mati Darinka je okamenela od groze, brez glasu od obupa in brez solz do skrajnosti nesrečna še naprej molčala.

Od krvi pijana četniška drhal se je vrgla na drugo hčer, dvajsetletno Radmilo. Spet enak zverinski postopek, spet nož in smrt.

Nihče ne bo nikoli ugotovil, kaj se je v tistih trenutkih dogajalo v Darinkini notranjosti. Njena bolečina je ostala v njenem telesu, v njem srcu, v curku krvi, ki mu je utiral pot četniški nož. Tiste bolečine ni več čutila.

☆

Tiste noči se je zgodil ogaben zločin. Vest o njem je donela kot grom širom po Šumadiji. V srcih je besnelo, črte od ločnosti so bile še ostrejšje, puška v roki partizana še tesneje objeta.

Kadar boste prišli v Šumadijo, tja v Topolo, boste ob poti opazili visok kip matere Darinke in njenih hčera. V beli marmor vklesan spomin, ki je pustil v tem kraju veliko nedorečenega. Darinka Radović je bila leta 1953 proglašena za narodno herojino.

IVO CERIN —
PERA SLOVENAC

Ob spominu na tovarišici
Hildo Janežič iz Brda
in Ivanko Vrhovec iz Vrhovc,
ki sta pomagali številnim
preživelim zapornikom
in članom SKOJ

Jesen brez cvetja in rož

Sivi lasje in kopica grenkih spominov je ostalo Hildi in Ivanki, ki sta v najtežjih dneh naše zgodovine dokazovali svojo hrabrost, borbenost in nesebičnost. Mladost sta kar preskočili. Vojni čas jima ni dovolil ustvariti lastni družini. Čez mnogo let, ko je vse naokrog cvetelo v svobodi in razigranosti, sta ostala v njunih domovih neprijetna tema in bridka osamljenost. Nikoli se ni nihče spomnil, da bi, ko ga je pot popeljala mimo njunih domov, v jarku odtrgal cvetlico in jo iz hvaležnosti podaril eni od žena. Oni pa sta ostali tudi po vojni takšni, kot sta bili v vrstah Osvobodilne fronte — aktivni in delavni, odgovorni pred tistim, kar se imenuje dolžnost. V svoji skromnosti nista nikoli iskali zadoščanja za delo med NOB.

Veliko spominov imata na čas, ki je zahteval od žena enakopravno udeležbo pri osvobajanju s krvjo prepojene okupirane domovine. Njuna odločnost ni poznala malodušja, četudi so njuni sorodniki trpeli po zaporih in taboriščih. Smrti se nista bali. Od velike ideje ju ni odvrnil zverinski pokol prebivalcev in ne požig s krvnimi žulji zgrajeni hiši v vaseh Brdo Vrhovec.

☆

Aktivistki OF sta postali leta 1941. Sodelovali sta z Dolomitskim odredom. Ko se je le-ta umaknil na Notranjsko, sta tudi Hilda in Ivanka ostali brez zaščite borcev na tem območju. Toda tudi v spremenjenem okolju in težjih pogojih sta nadaljevali ilegalno delo. Ostali sta na terenu v središču domobranskih gnezd, ki so se širila po vaseh polhogradske doline. Tudi črna roka je bila na pohodu. Stikala je po hišah in iskala žrtve.

Njuno delo za Osvobodilno fronto ni ostalo skrito domačim izdajalcem. Sledile so hišne preiskave, divjaško razbijanje skromnega pohištva, ki so se ga lotili pijani domobranci. Toda, ko so nekateri ostali samo prikriti simpatizerji NOB in so mirno čakali rešitelje, sta Hilda in Ivanka neumorno iskali povezavo s to ali ono partizansko enoto. Šele, ko sta dobili kurirsko povezavo, katere vodja je bil Ivan Skodlar in je vodila iz vasi Kozarje preko Šmartenskih hribov mimo Vrhovc in Verda na Ljubljanski vrh, tja do 7. korpusa NOV v Loški dolini, sta občutili olajšanje. S tem pa sta imeli odprto pot, po kateri sta pošiljali skozi izdajalske in domobranske vrste aktiviste na osvobodeno partizansko ozemlje.

Bili sta ženi, ki sta odločno, čeprav v neenakem boju z domobranci, kljubovali in tekmovali ter si vztrajno prizadevali pri reševanju borcev — aktivistov, povratnikov iz italijanskih zaporov.

Prenekateri prebivalec Brda, Vrhovc in Kozarje se po tolikih letih počuti nelagodno in z občutkom krivde, da je v svoji takratni zakonspirirani nedelavnosti, v najtežji okupacijski dobi leta 1944, prepuščal težko delo ženam.

LASO

»Teško je govoriti o stvareh, ki so vsem preživelim borcem in aktivistom še vedno živo v spominu. Bojim se, da bi se komu zamerila. Vem, da živi še dosti takih, ki imajo več zaslug, kot jaz«, je skromno dejala Manca Kajzer, ko je izvedela za namen obiska.

Z možem Matevžem živi že nekaj desetletij v Zgornjih Pirničah. To je prava domača vasica z razmetanimi hišami, do katerih pelje kar preveč »ulic«. In prav na koncu vasi, ob robu gozda, samevajo tri hiše, kot bi se sramovale, da niso mo-

Spomini z roba gozda

gočni kmečki grunti. Za vrati srednje od teh hiš, ki se bolj poredkoma odpro, živita s svojimi spomini oba zakonca.

Manca Kajzer bo letos slavila 80. rojstni dan. Mimo tega sta se zakonca pripravljala na še eno, skupno slavlje.

»Z možem sva se že veselila, kako bova septembra praznovala zlato poroko«, je povedala Manca in dodala: »Veselila sva se predvsem zato, ker sva nameraval na 50. obletnico poroke povabiti vse znane borce, da bi se tako po mnogih letih spet srečali. Toda iz vsega tega ne bo nič. Mož je že dalj časa bolan, mene pa je bolezen tudi prizadela pred nekaj meseci. Bolna sem, pa tudi leta so tu.«

Govorila je počasi in utrujeno. Bolezen je naredila svoje in tudi številni spomini na vojne tegobe so jo zavirali, da bi lahko tekoče pripovedovala o dogodkih tistih mračnih štirih let. Dosti tega se je še spominjala in tudi imena borcev in sodelavcev še ni pozabila.

Zazrla se je skozi okno. Kljub opoldanskemu soncu se narava še ni prebudila. Zima je, čeprav ni več pravega mraza in je sneg že zdavnaj skupnel. Le rahel šelest vetra v suhem vejevju drami tišino, ki vlada zunaj. Pa tudi dva psička, ki sta se veselo pripodila iz goščave, sta zmo-

tila ta mir. Morda se že veselila bližnje pomladi. V tem miru si kar težko obudiš spomine na viharne leta minule vojne.

»Kako smo pravzaprav začeli, to bi radi vedeli«, je po kratkem premoru spet nadaljevala Manca. »Že enainštiridesetega leta sva se z možem odločila, da bova sodelovala z naprednim gibanjem in partizani. Seveda naju je o vsem tem preje poučil Lojze Kabe iz Tacna, ki je bil že tedaj komunist in med železničarji znan kot socialist. Ker je bil tudi moj mož železničar, smo se dobro poznali. Najinega sina pa je z napredno idejo seznanil Tine Rožanc.«

Mož Matevž, ki je tudi sodeloval pri pogovoru, ji je pomagal povezo-vati spomine: »Z vsem smo bili dejansko seznanjeni že prej, na železnici. Se prav dobro se tudi spominjam znanega štrajka železničarjev na Zaloški cesti v Ljubljani. Tedaj sta izgubila življenje moja prijatelja Strniša in Pangrc.«

Ko se je začela vojna, sta Kajzerjeva že vedela, na kateri strani morata sodelovati. In, ker sta imela hišo tik ob gozdu, je bila to kot nalašč točka za stike zaledja s partizani. Tu so se radi odpočili in dobili hrano. Tudi dragocene vesti o predvidenih hajkah jim je posredoval Matevž.

»Če slučajno ni bilo hrane za partizane je to pomenilo, da je tudi midva nimava«, se je spominjala Manca. »Da ne bi hodili naši fantje po hrano po celi vasi, so jo vaščani sami prinašali kar pred naš prag. Leta 1942 je bilo najhuje. Tedaj je bila prava lakota, pa tudi organizirani nismo bili najbolje. Pogosto smo imeli v hiši tudi ranjene partizane. Zgodilo se je, da so prav tedaj prišli k nam Nemci. Bili so napeti trenutki, ko so bili ranjenci v sobi, Nemci pa v kuhinji. K sreči se ni nič zgodilo. Zato so postali partizani kar preveč brezskrbni. Večkrat bi morali ubogati mojega moža, pa bi jih manj padlo.«

Zaradi izdaje, so za partizansko skrivališče pri Kajzerjevih izvedeli Nemci. Za začetek so jih kaznovali s tem, da so sina Ivana poslali na prisilno delo k sveti Ani, od koder je kmalu »izginil«. O njem nista nikdar več slišala. Ko jima je pred leti umrl še drugi sin, sta ostala Manca in Matevž brez otrok. Spomin na njuna sina in hčerko, ki je

umrla že pred vojno, je pogovor spet zavrl.

»Takoj za Nemci so se masčevali še belogardisti«, je prekinil tišino Matevž. »Manco so izgnali v neko stanovanje v Vikrčah, medtem ko so se v hišo naselili neki slovenski gestapovci. Mislim, da so še živi.« Spomnil se je tudi veselih trenutkov, ko so aktivisti in partizani katero zagodli Nemcem.

»Ko je umrla aktivistka Soča v Sp. Pirničah, je prišlo na pogreb z vencem kar šest partizanov. Na pogrebu je bil tedaj tudi aktivist Peklaj. Ker Nemci te potegavščine niso odkrili, smo našo Sočo v miru pokopali.«

»Hvaležna sem sosedom in Mariji ter Jožetu Peklaju, ki nam pridejo pomagati kaj skuhati in oprati. Ze kar dosti je domačih opravil, ki jih ne zmoreva več sama«, je že utrujena od pogovora dodala Manca.

Včasih še vedno rada kaj prebere in to brez očal. Sicer pa je obema zveza s svetom časopis in televizor, čeprav s televizijskim sporedom nista zadovoljna. Čeprav se »na do broto kaj kmalu pozabi«, kot je ob slovesu dejala Manca, ni čisto tako. Še vedno jo radi obiščejo stari prijatelji in preživeli borci.

ROGER GOGALA

Manca Kajzer: »Na dobroto se kaj kmalu pozabi!«

Jugoslovanski novinarji na svetovnem prvenstvu v Sovjetski zvezi

Konec prejšnjega meseca se je vrnila iz Sovjetske zveze, s prizorišča letošnjega svetovnega prvenstva poklicnih novinarjev v smučanju, trinajstčlanska ekipa jugoslovanskih novinarjev. Joško Pirnar, Silvo Matelič starejši, Silvo Matelič mlajši, Jože Pogačnik, Andrej Sedej, Mirko Lorenci, Milan Golob, Rajko Očepek, Krešo Špeletič, Vlado Jarc, Alenka Brezovnik-Šajn, Ziva Pavlin in Tone Urbas so zastopali barve Jugoslavije in to več kot uspešno, saj so na 23. svetovnem prvenstvu poklicnih novinarjev zasedli v skupnem seštevku med ekipami prvo mesto in s tem lep prehodni pokal. Tudi posamezniki so pokazali vse svoje sposobnosti in znanje. Jože Pogačnik, Silvo Matelič ml., Andrej Sedej in Rajko Očepek so v slalomu in veleslalomu ter v kombinaciji zasedli razen prvega, vsa druga najvišja odličja. Ziva Pavlin je s petim in četrtim mestom v slalomu in veleslalomu dosegla četrto mesto v kombinaciji, prav tako pa sta veterana Joško Pirnar, ki že vrsto let vodi reprezentanco jugoslovanskih novinarjev na svetovna prvenstva in Silvo Matelič dosegla v svoji skupini zares enkratne uspehe. Silvo je bil v kombinaciji celo četrti. Samo za delček sekunde se mu je izmuznila iz rok bronasta kolajna. Bronasta kolajna pa je za nekaj deset metrov ušla tudi meni v teku na pet kilometrov dolgi in dokaj težki tekaški smučini. Osvojil sem peto mesto za dvema Čehoma, Švicarjem in Italijanom. Skratka, letošnja bera najboljših mest na 23. svetovnem prvenstvu novinarjev je bila rekordna za nas Jugoslovane med vsemi dosedanjimi prvenstvi.

Prihodnje leto bomo letošnje uvrstitve branili v Avstriji, medtem ko bo jubilejno, 25. svetovno prvenstvo poklicnih novinarjev pri nas v Jugoslaviji, v Kranjski gori 1979. leta.

Iz hladne in zasnežene Moskve smo po skoraj treh urah poleta pristali v gruzinskem mestu Tbilisi. Pravo nasprotje Moskvi. Vsaj kar je zadevalo vreme. V Tbilisiju je bilo toplo in sončno, daleč naokoli niti krpice snega. Mi pa smo prišli na svetovno prvenstvo

DA TO JE GRUZIJA

v smučanju. Le tam zadaj, daleč na pobočjih Kavkaza, se je v soncu bleščal sneg. Sneg, vendar do njega nas je ločilo skoraj 300 kilometrov, ki smo jih v dokaj hitri vožnji, seveda v spremstvu policije, prevozili s šestimi ali sedmimi avtobusi v slabih petih urah.

Od Tbilisija smo skoraj štiri ure vozili v široki soteski, pravzaprav ravnini, po kateri so se vrstili nepregledni nasadi vinske trte. Gruzinski vinogradniki slovijo kot dobri pridelovalci kakovostnih vin, katera so dobila tudi že na ljubljanski razstavi zlata odličja. Posebno bela vina prija našemu okusu, medtem ko so črna, oziroma rdeča vina nekoliko preveč sladka.

Cesta se začne iz ravnine, šele pri mestu Bordjomi, ki je znano po izviru in polnilnici mineralne vode, nekoliko strmo vzpenjati pro-

ti zimskošportnemu središču Bakuriani.

Mesto Bakuriani šteje okoli tisoč prebivalcev in zmore vsega dve ali tri ulice. Hoteli, oziroma počitniške hišice ali baze, kot jih tam imenujejo so nekoliko oddaljene od samega mesta, v katerem so zidane hiše še prava redkost. Les je na tem delu Kavkaza še vedno poglavitni gradbeni element.

Bakuriani postajajo iz leta v leto vedno bolj znano smučarsko in turistično središče. Vrhunski športniki Sovjetske zveze so za sedaj najpogostejši gostje. Nanadmorski višini 2.000 in več metrov ima Bakuriani zares idealne možnosti, da se razvije v enkratni športni center. Pobočja bližnjih tritisočakov pa se vnetim smučarjem ponujajo še v svoji deviški podobi, kajti dve sežneci in menda dve vlečnici, kolikor jih je bilo vi-

deti iz zgornje postaje sežežnice na 2.300 metrov visokem hribu, izpod katerega je bil tudi start veleslalom, so za ta športni center zares premalo.

Prav tu, na Kavkazu, v Bakuriani in njeni bližnji okolici, pravijo, da so doma številni mladi smučarji — skakalci, ki veliko obetajo. Kdor pozna skakalca Koba Cakadzeja, domačina iz Bakuriani, ki je bil več kot dve desetletji nepretrgoma član Sovjetske državne reprezentance, kdor pozna zdaj njegovo delo z mladimi, ki jih trenira in katerim je tudi vzor, potem bo verjel, da v Gruziji raste nov mladi rod pogumnih smučarskih skakalcev.

Po končanem tekmovanju smo se iz Bakuriani vrnili v Tbilisi. Tako v Bakuriani kot tudi v Tbilisiju, ki je mimogrede rečeno pobrateno z našo Ljubljano, smo na vsakem koraku, od natakara do šoferja, od uradnega vodiča do domačina, vedno našli na zares gostoljubne domačine, ki so nas vabili v njihove domove in slehernemu postregli z vsem tistim, kar je gostitelj zmogel, oziroma imel pripravljeno za svoje najboljše prijatelje. Alenka, Silvo mlajši in Krešo so gruzinsko gostoljubnost preizkusili v polni meri na svoji koži, oziroma s svojimi trebui. Če se bodo njihove zdravice vsaj delno uresničile, bodo gostitelji in gostje živeli vsaj še sto let. Sicer pa 140 ali 150 let v Gruziji ni nič kaj posebna starost. Pravijo, da je lani možakar, tam nekje na Kavkazu ob svoji 150-letnici, še veselo plesal ob zvokih tamkajšnjega vaškega orkestra.

Tbilisi in vse njegove posebnosti sem si želel zares dobro ogledati. Odločil sem se za taksi in k sreči našel na šoferja taksija, ki je bil voljan skreniti tudi zunaj svoje začrtane poti. Zaslužni mojster športa je. Da je bil telovadec, ga je izdajala postava. Vprašal sem ga, kako to, da je v Tbilisiju že tako toplo pa smo še vedno v februarju. »Ja, to je pa Gruzija, veste,« je odgovoril. In potem sva se pogovarjala cele tri ure, pogovarjala in vozila. Šport, njihove in naše navade so bile glavna tema najinega pogovora. Trikrat ali štirikrat sva šla čez mogočni most na reki Kure, da bi videl tudi oni drugi del Tbilisija. In vsakič, kadar se mi je zdelo kaj vrednega in zanimivega, sem se ustavil s pogledom in pohvalil in vselej mi je taksist na moje laskanje in hvalo odgovoril: »Ja, to je Gruzija, veste!« In samo to mi je odgovoril v ruskem jeziku. Vse drugo, kar je govoril, je govoril v materinem, to je v gruzinskem jeziku.

Ob koncu triurnega potepa me je pripeljal pred hotel Eševeria. Cena na taksimetru je kazala nekaj več kot devet rubljev. Ponudil sem mu jih deset, vendar ni sprejel niti enega. »Vi ste iz Ljubljane, jaz iz Tbilisija, pobratenega mesta. Torej sva brata! Bratu pa v Gruziji nikoli nič ne računamo!« Ob zlih mislih na naše taksiste, sem se mu komaj uspel zahvaliti, kajti zares sem bil presenečen in svojim očem še potem nisem verjel, ko sem stal pred hotelom z desetrubeljskim bankovcem v rokah in gledal za taksijem, ki se je utopil v reki avtomobilov več kot milijonskega Tbilisija!

Da, to je Gruzija!

TONE URBAS

YUGOTOURS

Titova 36/9. nad.
Tel. 322-458, 321-794

Bralci TV-15 se lahko udeležijo po znižani ceni 8 dnevnega potovanja v

LENINGRAD—
MOSKVO

Cena 2.990 din
Odhod 24. marca 77

ali 8 dnevnega potovanja v

LENINGRAD—
VOLGOGRAD—
MOSKVO

Cena 3.530 din
Odhod 31. marec 77

MOŽNOST 12 MESEČNEGA KREDITNEGA ODPLAČEVANJA

Polni penzioni v hotelih A kategorije

Kupon TV 15

Če ste se odločili, odrežite kupon in ga pošljite na Yugotours

Priimek in ime

Naslov

Za potovanje v:

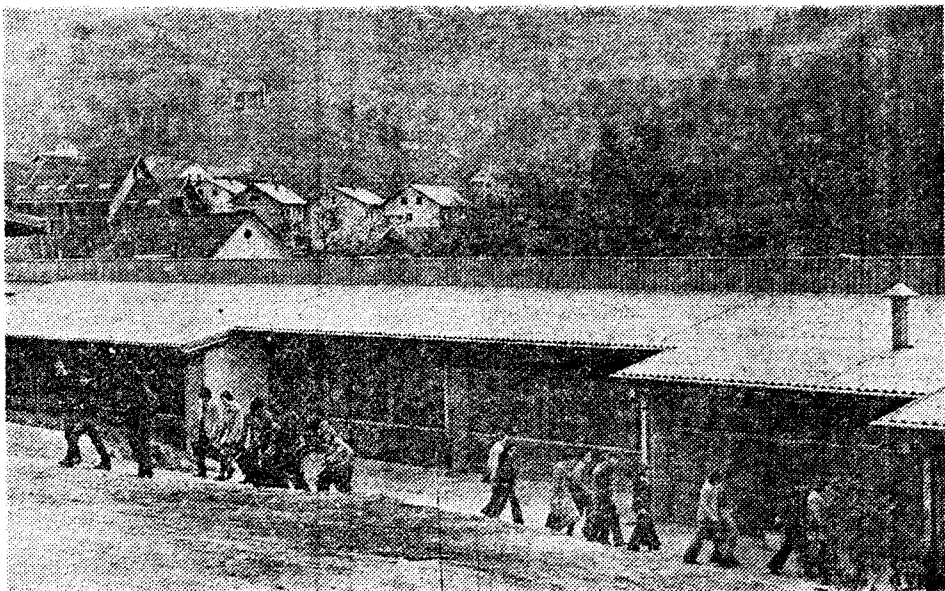
Leningrad-Moskvo z odhodom

Leningrad-Volgograd-Moskvo z odhodom

prijavljam oseb

Plačilo — gotovina; kredit

Akontacijo din 1.026,50 (Leningrad-Moskva) ali din 1.192,50 (Leningrad-Volgograd-Moskva) pošljite takoj po pošti na kaznici na Yugotours.

CERKNO — V torek, 8. marca, je član sveta federacije Miha Marinko odprl dograjeno krilo šole, namenjeno nižjim razredom. Tako se je zaključila akcija za ureditev enkratnega spomenika NOB: preživeli tečajniki partijske šole NOV so ob 25. obletnici napada dali pobudo za graditev nove cerkljanske šole. Nedokončana šola je odprla vrata 17. septembra 1972, ob vseslovenski in tudi vsejugoslovanski pomoči. Z zadnjo naložbo — 5,1 milijona din — je gradbeni del akcije končan. Slovesnosti so se poleg preživelih tečajnikov in številnih prebivalcev Cerknega in idrijske občine udeležili mnogi ugledni družbenopolitični delavci, med njimi Lidija Sentjura, Franc Kimovec-Ziga in dr. Joža Vilfan.

Tekst in foto: Peter Potočnik

ILIRSKA BISTRICA

Zimski vzpon na Snežnik

Značka vzpona na Snežnik, ki jo je izdelal arhitekt Edo Seles

Letos je bil pohod na Snežnik organiziran že tretjič. Pohod pripravijo krajanji v spomin na junaški podvig borcev Istrskega odreda sredi zime leta 1944. Z ranjenci so se prebijali skozi zasnežene snežniške gozdove iz Brkinov v Loško dolino. Pokroviteljstvo pohoda ima planinsko društvo v Ilirski Bistrici skupaj s še nekaterimi sorodnimi društvi in organizacijami. Tretji pohod bo v nedeljo, 13. marca.

Udeleženci pohoda se bodo podali na pot s Sviščakov v organizirani koloni. Pohod na vrh Snežnika traja v globokem snegu več ur, saj se morajo pohodniki povzpeti na višino 1796 metrov. Prvih dveh vzponov se je udeležilo več kot 600 udeležencev. Tudi letos pričakujejo številno udeležbo.

Udeležence bo na Snežniku pozdravil predstavnik borcev Istrskega odreda. Ob tej priložnosti bodo borci vročili predsedniku organizacijskega odbora te zimske manifestacije listino odbora Istrskega odreda o prevzemu stalnega pokroviteljstva nad zimskimi vzponi, saj so postali že tradicija.

Delegacija mladih smučarjev bo tega dne premagala na smučeh 1500 metrov višinske razlike in ponesla spominski venec udeležencev vzpona na Sviščake, k spomeniku padlih junakov v snežniških gozdovih.

Pri organizaciji vzpona sodeluje tudi občinska zveza ZZB NOV Ilirska Bistrica in občinska zveza kulturnih organizacij občine.

- OJ

Začetek kolone trisotih udeležencev prvega zimskega vzpona na Snežnik v marcu leta 1975. Foto: V. Čeligoj

LOGATEC

Teden komunista

V logaški občini je bil teden komunista od 24. 2. do 2. 3. 1977. V tem času so bile številne kulturne prireditve zelo dobro obiskane. V akciji CLOVEK — DELO — KULTURA so sodelovali tudi borci, tako pri organizaciji kot udeležbi.

V tem času je bila v kraju otvoritev razstave akademskega kiparja Draga Tršarja, v mali dvorani Narodnega doma. Veliko ljudi je prišlo že na otvoritev, še več si jih je razstavo ogledalo. Odprta je bila do 3. marca.

V petek, 25. februarja so si lahko logaški občani ogledali slovenski film »Med strahom in dolžnostjo«. Velika dvorana Narodnega doma je bila napolnjena do zadnjega kotička. Občani so bili s filmom zelo zadovoljni.

V ponedeljek, 28. februarja je bila otvoritev razstave likovnih del učencev nove šole »8 talcev«. Prišli so tudi številni starši in člani krajevne družbenopolitične organizacije. Likovni izdelki so bili kvalitetni. Med njimi jih je bilo veliko s tematiko iz NOB.

V torek, 1. marca je gostovalo Mestno gledališče iz Ljubljane s komedijo Miloša Mikeln »Zaradi inventure odprto«. Naslednjega dne je bila v dvorani Narodnega doma kulturna tribuna, na kateri je tekla beseda o poslanstvu kulture danes. Na njej so sodelovali tudi priznani slovenski kulturni delavci Ciril Zlobec, Radovan Gobec, France Stiglic, dr. Mirko Zupančič, Miloš Mikeln, Zoran Kržišnik, Igor Gruden in Vlado Križokapič. V dvorani se je trlo poslušalcev, kulturnih in javnih delavcev občine Logatec. Občani so imeli vrsto vprašanj s področja kulturnega izročila, še posebno kulture iz časov NOB, se pravi največ o partizanski liriki in igalskih skupinah v sedmem in devetem korpusu.

Že teden komunista je bil posvečen letošnjim jubilejem, seveda pa bodo še posebne proslave v zvezi s praznovanji obletnic sledile. Na vseh teh prireditvah bodo letos sodelovali kot vedno tudi borci, rezervni starešine, mladina, športniki, planinci in ostali občani celotne občine.

FRANC JERINA

BOHINJSKA BELA

Dvajseti april odslej praznik

Izvršni odbor krajevne konference SZDL Bohinjska Bela je na februarski seji sklenil, da predlaga skupščini KS proglasitev 20. aprila za krajevni praznik Bohinjske Bele.

Tega dne je bil leta 1941 na domačiji Matevža Volfa — po domače Blaža, posvet komunistov iz Bohinja, Gorij in Jesenic na katerem so se po nalogu CK KPS dogovorili za začetek oborožene upora proti okupatorju.

Letošnji krajevni praznik bodo posvetili 40-letnici ustanovitve KPS in 40-letnici prihoda tovariša Tita na čelo KPJ. V ta namen je pripravljajo obsežen program prireditev. Osrednja slovesnost bo 21. aprila v obnovljenem kulturnem domu, kjer bo tudi slavnostna seja skupščine KS, vseh družbenopolitičnih organizacij in društev. Pod vodstvom režiserja DPD Svoboda Ludvika Knaflja bodo za to priložnost pripravili recital o tovarišu Titu in z njim počastili tudi njegov 85. rojstni dan.

Na slovesnosti bodo podelili zaslužnim krajanom priznanje KK SZDL in KS Bohinjska Bela.

Naslednjega dne, 22. aprila, bo množično srečanje krajanov iz naselij Slavniki, Oberne, Kupljenik in Bohinjske Bele pri hiši Matevža Volfa na Slavniki, na kraju, kjer je bilo 20. aprila leta 1941 zgodovinsko posvetovanje komunistov jeseniško-bohinjskega območja. Tudi za to srečanje načrtujejo bogat kulturni program.

Pri organizaciji letošnjega krajevnega praznika in počastitvi jubilejnega leta partije bodo sodelovale vse družbenopolitične organizacije, SPD Svoboda, učenci in učitelji podružnične šole ter garnizija JLA.

JOŠT ROLC

GORJE

Gorsko kmetijstvo

Krajevna konferenca SZDL-Gorje je v petek, 25. februarja sklicala v Domu Partizana sestanek vseh kmetovalcev v krajevni skupnosti Gorje. Pogovorili naj bi se o nadaljnjem razvoju kmetijstva, pašništva in gozdnega gospodarstva. Žal pa je na sestanku manjkala večina mlajših kmetovalcev. V celotni radovljiški občini je danes le še 763 kmetovalcev. Področje Gorij spada pod zadrugo Bled, ki je pripravila v zvezi s problemom tudi referat na tem srečanju. Kot je bilo slišati, se gozdne površine sicer večajo, upada pa površina obdelane zemlje. Prav tako močno upada na kmetijskih posestvih tudi rojstvo otrok.

Tudi uporaba umetnih gnojil je v kraju ena najslabših v Sloveniji. Edina svetla točka je tako pridelek živinske krme. Na srečanju so se udeleženci pogovorili tudi o novih zakonih, ki bodo stopili v veljavo s 1. julijem in zadevajo predvsem lastno določanje tržne cene pridelkom. Čeprav se družba zaveda, da so kmetije, še posebno gorske izrednega pomena tudi v splošnem ljudskem odporu, pa vse več mladih zapušča težko delo in neugodne razmere na kmetijah.

Razdrobljene parcele povzročajo tudi svoje skrbi, zato bi jih bilo potrebno ponovno združiti, čeprav je seveda v gorskem predelu to težje. Prav tako je na tovrstnih kmetijah tudi težko upejljati mehanizacijo.

Po drugi strani so Gorje izreden teren za pridelovanje ribeza kot tudi za gojenje živine. Zadruga bo letos tako namenila nekaj sredstev za izboljšanje pašnika na Poljščici in še nekaterih planinah. Nekaj denarja naj bi v te namene prispevala še občinska zemljiška skupnost in gozdno gospodarstvo Bled.

JOZE AMBROZIČ

LJUBLJANA — GORSKI KOTAR

Obisk borcev XVIII. slovenske divizije v Gorskem Kotarju

Kot že vrsto let nazaj, se je tudi letos delegacija borcev iz vrst XVIII. slovenske divizije NOV in POS udeležila vsakoletnega tradicionalnega slavlja v Gorskem Kotarju.

Delegacija borcev, ki jo je vodil to-

variš Dušan Gorkič, predsednik odbora borcev XVIII. slovenske divizije, je 26. februarja prisostvovala vrsti svečanosti, tudi spominskemu tekmovanju »Po poteh 26 zmrznjenih partizanov«, ki spada v tisto vrsto smučarskih tekmovanj kot npr. »Po poteh partizanske Jelovice« pa »Igmanski marš«, »Po poteh zlatiborskih partizanov« itd. Letošnje tekmovanje je bilo že petnajsto, pod pokroviteljstvom sekretarja IK predsedništva CK ZKJ tovariša Staneta Dolanca.

Po ogledu razstave likovnih del učencev Gorskoga Kotarja v osnovni šoli v Mrkpolju, so borci odšli v Široko Drago na pobočje Bjelasice, kjer je bila vrsta smučarskih tekmovanj.

Popoldne je bila spominska svečanost na Matič Poljani, kjer je govoril sekretar IK CK ZKH Dušan Dragosavac. Med gledalci je bilo veliko mladine. Tudi slovenska delegacija je položila venec v spomin na 26 tovarišev, borcev 2. brigade XIII. udarne primorsko-goranske divizije, ki so 26. februarja leta 1944 na maršu od Drežnice do Mrkpolja izgubili mlada življenja.

V Delnicah so borci obiskali pokopališče, kjer so pokopani tudi tovariši iz enot XVIII. divizije. V Delnicah je tudi »Ulica XVIII. slovenske divizije«.

Zvečer je bila v Mrkpolju svečana akademija. Program sta izvajala mešani pevski zbor iz Ravne Gore in kulturno-umetniški ansambel iz otoka Krka. Program je bil uglasen na tematiko iz narodnoosvobodilne borbe.

Kjerkoli so udeleženci srečanja bili, povsod so se tovariško pogovarjali z drugimi borci tudi o današnji Jugoslaviji, o bratstvu in enotnosti, skovani že v času NOB. Med temi pogovori se je utrnula ideja, da bi v letošnjem jubilejnem letu obiskali borci vseh enot XVIII. divizije znane kraje Gorskoga Kotarja. O ideji bodo razpravljali in zavzeli svoja stališča vsi odbori enot XVIII. divizije.

Z enodnevnega, a bogatega izleta so se borci vrnili domov z zavestjo, da v Gorskem Kotarju še živi spomin na doprinos slovenskih partizanov v skupni borbi za svobodo in da ta spomin ne bo nikoli zamrl.

D. G.

LJUBLJANA

Naloge ZZB NOV v občini Ljubljana-Siška

Z vsakim letom se bolj oddaljujemo dogodkom, ki so veliko pomenili našemu narodu in našemu obstoj. Naloga borcev pa ob soncu vojne še ni bila opravljena, čeprav so žal nekateri tudi tako mislili.

Organizacije Združenj borcev NOV na terenu in občinski odbori ZZB NOV so v vsem svojem delovanju po osvoboditvi poleg svojega rednega tekočega dela in poleg aktualnih nalog vsa leta v

v nekaj vrsticah

Pretekli teden je profesor Soštarčič iz Maribora pokazal s pomočjo diapozitivov preko 200 pionirjem in mladincem v Grižah, kako pomembno je varstvo okolja. Ne le zaradi narave same, ampak tudi zaradi človekovega počutja, ki je zelo odvisno od okolja, v kakršnem živimo. Kaj bo z našim splošnim odporom, če ne bomo znali ohraniti hribovskih domačij, če ne bomo imeli več rušinov, če bo naša dežela postala smetišče?

Opozoril je z besedo in sliko, kako napredek uničuje zdravje in tudi naravo. Nekoč so učenci zjutraj odpirali okna in telovadili ob svežem zraku, danes pa radio opozarja na zastrupitev zraka. Profesor je opozoril tudi na lepote naše domovine, na redko drevje, na cvetje, kmečko arhitekturo, ki jo je naš človek ustvarjal skozi stoletja, na drugi strani pa opozoril, da si vsi te lepote in zanimivosti čim prej ogledamo, kajti morda jih kmalu ne bo več.

FRANC JEZOVIČNIK

svoj program uvrščali tudi delo z mladino, povezovanje s šolami in skupno organizirali prireditve ob pomembnih praznikih, obiske bolnih članov, obujali tradicije NOB s Kurirčkov pošto, z različnimi tekmovanji, izleti, pohodi, in še mnoge druge oblike dela z mladim rodod, ki naj bi nadaljeval ideje in zmago NOB.

Po tolikih letih vojne mora biti prenašanje tradicij NOB ena naših prvih nalog, saj je v ta srca treba vsejati predvsem zavest, da mladi preteklost vzljubijo in so ponosni nanjo. Šele potem, ko bomo vsejali to seme domovinske ljubezni, bomo veliko lažje izvajali konkretne naloge.

Občinski odbor ZZB NOV Ljubljana-Siška ima tudi v svojem programu za leto 1977 vključenih več načinov za delovanje s pionirji in mladinci, posebno se zato, ker je letošnje leto jubilejno.

Komisija za razvijanje revolucionarnih tradicij NOB naše občine je zopet razpisala svoje — že kar tradicionalno tekmovanje (letos že šesto), v literarnem in likovnem izražanju na temo NOB, s posebnim poudarkom na geslu: TITO — ZVEZA KOMUNISTOV — MIR! Pokrovitelj letošnjega tekmovanja je PIVOVARNA UNION iz Ljubljane. Pri tekmovanju bodo sodelovale vse osnovne šole v občini, vključno z Vzgojnim zavodom Frana Milčinskega v Valburgi.

Letos smo se povezali še s pobrateno občino Kavadarci v Makedoniji in tudi vsem njihovim osnovnim šolam (osem po številu) poslali razpis našega tekmovanja. Pionirji iz Kavadarcev bodo tekmovali z našimi pionirji v občini Ljubljana-Siška pod istimi pogoji, v imenu vseh njih pa jih bo na zaključni slovesnosti zastopal predstavnik organizacije ZZB NOV občine Kavadarci.

Najboljši pismeni in najboljši likovni izdelki bodo razstavljeni v avli občinske stavbe od 25. aprila do 9. maja letos. Še posebej pa bodo najboljša dela nagrajena z lepimi knjižnimi nagradami, ki bodo podeljene na svečani zaključni prireditvi v dvorani občinske stavbe.

Tako bomo tudi letos izpeljali eno izmed nalog, ki smo si jih zadali v svojem letnem programu, bogatem s prenašanjem tradicij na mlajše rodove.

JOŽICA ZOROJA

IDRIJA

Veliko novega

Na področju razvijanja revolucionarnih tradicij se je v sodelovanju z občinskim odborom ZZB NOV v idrijski občini veliko naredilo. V idrijski občini je 122 spominskih obeležij v spomin na obdobje NOB. Od teh so nekateri tudi republiškega pomena. V februarju je imelo 70 mladih ljudi iz temeljnih organizacij združenega dela in krajevnih skupnosti seminar, ki je bil posvečen izključno obrambnim pripravam, družbeni samozaščiti in prenašanju revolucionarnih tradicij.

Sestega marca bo partizanska vasica VOJSKO ponovno zaživila. Nadaljevalo se bo tradicionalno tekmovanje za pokal partizanske tiskarne Slovenije. Leto se zdi še vedno premalo popularizirano v slovenski javnosti.

Ko slišimo težave, ki jih ima časopis TV-15 v zvezi z materialnimi sredstvi, tega enostavno v Idriji ne moremo razumeti, saj je to glasilo, ki postaja iz leta v leto aktualnejše in potrebnije. V idrijski občini je nanj naročenih 700 ljudi.

V Idriji se bo začel 24. aprila referendum za izgradnjo osnovne šole in zdravstvenega doma. To bo že tretji referendum. O tem bomo tudi poročali v časopis TV-15 in hkrati skušali pridobiti še nove naročnike. Tudi občinska konferenca ZSMS se bo vključila v akcijo. Ugotovili smo, da je lahko časopis TV-15 tudi eden izmed priročnikov za aktivistično delo.

IGOR BONČINA

IDRIJA

Oživali spomini

Mladinska pohodna enota XVI. SNOB »Janka Premrla-Vojka«, ki ima domicil v idrijski občini, je organizirala 19. februarja 1977 pohod na Brinov grič, kjer je leta 1943 taborila četa partizanov pod vodstvom legendarnega narodnega heroja Janka Premrla-Vojke.

Tega dne je Vojko s četo štirindvajsetih tovarišev napadel italijansko posadko stotih mož v Idrijski Beli. V tem

spopadu je bil hudo ranjen in je nekaj dni kasneje tudi umrl.

Idrijska občinska konferenca ZSMS je poimenovala svojo mladinsko pohodno enoto po XVI. SNOB Janka Premrla-Vojka, ki je bila ustanovljena 1. oktobra leta 1943 v Cerknem. Zato je brigadi idrijska občina podelila domicil.

Na Trgu maršala Tita se je zbralo več kot sto mladih iz ZSMS, iz vrst taborniškega odreda »Srebrni krti«, jarmarskega kluba in mladinskega odseka planinskega društva. V Koševniku je udeležence pohoda pozdravil predsednik občinskega odbora ZZB NOV Idrija, tovariš Ivan Primožič. Udeleženci pohoda so k spominski plošči ob Vojkovi koči položili venec ter se poklonili padlim med NOB.

Na Brinovem griču bo letos tudi osrednja proslava dneva mladosti. Mladi so predlagali, da bi še pred tem slavnostnim dogodkom popravili del Vojkove koč, ki ga je načel zob časa.

Idrijska občinska konferenca ZSMS je v svojem programu postavila prenašanje tradicij na mlado generacijo kot najpomembnejšo nalogo. S področja ljudske obrambe je organizirala konec januarja seminar »Mladi v obrambnih pripravah«, 6. marca pa bo organizirala II. tradicionalno tekmovanje v vesleslalomu za pokal »Partizanske tiskarne Slovenije«.

Aktivnost mladih idrijske občine na področju razvijanja in negovanja revolucionarnih tradicij ter uresničevanja koncepta vseljudske obrambe je vsebinsko povezana s proslavljanjem 40-letnice prihoda tovariša Tita na čelo KPJ, 40. obletnico ustanovnega kongresa KPS in 85. rojstni dan tovariša Tita.

IGOR BONČINA

GRIZE

Planinci in obisk krajev iz NOB

Planinska društva občine Zalec slave po tem, da skrbno vzdržujejo Savinjsko planinsko pot, ki vodi po obronkih Savinjske doline. Hkrati za vzdrževanjem že obstoječe poti, pa urejujejo vedno nove dostope do nje. Pri tem skušajo vključiti v pot čim več znanih krajev iz predvojne in revolucionarnega gibanja in krajev iz NOB.

Planinci planinskega društva Prebold so na novo markirali in uredili pot, ki vodi iz glavne ceste Celje-Ljubljana mimo Šmiglove zidanice in pride na Savinjsko pot na kraju med Planinskim domom pod Reško planino in Domom revirskih in savinjskih borcev.

Namen teh markacij je bil, da se označi dostop do Šmiglove zidanice. V tej zidanci je bila v dneh 1. in 17. aprila leta 1938 I. konferenca KPS. Konferenca so se udeležili tovariši Josip Broz Tito, Edvard Kardelj, člani CK KPS in predstavniki vseh okrožnih organizacij KPS. Pripravili so jo člani preboldske partijske organizacije s sekretarjem OK KPS tovarišem Slavkom Slandrom in Francom Hribarjem, ki sta izbrala primeren prostor.

Konferenca je bila posvečena predvsem nalogam, ki so čakale komuniste po »anšlusu«. Dokumentu, ki so jih sprejeli na tej konferenci so imeli velik pomen in odmev, saj je npr. tovariš Tito o njej dvakrat poročal Kominterni. Na zidanci je spominska plošča, znotraj pa urejena razstava.

Opis poti je napravil inženir Jordan, član PD Polzela. Pot pelje tudi v Šmiglavške hribe, ki so s svojo lego in prehodi med Savinjsko dolino in Revirji bili izredno pomembni že pred vojno kot tudi v času NOB.

Pot pelje iz glavne ceste skozi Grajsko vas in jo prehodimo v dobri uri. Večino poti lahko prevozimo tudi z avtom, ostane nam pa še četrt ure rahlega vzpona v hrib. Ob glavni cesti stoji opozorilna tabla.

Od Šmiglove zidanice lahko nadaljujemo pot proti Revirjem. Kmalu pride mo na Savinjsko pot in po njej na levo v Planinski dom pod Reško planino ali na desno proti Domu savinjskih in revirskih borcev na Vrheh. V bližini lahko obiščemo tudi kraj, kjer je bila ustanovljena I. revirska četa ali pa nadaljujemo pot na Čebine.

Kot lahko vidimo, je nastala na tem področju vezna pot, ki nas pelje od spomenika do spomenika. Primerna je še posebej za pohode mladih. Tako tudi ni naključje, da so ob 40-letnici ustanovitve KPS organizirali množični pohod mladine prav po tej poti.

FRANC JEZOVIK

Metod Jurčič

Ognjeni ples pri Jančah in Muljavi

V jeseni in pozimi 1941/42 so se začele ustanovljati na širšem področju grosupeljskega in stiškega področja in Dolenjske prve partizanske enote, vzporedno s hitrim razvojem in utrjevanjem organizacij OF.

Ze pred aprilom leta 1941 sem sodeloval v naprednem mladinskem gibanju, junija istega leta pa sem se vključil v celico KP Slovenije v Šmarju-Sap, ki jo je vodil France Perovšek. Ko so se v okolici Lipoglava pojavili partizani in pri Šmarju izvedli prve akcije, sem si tudi jaz zaželel oditi mednje, ker me delo na terenu ni več zadovoljevalo. Težko pričakovani trenutek je napočil nekje v septembru, ko je tovariš France sporočil, da pride na Koščakov hrib partizanska veza. Kdor hoče iti med partizane, naj počaka na dogovorjenem mestu. Z Rozmanovim Tonetom sva se odločila. Čakala sva celo noč, vendar veza ni prišla in odhod med partizane je propadel.

Zaradi svoje dejavnosti sem postal Italijanom sumljiv. Moj mojster, ki je za mojo aktivnost vedel, se je ustrašil italijanskih represalij, zato sem ostal brez dela in sem se za novo leto 1942 vrnil v domačo vas Muljavo. Kmalu po vrnitvi sem se povezal z naprednimi vaščani, najprej s sosedom Jožetom Zajcem, nato pa še z bivšim žandarjem Ludvikom Godcem, ki ni hotel delati pod italijansko oblastjo. Oba sta pozneje padla v narodnoosvobodilnem boju. S pomočjo krojača Kosca iz Ivančne gorice smo se povezali z rajonskim odborom Stična in ustanovili krajevni odbor OF Muljava. Vanj smo pritegnili še tovariša Ignaca Rusa in Cirila Bregarja. Takoj smo začeli aktivno delovati na področju propagande. Pridobivali smo ljudi, zbirali orožje in municijo, hrano, prostovoljne prispevke in drugo. Ustanovili smo tudi oboroženo vaško stražo, ki je ponoči stražila in opazovala, da se ne bi vasi nenadoma približali sovražniki, ne da bi bili aktivisti pravočasno obveščeni, da bi se lahko umaknili.

Čeprav sem si vedno želel oditi med partizane, mi to ni uspelo. In prišla je obletnica napada na Jugoslavijo. Dne 5. aprila leta 1942 je bil topel pomladanski večer. Okrog desete ure zvečer sem bil na straži ob poti pred domačo hišo, od koder sem imel lep pregled nad vasjo. Nočno tišino in moje sanjarjenje je zmotil konjski peket. Postal sem pozoren. Zagledal sem dva jezdeca, ki sta se mi približevala. Postavil sem se v zaklon in ju zaustavil. Predstavila sta se kot partizana. Bila sta tudi oborožena. Prvi je bil po opremi in orožju sodeč kurir, drugi pa komandir. Vprašal me je za nekaj naslovov in hišnih števil v vasi, vendar med njimi ni bilo nobenega našega aktivista. Kakor sta prišla, sta tudi hitro odšla. Čeprav sem bil že dolgo aktivist in sem razmere poznal in kljub moji želji, da bi šel med partizane, sem ob prvem srečanju z njimi bil tako presenečen, da nisem uspel ničesar vprašati. Ko sem v tihi noči razmišljal o tem, sem bil prepričan, da so v naše kraje prišle večje partizanske enote in da bom gotovo našel pot do njih. V podobnem položaju kot jaz so bili še mnogi fantje in moškeje na Dolenjskem in dogodek sem opisal zato, ker se je zgodil prav na dan ustanovitve Prve štajerske partizanske brigade.

Naslednje jutro sem opazil, da prihaja po vaški poti tujec, ki je bil podoben neznanecu, ki sem ga srečal prejšnji večer na straži, vendar je bil sedaj brez orožja, kape in partizanskih znakov. Po obleki, ki pač ni bila primerna za ta letni čas in tudi sicer se je razlikovala od oblačil domačinov, sem takoj spoznal, da je mož preoblečeni partizan, vendar z njim tudi sedaj nisem navezal stikov.

☆

Bila je obletnica napada na Jugoslavijo. S tovariši in somišljeniki smo se spominjali usodnega dne v gostilni na Preži. Popoldne sem se vračal domov. Zvedel sem, da neki domačin v Ivančni gorici prodaja vojaško puško. Odločil sem se, da jo bom kupil. Ponjo sem šel zvečer. Da bi jo laže skril, sem kljub toplemu dnevu oblekel zimski plašč. Ko sem se približeval domači hiši, sem že tretjič srečal neznanca. Danes lahko povem, da je bil to komandir Simon. Pozdravil sem ga z »Zdravo tovariš« in ga takoj vprašal, kje naj se javim, da bi odšel med partizane. Gledal me je presenečeno in sumljivo in videl sem, da v desnem hlačnem žepu stiska pištolo. Nekoliko je pomislil, meni se je zdelo to zelo dolgo, in odgovoril, naj pridem zvečer v Znojile, kjer bo partizanski miting. Po tem pogovoru sem sporočil, naj skupina mladincev, ki smo bili namenjeni med partizane, pride zvečer v gostilno na Preži.

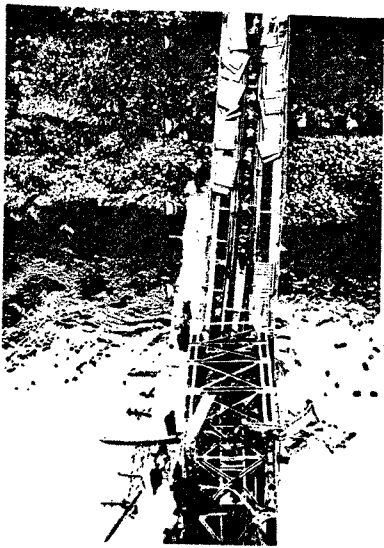
Nadaljevanje prihodnjic

Preživeli borci 2. grupe odredov ob 30. obletnici muljavske bitke

Ahmed Hamzić

Naši inženirci

Vemo, da se je naš narodnoosvobodilni boj razvijal v posebnih pogojih, kar je imelo nedvomno dokajšen vpliv na sam začetek in seveda tudi na poznejši razvoj narodnoosvobodilne vojske in njenih služb, kakor seveda tudi inženirije, kot posebne in zelo pomembne službe jugoslovanske ljudske armade.

Ze v prvih dneh vstaje, kakor tudi še v drugi polovici 1941. leta, so imele partizanske čete in odredi pomembne naloge pri številnih diverzantskih akcijah na ceste, proge, pošte itd. Na začetku so se diverzantskih akcij lotevali borci čet in odredov skupaj z mestnim in vaškim prebivalstvom. Šele nekoliko pozneje so se takih akcij lotevali samo iznajdljivi borci, ki so bili večji ravnanja z eksplozivom

Ves čas pa je bila diverzantom in njihovem zahtevnemu delu posvečena velika mera pozornosti, posebno kar zadeva izobraževanje in izpopolnjevanje ljudi za nadvse zahtevne naloge, ki so jih čakale v prihodnje. Tako je moral sleherni borec, ki je bil določen za diverzantske naloge, predhodno opraviti obvezni tečaj, ki je trajal od 15 do 30 dni. Na takih tečajih so se borci seznanjali z osnovnimi nalogami in delovanjem ter uporabo eksploziva. Prvi tečaj za diverzante je organiziral in vodil znani diverzant španskega kot tudi našega osvobodilnega boja, narodni heroj in general JLA IVAN HARIŠ, znan tudi pod imenom ILIJA GROMOVNIK.

Ilija Gromovnik pa ni bil samo učitelj diverzantov, temveč je bil tudi organizator diverzantskih akcij in v mnogih primerih tudi neposredni udeleženec. Njegovi številni drzni podvigi širom naše domovine ne bodo nikoli pozabljeni!

Nihče pravzaprav natančno ne ve, koliko mostov, prog, lokomotiv in vagonov je zletelo v zrak zaradi večše postavljenih min Gromovnika in njegovih diverzantov. Prvi tečaj teh pogumnih in večjih mož pa je bil v Hrvatskem Primorju v 1941. letu na planini Viševci. V tem tečaju so dobili potrebno znanje za svoje prihodnje delo prvi diverzanti, ki so bili pozneje tudi učitelji številnih novincev.

V prvih mesecih vstaje smo imeli v partizanskih enotah skupine diverzantov, ki so šteli od 4 do 6 borcev. Te skupine so imele nalogo porušiti manjše sovražnikove zgradbe, če pa so imele te skupine na voljo večje količine razstreliva, so se seveda lotili tudi večjih in bolj zahtevnih nalog in akcij.

Takih majhnih diverzantskih skupin je bilo pri nas ob začetku vojne veliko. Posebno številne so bile take skupine v večjih, od okupatorja zasedenih mestih. To so bile sicer majhne udarne skupine, sestavljene po večini iz članov partije in SKOJ, ki so izvajale sabotaže in diverzije na zgradbe ki so bile za okupatorje in domače izdajalce nadvse pomembne. Številne akcije in smeli podvigi diverzantov so bili na koncu kronani z našo zmago. Žal pa so morali številni neustrašni borci-diverzanti darovati svoja življenja.

Ze v prvih dneh okupiranega Beograda so mladinci in skojevci v posebej načrtovanih akcijah metali bombe na nemške tovarnjake, uničevali mehanizne delavnice, v katerih so popravljali nemška vozila, zavirali so poštni promet itd. V Zagrebu so uničili glavno telefonsko centralo, preko katere se je odvijal celoten telefonsko-telegrafski promet v Berlinom. V tej akciji je sodeloval in jo vodil narodni heroj VILIM GALJER. Okupatorju je bilo potrebno kar sedem mesecev, da je lahko ponovno vzpostavil zvezo in uredil centralo za nemoteno delo.

V Mostarju in Sarajevu napadajo sovražnikove oficirje in domače izdajalce ter sodelavce okupatorja posebne skupine diverzantov. V Splitu tako imenovane »borbene odrede« sestavljajo člani partije in SKOJ. Ti »borbeni odredi« so zažigali italijanske ladje, na fašistične vojake in oficirje so metali bombe... Skratka, okupator ni imel miru niti v enem mestu naše domovine.

V sorazmerno kratkem času so se zvrstile številne uspele diverzantske akcije, kar je kasneje tudi narekovalo potrebo po ustanavljanju večjih diverzantskih in inženirskih enot. V odredih se začno ustanovljati vodi z različnimi imeni: diverzantski, minerski, pionirski, diverzantsko-sabotažni in podobno. V prvih dneh vstaje pa je bila ustanovljena celo pionirska četa v mačvanskem bataljonu, vendar se INŽENIRCI pojavijo nekoliko pozneje.

Nedvomno so imeli diverzanti največ težav s preskrbo potrebnega materiala, posebno eksploziva. Preskrbeli so si ga na razne načine. Največ so ga seveda zaplenili v okupatorjevih skladiščih, nekaj tudi v rudnikih... Seveda so dobili eksploziv tudi iz letalskih bomb, ki niso eksplodirale. Tudi granate topov in morskih min so prav prišle. Delo pri demontaži pa je bilo zelo nevarno, posebno še spričo tega, ker ni bilo na voljo primerne orodja. Kljub temu pa so partizani-ribiči uspeli onesposobiti marsikatero morskno mino, s katerimi so Italijani minirali našo obalo. Tako so po nekaterih podatkih partizani-ribiči uspeli z navadnim orodjem onesposobiti do kapitulacije Italije okoli 260 morskih min iz katerih so dobili več deset ton dragocenega eksploziva za diverzantske akcije partizanov.

Diverzanti pa so imeli pri svojem delu še eno veliko težavo. Niso imeli namreč dovolj ustreznih vžigalnih naprav. Vendar je tudi v tem primeru prišla do veljave partizanska iznajdljivost. (se nadaljuje)

Tesna povezanost z mladimi

Tesno sodelovanje mladih in članov ZRVS v Dravogradu je že lani rodilo bogate sadove. Tudi za letošnje leto skupno načrtujejo nekatere naloge, ki se jih bodo lotili s skupnimi močmi. Se posebej pa je tajnik ZRVS v Dravogradu HERMAN JESENČNIK poudaril, da so jim bili doslej in jim bodo tudi v prihodnje v veliko pomoč pri delu z mladino starejši člani ZRVS, ki so hkrati tudi vključeni v delo občinskega odbora ZZB NOV v Dravogradu.

Mladina s celotnega območja dravogradske občine se kaj rada udeležuje spominskih pohodov, taborenj in logorovanj. Obiskujejo spominska obeležja in se skupaj z nekdanjimi borci, kurirji in aktivisti vračajo s spomini na tiste čase, ki so v teh ljudeh ostali trajno zapisani, čeprav je od tedaj minilo že petintrideset let.

Mladina jim je za tovrstno sodelovanje in neposreden prenos tradicij NOB nadvse hvaležna in se jim vedno po svoje, ljubko in pristransko, oddolži s svojimi delovnimi prispevki ali s sodelovanjem v okviru praznovanj občinskega praznika, za dan JLA in podobno.

Pri vsem tem delu pa ni aktivna zgolj šolska mladina, temveč se vedno bolj tvorno vključujejo v vsa dogajanja, ki zadevajo mlade tudi mladinke in mladinci, ki so vključeni v aktivne ZMS po krajevnih skupnostih in v delovnih kolektivih. V teh aktivih so vključeni mladinci in mladinke, ki so končali osnovno šolanje, zdaj pa so v srednjih šolah, na fakultetah, delovnih organizacijah, kmetijah... Stari so od šestnajst pa vse tja do petindvajset let. Združuje pa jih delo, skupni načrti, skupne akcije in skupna prizadevanja, da bi bilo načrtovano delo kar najbolje opravljeno. Zdaj so z delom, kot sami pravijo, šele na začetku. Pravi rezultati dela šele pridejo. Tesna povezanost z mladimi in člani ZRVS in ZZB NOV pa je porok, da bodo še tako zahtevne naloge s skupnimi močmi uresničili!

ZRVS v Dravogradu mimo tega poseveča veliko mero pozornosti strokovnemu izobraževanju in izpopolnjevanju njihovih članov tako, kot to zahtevajo potrebe, oziroma načrtan program dela.

Ze vrsto let si tudi prizadevajo, da bi se več mladincev, ki končajo osnovno šolo, odločilo za vpis v vojaško gimnazijo ali številne poklice v enotah naše JLA, vendar pri tem nimajo najbolj srečne roke. Kandidatov za vpis v vojaške šole imajo vsako leto, lahko pa bi jih bilo še več. Pred leti so se namreč vpisali v vojaške šole štirje fantje, ki so osnovno šolo zaključili s prav dobrim uspehom, vendar so se prav vsi štirje predčasno vrnili domov. To je v veliki meri vplivalo tudi na ostale, da so se kaj neradi odločali za vojaške poklice. Lani menda se jih je nekaj odločilo za letalsko gimnazijo Maršala Tita v Mostarju, vendar jim je že zdravstvena komisija odsvetovala vpis. Taki in podobni »neuspehi« seveda v veliki meri vplivajo na odločitve ostalih, pri čemer velja poudariti, da se tudi starši kaj neradi strinjajo z odločitvijo otroka, če se je odločil za vpis v vojaško šolo.

Kako vzbuditi med mladimi fanti zanimanje za vojaške poklice, je trajna naloga ZRVS v Dravogradu. Da bi bil odziv mladih nekoliko večji, so že lani in letos, kakor seveda tudi prejšnja leta, pripravili v šolah številna predavanja in prikazovali filme o delu in življenju v enotah naše JLA. Na vsa predavanja so seveda povabili tudi starše, vendar z uspehom še niso bili zadovoljni. Menijo, da se bo ob koncu letošnjega šolskega leta odločilo nekaj mladih za vojaške poklice in upajo, da bodo imeli pri izbiri kandidatov vsaj letos več sreče kot v prejšnjih letih. TONE URBAS

Zmagali so Kranjčani

Na zasneženih terenih Poljuke je bilo 26. in 27. februarja letos prvo smučarsko prvenstvo ljubljanske armadne oblasti. Ekipa vojakov iz Kranja je bila prepričljivi zmagovalec. Sledile so jim ekipe iz Maribora.

Postojne, Ljubljane in Novega mesta.

Tekmovanje je bilo organizirano v zvezi s praznovanjem Titovega jubileja — 40. letnice prihoda na čelo ZKJ in njegovega petinosemdesetega rojstnega dne. Tekmovanje je bilo organizirano v biatlonu, štafetnem teku in veleslalomu.

Smučarsko prvenstvo je uradno odprl namestnik komandanta ljubljanske armadne oblasti generalpodpolkovnik Jože Ožbolt. Poudaril je pomen zimskega športa, kot tudi športa nasploh, ki ima v sistemu SLO pomembne naloge. Jugoslovanska ljudska armada vse bolj postaja šola množičnega športa, katerega končni cilj je povečanje borbene sposobnosti enot in vse naše skupnosti. Letošnje prvenstvo je tudi bilo tako zasnovano. Na ta način je bilo odkrito veliko število doslej neznanih športnih talentov, ki so se v JLA usposobili za bodoče nosilce športnih aktivnosti v sredinah, kjer bodo živeli.

Zelo ugodni vremenski pogoji na Pokljuki so tekmovalcem omogočili doseganje uspešnih rezultatov. Leti so na smučarskih stezah dokazali, da so se za prvenstvo odlično pripravili, čeprav so športne panoge zahtevale od tekmovalcev veliko mero fizičnih moči, hrabrosti in sposobnosti.

Največ uspehov je zabeležila na prvenstvu ekipa Kranja, ki je zmagala v vseh panogah. Priborila si je

prvo mesto in je odnesla v svoje enote prgišče pokalov, nagrad, pohval in daril. Tako so vsa tri prva mesta v biatlonu osvojili Kranjčani. Zlato medaljo je odnesel s Pokljuke Boris Matković, srebrno Franc Hafner, bronasto pa Matevž Kordež. Sledila sta jim Kotnik in Cimžar, veliko zmago kranjske ekipe pa bi v tej panogi kmalu ogrozil Marzek, ki se je prebil na šesto mesto.

Tako kot v biatlonu so zabeležili Kranjčani pomembno zmago tudi v štafetnem teku 4 krat pet kilometrov. Miran Gabrovec, Anton Špurej, Branko Grilič in Mirko Gabor so premagali štafeto stezo skoraj štirideset minut prej kot drugouvrščena ekipa Postojne. Tretje mesto je zasedla ekipa Maribora, četrto pa ekipi Ljubljane.

Ogorčen športni boj je potekal v veleslalomu. Na 700 metrov dolgi progi je osvojil prvo mesto Jani Kallan iz kranjske ekipe, drugi je bil Tomislav Levovnik, ki je tako osvojil edino medaljo za ekipo Novega mesta. Tretji je bil Jože Gazivoda iz Kranja.

Za izreden uspeh Kranjčanov ima, kot so nam pravili tekmovalci, največ zaslug njihov trener tovariš Sava Kujundžič.

Ob koncu tekmovanja je tovariš Aleksander Tatalović, predsednik organizacijskega odbora, čestital zmagovalcem in vsem udeležencem tega tekmovanja. Kranjčanom je zaželel mnogo uspeha na prvenstvu na Kopaoniku, kjer bodo predstavljali ljubljansko armijsko oblast.

Z. BENKA

TV-15
VAŠ TOVARIŠ

Spomnil sem se junaške smrti Jožeta Dujmoviča-Simaja iz Ostrovice v Brkinih. Tedaj je bil pustni torek 22. februarja. Šimaj je vedno govoril, da ga Nemci ne bodo prignali dalje od vaškega vodovoda. Isto je ponovil zbranim vaščanom in aktivistom na predvečer svoje tragične smrti. Kot da je slutil, da se mu ure življenja iztekajo.

Brkinske hribe je pokrivala dokaj debela snežna odeja. Tiste pustne dni pa je bilo tudi zelo hladno. Prvi bataljon Istrskega odreda se je že dva meseca zadrževal v zahodnih Brkinih in po 9. januarju pogosto napadal Nemce na cesti Reka—Trst in na železnici Divača—Kozina. Nekajkrat so se zrušili v prepad nemški vlaki, ki so vozili po tej progi. Na pustni torek, 22. februarja 1944. leta je bil štab bataljona z dvema četama na Misličah. Dohode v Brkine je varoval zasedama na Artvižah, bližnjo okolico pa so nadzorovale krožne patrulje in izvidniki. Na pustni torek je štab bataljona z mladinsko organizacijo iz Mislič organiziral miting s plesom, ki je trajal pozno v noč.

Nemško vojaško in policijsko poveljstvo za jadransko operacijsko cono je imelo prav gotovo mnogo razlogov za vznemirjenje, saj so mnogi vlaki na progi Ljubljana—Trst končali v prepadih. Borci 1. bataljona so 20. januarja pri Radiku celo izpraznili in uničili vojaški oskrbovalni vlak, ki je v več kot tridesetih vagonih peljal hrano nemškim enotam na območju Pulja. Na cestah Trst—Reka pa je bilo uničenih mnogo nemških osebnih in tovornih avtomobilov. V enem je verjetno 2. januarja 1944 končal svoje zločinsko življenje esesovski kapetan Franz Reichleiter, Wirthov namestnik iz evanazijskega centra Hartheim v letu 1941 in tedaj poveljnik oddelka R-1 (Einsatzkomanda Reinhard). Prav v teh napadih je treba iskati glavni razlog, povod pa je bilo miniranje proge Divača—Reka 20. februarja, da se je nemško poveljstvo odločilo, da organizira v noči na 23. februar z enotami 162. nemške-Turkestanke divizije ofenzivni pohod na ta del Brkinov, saj so računali, da bodo partizani v pustnih dneh manj budni. Kmalu po polnoči so z več kot tristo vojaki krenili iz postojanke proti Brkinom. Iz Divače so odšli proti Zavrhku in Berki, iz Materije proti Mršam in Ostrovici in s Kozine proti Artvižam. Bataljonova zaseda na Artvižah je slabo opravila svojo nalogu ker so jo Nemci presenetili, zaseda na Zavrhku pa je prestregla nemško kolono, jo napadla in ji zadala občutne izgube.

Tisto noč sem se vrnil s patruljo šele okrog 22. ure. Tudi nismo ostali na mitingu. Okoli druge ure zjutraj me je prebudil dežurni in sem moral s patruljo proti Zavrhku. Proti vasi smo prišli po poti od Barke in se ji približali na nekaj sto metrov. Svitalo se je. Presenetljivo tiho je bilo, le zmrz-

Usodni pust

njeni sneg je škripal pod nogami nemških vojakov, ki so se zbirali pred hišo Franca Lipolda. Soborcem sem ukazal, naj se dobro pripravijo in čakajo na moj strel. S prvimi strelmi smo zadeli v polno, vendar je lahek italijanski mitraljez v mrazu kmalu odpovedal. Nemci so nam odgovorili z močnim ognjem, zato smo se morali umakniti proti vasi Barke, da bi se združili z našo zasedo. Sredi borovcev smo dokaj drzno in tudi nepremišljeno, iz neposredne bližine napadli Nemce z ročnimi bombami, ki pa v snegu niso bile učinkovite. Dosegli smo le to, da je nemška kolona nekoliko počasneje prodirala.

In kaj se je v tem času dogajalo na Ostrovici in Misličah? Se danes ne morem razumeti, kako so lahko Nemci presenetili tako pazljivega in iznajdljivega moža kot je bil Šimaj, ki si je upal zvečer v grmu z dežnikom pričakati italijansko patruljo in jo razorožiti. Šimaj je bil župan in je organiziral svoje vaščane, da so od 15. maja 1942 enotno delali za OF ter več kot dva meseca skrivali borce Brkinske čete. Njegovi tragični smrti je botrovalo nesrečno naključje, prevelika vestnost in vojaška neizkušenost nekaterih domačinov, predvsem pa prihod Nemcev iz nepričakovane smeri — iz Materije čez Mrše v Padež in od tam na Ostrovice, kamor jih je moral voditi domačin Jože Mezgec. Čeprav jih je dolgo namerno zavajal, so končno le prišli v vas, od koder naj bi prvi napadli partizane na Misličah. To jim po Mezgečevi in Šimajevi za slugi ni uspelo.

Ze prejšnji večer se je pri Sterkovih, Šimajevih sosedih, srečal Šimaj s kakšnimi dvajsetimi borci in dvema aktivistoma, da bi se na pusta nekoliko poveseleli. Preden so se razšli, je Šimaj izjavil to, kar smo že na začetku omenili. Marsikdo, ki je sicer spal v skrivališčih, je tisti večer ostal doma. Tudi Šimaj je legel k počitku nekaj po polnoči, aktivista pa sta spala v njegovem hlevu.

Nemci so prišli v vas, ko se je že zdanilo. V vasi se niso nameravali zadrževati, ker se jim je mudilo v Misliče. Tedaj se je zgodilo nekaj, česar ni nihče pričakoval. Šimajev sosed Franc Dujmovič-Rokavov, ki je vedel, da v Šimajevem hlevu spita aktivista, je počakal, da je šla kolona mimo, nato pa je stekel k Šimaju, da bi obvestil gospodarja o nemški nevarnosti. Ta je aktivista takoj zbudil in sta se pravočasno umaknila. Kmalu za nemško kolono je prišla še tričlanska nemška zaščitna patrulja, ki je opazila bežeče in takoj obvestila komandirja. Nemci so obkrožili vas, a aktivistoma je kljub temu uspelo zbežati. Nemci so odšli v Šimajev hlev, odgnali šest krav in izropali hišo, Šimaja pa odgnali v zgornji del vasi proti vodovodu. Ko je Šimaj videl, da so mu zažgali še hišo, je z golimi rokami udaril po sovražniku. Zgrabil je nemškega oficirja za vrat, mu strl sapnik in ga tako zadušil. Vojaki so Šimaja takoj pobili na tla in ga na mestu ustrelili.

Tisti dan so Nemci na Misličah zažgali šolo, ker so našli v njej sledi partizanskega mitinga. Istrski odred se je brez izgub po večurnem boju umaknil na Kozjane. V Zavrhku so Nemci aretirali pet moških in dve ženski, na Barki tri ženske, vendar jim je ena pobegnila. Na Ostrovici so aretirali tri moške, na Artvižah pa dve ženski. Vse aretirane so odpeljali v taborišča.

Nemci so utrpeli hude izgube, saj je v poročilu štaba jadranske operacijske cone zapisano, da je v bojih padlo enajst Nemcev in Mongolov, pet pa je bilo ranjenih.

MAKS ZADNIK

Diverzantska akcija pri Preserju

Četrtega decembra leta 1941 so aktivisti Osvobodilne fronte razstrelili železniški most pri Preserju. Kako so do potrebnega razstreliva prišli, nam bo povedal naslednji sestavek enega izmed udeležencev.

Že po nekaj dneh okupacije sem se povezal z že organiziranimi aktivisti Osvobodilne fronte v Ljubljani. Spoznal sem se s tovariši Markom Kumrom, Silvom Hrastom-Džizijem, Zorko Kravos in drugimi.

V začetku junija leta 1941 sta se oglasila pri meni tovariša Kumar in Hrast z zelo zahtevno nalogo. Želela sta dobiti nekaj močnega razstreliva, ki bi ga uporabljali za razne diverzantske akcije. Marko Kumar mi je povedal, da je vodstvo Osvobodilne fronte določilo mene kot zanesljivega in dovolj sposobnega človeka, ki bi to zamisel izpeljal. Naloge nisem takoj v celoti sprejel, ker tudi jaz nisem vedel, kje bi razstrelivo lahko dobil in tudi postavljeni rok nabave je bil prekratek. Pomislil sem na nekega trgovca v Ljubljani, ki je nabavljali eksploziv za mojo apnenico, vendar so Italijani ob vdoru v Ljubljano zaplenili vse razstrelivo, tako da ga ni bilo mogoče dobiti nikjer.

V zadnjih letih se je na vojno pripravljala tudi bivša jugoslovanska vojska. Do leta 1941 sem bil vsako leto poklican za nekaj mesecev na orožne vaje. Vedno sem bil na območju Svetih treh kraljev (današnji Vrh nad Rovtami), kjer smo pripravljali utrdbe. V ta kraj sem zahajal že pred vojno kupovat drva, zato mi ni bil tuj. Spomnil sem se, da so bila tam skrivališča močnega eksploziva, ki so ga vojaki uporabljali pri gradnji utrdb. Postavljeno pa je bilo tudi minsko polje protitankovskih min, iz katerih bi se dalo dobiti ekrazit, saj sem njihovo sestavljenost dobro poznal.

Nekega dne sem se s kolesom odpravil preko Vrhniške in Podlpe do teh obmejnih vasi s prevezo, da nakupujem drva za apnenico. Hkrati sem se potihoma zanimal, če bi se pri kom dobilo kakršnokoli razstrelivo, ker ga na trgu ni bilo, jaz pa »bi ga potreboval za kamnolom«. Ze visoko v hribih sem se ustavil ob cesti pri neki hiši in se začel pogovarjati z mladim fantom. Pogovor sem napeljal tudi na razstrelivo in dobil skromno obvestilo. Pozneje sem se ustavil še na neki kmetiji in tudi tam začel enak pogovor. Sprva so bili zelo nezaupljivi, ker so se močno bali italijanskih okupatorjev, nazadnje pa sem nekaj le izvelkel iz njih. Količina razstreliva, ki so ga imeli pri tem kmetu, je bila premajhna, da bi se jo splačalo voziti. Ker je bilo z ljudmi zelo težko navezati tesnejše stike, sem gospodarju predlagal, naj se on poveže s sosedi, ker bo razstrelivo prej in lažje dobil. Objubil sem mu dobro plačilo. Kmet je po krajšem prigovarjanju pristal, zato sva se dogovorila, da se bom čez teden dni spet oglasil. Še isti dan pa mi je izročil približno petsto električnih vžigalnih kopic, ki sem jih spravil v nahrbtnik in v torbo.

● Cigarete za italijanske vojake

Vaščani so me opozarjali, da je zelo težko priti mimo zapornic, ki so jih Italijani postavili pred vasjo. Vojaki so še posebej pozorni na tujce in skoraj vsakega preiščejo. Toda oreh je bil načet in treba ga je bilo streti do konca. Moral sem pripraviti pot in Italijane prepričati, da nisem sumljiv. Do tedaj sem zapornice že nekajkrat prekal in nihče me ni ustavljal, vendar sem moral vojake še preizkusiti in jih nekako pridobiti.

Ko sem se nekega dne vračal, sem se pri prehodu namenoma obotavljal in se delal, kot da mi nagaja kolo. V resnici sem si želel priti v stik s stražarjem. To se mi je tudi posrečilo. Začel sem pogovor. Stražar je znal nekoliko slovensko. Rekel sem mu, da hodim k sorodnikom. Ponudil sem mu cigareto. Cigarete Morava so bile zelo dobre in jih na našem trgu sploh ni bilo mogoče dobiti, ker so bile namenjene samo za izvoz. Italijanu so se zasvetile oči in kmalu so prišli še drugi vojaki. Ponudil sem cigarete še njim in bili so zelo zadovoljni. Vesel sem bil tudi jaz, ker sem si s tem pridobil njihovo zaupanje. Od takrat naprej sem se pri zapornicah vedno oglašil in razdelil vojakom po nekaj zavojev cigaret. Prehod sem imel vedno cdprt.

☆

Z Markom in Džizijem smo bili dogovorjeni, da se oglasita pri meni čez teden dni, ko bi jima že lahko povedal, koliko sem uspel. Nestrpnosti smo bili vsi, jaz pa še posebej, ker bi jima rad povedal, da sem na dobri poti. Oglasila sta se predčasno. Povedal sem, da bom razstrelivo, za katerega sta mi dala tudi denar, kmalu nabavil. Predvideval sem, da ga bo okrog dvesto kilogramov, mogoče celo nekoliko več. Pokazal sem jima tudi električne vžigalnike, ki sem jih prinesel. Bila sta navdušena.

Naslednji dan sem vzel pot pod noge in jo mahnil v hribe, da bi videl, kako zbiranje poteka.

Akcija je potekala zelo dobro in želeni material je bil že pripravljen. Razstrelivo je bilo na več krajih na nekoliko oddaljenih kmetijah. Treba ga je bilo zbrati na takšnem kraju, od koder ga bo mogoče prepeljati v Podpeč. Da bi razstrelivo zbral, sem moral ostati v vasi čez noč. V topli poletni noči mi je to tudi uspelo. Pomagali so mi vsi ljudje, ki so bili kakorkoli vpleteni v akcijo. Domačini so tudi najboljše vedeli, kje je varno obiti italijansko stražo in tako spraviti zbrani material v bližino Podlpe, od koder bi ga lahko z vprežnim vozom odpeljal. Dogovorili smo se tudi za noč, ko bom po razstrelivo prišel.

Vrnil sem se domov in takoj za določeni dan naprosil kmeta iz Jezera, da bo šel po drva v Podlipo. V vas sva prišla v poznih popoldanskih urah, tako da sva do noči komaj uspela naložiti drva. Prespala sva v vasi. Ponoči sem odšel na dogovorjeni kraj. Vsi so me že čakali, vendar je bilo premalo ljudi, da bi vse nabrano razstrelivo naenkrat odnesli. Kmet je so nabrali okrog dvesto-petdeset kilogramov eksploziva in ga spravili v jutaste vreče. Končno smo ga le znosili do voza. Ko sva v lepem sončnem jutru z voznikom prišla do voza, me je vprašal, kaj imam v vrečah. Odgovoril sem, da je koruzna krma za prašiče. Iz vasi sva krenila okrog poldneva, ker sem načrtoval, da bi prišla v Podpeč v mraku. V vasi je bilo namreč tvegano priti podnevi, ker je bilo tudi tam polno Italijanov.

Po nekaj kilometrih poti sva srečala patruljo črnosrajčnikov, ki so naju ustavili. Bila sva v precej neprijetnem položaju. Jaz sem se peljal ob vozu s polno torbo vžigalnih kopic, na vozu pa je bilo razstrelivo. Prosili so naju, če se lahko peljemo, ker so zelo utrujeni. Peljali so se le nekaj sto metrov in jaz sem se vso pot trudil, da bi jih spravil z voza. Ko sem rekel, naj gredo v vas Žažar, kjer je veliko lepih deklet, sem tudi uspel.

● Premagana zadnja ovira

Na Vrhniški je bilo najbolj nevarno prečkati italijanske zapornice, ker so celo vozove, naložene s senom, večkrat prevračali. Skrbelo me je, kako bova premagala še to zadnjo oviro. S kolesom in svojim tovorom sem odšel naprej in neke ob cesti kot na trnin čakal, kdaj bom zagledal voznika. Zdelo se mi je, da bi moral že davno priti. Končno sem v daljavi zagledal konjsko vprego, ki se je zaradi težkega tovora le počasi približevala. Kmalu sem spoznal, da je bilo ob prehodu vse v redu in voznik ni imel nobenih sitnosti. Povedal je, da je na vprašanje, kaj vozi, odgovoril, da ima krmo za prašiče in da je bilo ob strani postavljeno veliko voz, naloženih s senom, ki so jih Italijani skrbno pregledovali.

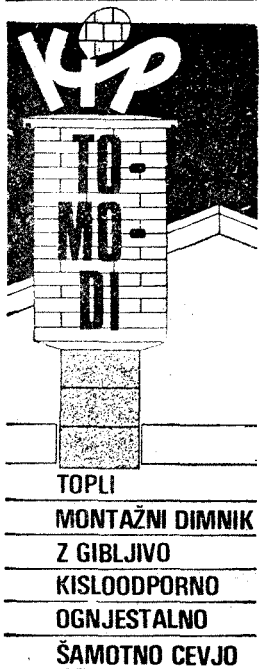
V mraku sva prišla skoraj do Podpeči. Voznik je ves čas godrnjal, da sva pozna. Jaz sem to izkoristil in ga s svojim kolesom poslal naprej. Meni je bilo prav, da sem bil zadnji del poti sam, da sem lahko ta dragoceni tovor spravil na varno. Še tisti večer sem organiziral, da smo razstrelivo prinesli do Ljubljane, kjer smo ga naložili na čoln in ga prepeljali preko reke. Z vprežnim vozom smo razstrelivo prepeljali v skladišče kamnoloma v Jezeru, kjer je bil delovodja moj oče. To noč so z mano sodelovali tovariši Matevž Milavec, Anton Jarc, Gabrijel Caserman, Matija Smuk, Anton Hladnik in Anton Kovač.

Kmalu sta se pojavila tudi pobudnika akcije tovariša Kumar in Hrast, ki sta bila uspeha zelo vesela. Naročila sta mi, naj razstrelivo preizkusim, ker je to za uspešnost diverzantske akcije zelo pomembno. Ko bomo poskus opravili, naj damo na vsako vračo listek z napisano učinkovitostjo razstreliva. Zvedel sem tudi, da je razstrelivo namenjeno za diverzantsko akcijo v neposredni bližini.

Preizkus sem zaupal očetu, ker sem vedel, da bo to opravil skrito in zanesljivo, saj je razstrelivo dobro poznal. Ugotovil je, da eksploziv deluje zelo učinkovito in brez napake. Tovariša Hrast in Kumar sta bila zelo zadovoljna in sta me prosila, naj najdem skrivališče, ki bo bolj varno in suho in v katerem bi bilo mogoče tudi delati. O tem sem se posvetoval s svojimi sodelavci, s katerimi smo ugotovili, da bi bilo najprimernejše mesto v cerkvi sv. Ane nad Pečjo. Novo skrivališče sem si s tovarišema Hrastom in Kumrom ogledal in bila sta zadovoljna. Sedaj sem končno zvedel, da je razstrelivo namenjeno za razstrelitev železniškega mostu pri Preserju.

Razstrelivo smo prinesli v cerkev v prvi polovici oktobra leta 1941 in ga predali cerkovniku, ki ga je shranil. Dne 4. decembra je bil most porušen in s tem smo vsi, ki smo pri pripravi sodelovali, dobili zadoščenje, čeprav smo še nekaj časa po akciji živeli v strahu, da nas ne bi odkrili.

JOŽE MRAVLJE

Uporablja se za peči in kotle od 4.000 do 100.000 Kcal/h

Informacije in strokovni nasveti:

Montažno industrijsko podjetje

61000 Ljubljana, Opekarska 13
Tel. 22-113 in 20-641, Telex: 31 420 YU KIP

Borci, invalidi, rezervni vojaški starešine!

Pri gradnji svojega doma se posvetujte s strokovnjaki Montažno industrijskega podjetja!

Gradbeno podjetje »TEHNIKA«

LJUBLJANSKE OPEKARNE

Vošnjakova 8 — Ljubljana

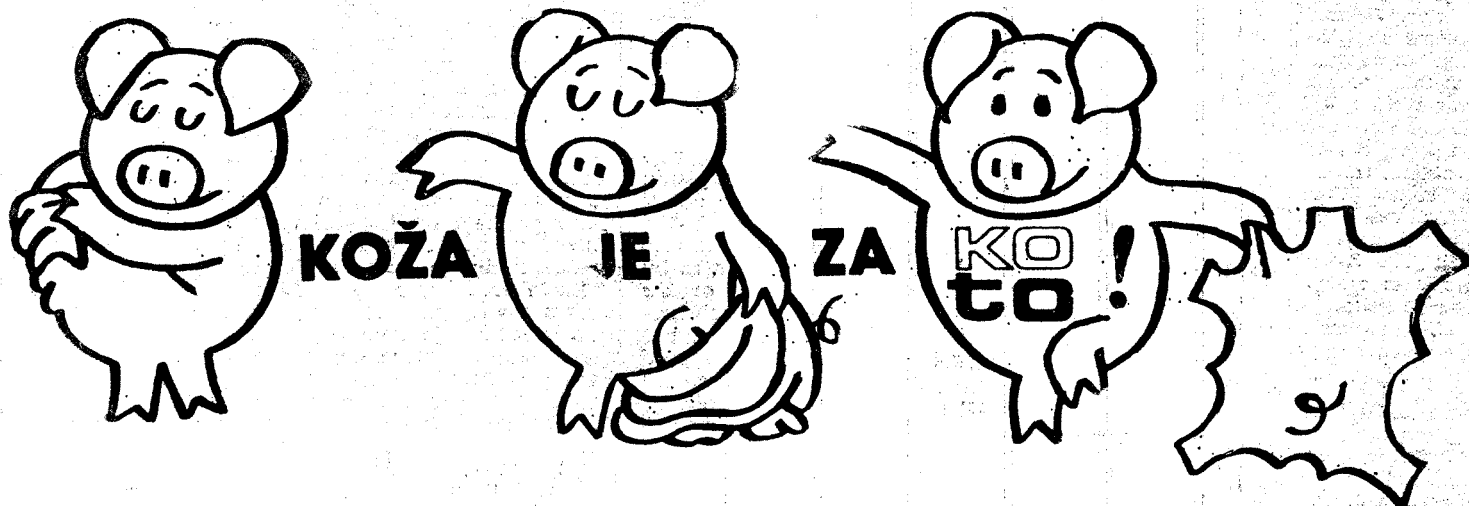
TUZD LJUBLJANSKE OPEKARNE

61000 Ljubljana, Cesta na Vrhovce 2
Telefoni direkto: 61-804, centrala 61-025, Industrijska prodajalna 61-965 in 61-805,
Obrati: BRDU 61-802, INDOF 58-546
Tekoči račun: 50100 601-10077

VAM NUDIJO

Vse vrste opečnih izdelkov za nosilce, predelne stene in strope, ter ostali gradbeni material — apno, cement, betonsko železo, dimne tuljave, Schiedel dimnike, betonske strešnike.

Iz nove tovarne Keramičnih ploščic v Račjem selu pa kvalitetne sinter glazirane in neglazirane keramične ploščice.
Informacije 61 565

kožeks tobus
in zbiralnice kmetijskih
zadrug odkupujejo
svinjske kože
po ugodnejši ceni
kot prejšnja leta

KOMUNALNO IN OBRATNO PODJETJE BREŽICE

OPRAVLJAMO KOMUNALNE IN OBRATNE STORITVE

POSEBNA IZDAJA PAVLIHE ZA POMLADANSKE DNI

- VSE VRSTE UGANK
- NOVA IGRA: SUPERDOMINO
- VESELO IN NAPETO BRANJE
- TESTI IN KVIZI
- NAGRADNE KRIŽANK
- ŠALE, REBUSI
- STRANI ZA NAJMLAJŠE
- 64 STRANI ZA 10 din

GOSTINSKO PODJETJE ŠESTICA LJUBLJANA

UPRAVA PODJETJA LJUBLJANA, CANKARJEVA 2 TELEFON 23071
RESTAVRACIJA ŠESTICA LJUBLJANA, TITOVA 16 TELEFON 21260
SAMOPOSREŽNJA RESTAVRACIJA ŠKOLA LJUBLJANA, TITOVA 11 TELEFON 23377
RESTAVRACIJA POD LIPOM LJUBLJANA, BORŠNIKOV TRG 3 TELEFON 23580

NAŠE
GESLO JE
POCENI IN SOLIDNO

64001 kranj
jugoslavija

KEMIČNA TOVARNA

TELEFON 21 320

TELEX 34554

TELEGRAM: EXOTERM KRANJ

POŠTNI PREDAL 2

ZIRO RAČUN: 51500-601-10061

livarji, vaši tehnološki problemi bodo rešeni, talili in ulivali boste ekonomično, če boste uporabljali naše proizvode:

- talila za zaščito, rafinacijo, degazacijo, dezoksidacijo in modifikacijo barvnih in lahkih kovin
- eksotermne zmesi za oblaganje in posipanje napajalnikov
- druga pomožna livarska sredstva

za nasvete in podrobnejša pojasnila se obrnite na našo tehnično-komercialno službo

proizvodno podjetje pohištva in opreme celovška 317, ljubljana

**št.
140**

MEBLO — industrija pohištva in notranje opreme Nova Gorica nam je naredila uvidavno poslovno potezo, da ne ostaja reševalci nagradnih križank praznin rok. Reševalci te nagradne križanke nam pošljite v pisemski ovojnici na naš naslov z označbo »križanka 140« do 21. marca 1977, torej do uradnega začetka spomladi. Izžrebali bomo dve nagradi, ki jih prejme tisti, ki bo pravilno rešitev poslal do določenega dne. Poslovalnica Založbe BOŽEC v Ljubljani, na Titovi c. 17. nam je pripravila dve nagradi — keramična vaza inikat.

Tudi v naslednjih tednih upamo, da vas bomo razveselili z nagradnimi križankami. Do takrat pa lepo pozdravljeni in nemudoma k rešitvi križanke.

SESTAVIL: KOPRIVŠEK	SLAVNI KOMPONIST	GLASBENI INSTRUMENT	ZAREZA	CESTNI ZAVOJ	PREBIVALEC PANONIJE
GORNJI DEL SOBE					
NAJBOLJ POGOSTA RASTLINA					
NAŠA IGRALKA					
TERME PRI PADOVI					
BENETKE			ŠTEVNIK		
			TANTAL		
PLAVILA					
ANG. SVETLO PIVO					

RISAL: JAK	NAKAZA	DARINKA	ŽIVALI, KI RIDEJO POD ZEMLJO	MORSKA RIBA				PREDRAG GOJKOVIČ			UČENJE	NIKO URNAV	GR. BOG LJUBEZNI	PETER KLEPEC			ANG. SOCIAL. UTOPIST	VODNI VRTINEC
SLUŽBA DRUŽBEN. KNJIGOVOD.				TUJE Z. IME SKANDINAV. DROBIŽ				GOZDNA IN POLJSKA ŽIVAL	KRAJ PRI DEVINU	JAP. FILMSKI REŽISER				OMOT VRSTA ŽIVCA				
TRŠ. STOR							JURE ŠUBIC METALEC MIN			HUS	1	GORA V RETIJSKIH ALPAM						
ST. RUSKA KMEČKA ZADRUGA						LASTNINA						AM. PISA-TELJICA						„MEBLO“
GL. MESTO EGIPTA						„MEBLO“	PREDEL N. GVINEJE DELAVSKI SVET						REKA V ROMUNIJI				DEŽELA V J. AFRIKI	LILI NOVY

Nagradni kupon št. 140

Priimek in ime _____

Točen naslov stanovanja _____

MEBLO

Franc Jerovše-
Vasja

V Kranjski gori smo 24. januarja letos pokopali prvoborca, rezervnega majorja in nosilca številnih odlikovanj, tovariša Vasja Jerovška-Franca.

Rodil se je leta 1922 na Jesenicah. Bil je delavec in železar ter prvoborec od leta 1941. V NOV je imel številne dolžnosti, najdlje pa je bil kurir za posebne naloge. V Martuljku si je zgradil družino in v tem kraju tudi prezgodaj umrl.

Vsem, ki smo ga poznali, bo ostal v trajnem spominu.

Franc Gregori

Domača zemlja že dalj časa pokriva Franca Gregorija s Podkorena. Umrli je človek, kmetovalec, čebelar, aktivist in vsestranski družbenopolitični delavec. Od leta 1942 je bil aktivni član odbora OF, borec za pravico in boljše življenje pa je ostal vse do prerane smrti.

Po vojni je bil več let občinski odbornik, bil pa je tudi nosilec številnih odlikovanj in priznanja Osvobodilne fronte. Prebivalci Podkorena in njegovi soborci ga ne bomo nikoli pozabili.

Anton Albreht

Smrt vedno pogosteje posega v naše vrste in nam jemlje dobre ter predane ljudi. Tonček Albreht je bil eden tistih naših članov v Kranjski gori, ki je zapustil v naših srcih tople spomin na zvestega tovariša.

Franc Pirman

Franco Pirman se je rodil leta 1905 na Blokah v vasi Bočkovo. Še v stari Jugoslaviji se je zaposlil in nasedel na Rakeku. Ko je okupator zasedel naše kraje, se je takoj odzval tistim, ki so se uprli nasilju italijanske soldateske. Z vsem je pomagal in sodeloval pri vseh odporniških akcijah, ki jih je organiziral odbor OF na Rakeku.

Franc Gregorič

Rodil se je na Rakeku leta 1895. Po poklicu je bil kretničar na železnici. V aktivno delo za OF se je vključil že ob začetku njenega delovanja in sodeloval v njej vse do konca vojne. Po kapitulaciji se je vrnil domov in do konca vojne sodeloval v NOV, po vojni pa se je spet vključil v delo na železnici, do upokojitve.

Franc Bombač

Franco Bombač se je rodil leta 1913 na Rakeku. Izhajal je iz znane Maligne h'še. V organizaciji OF je začel sodelovati takoj od začetka njene ustanovitve, leta 1941, ter bil mladinski aktivist. Leta 1942 so ga odpeljali v internacijo. Po kapitulaciji Italije se je vključil v enote ameriške armade v Italiji, od tam pa odšel v prekomorsko brigado. Vsled bolezni je bil predčasno upokojen in na svojem domu na Rakeku je živel vse do svoje smrti.

Andrej Bombač

Andrej Bombač se je rodil leta 1895 na Rakeku. Zaposlen je bil pri železnici. Ze od začetka se je vključil v vrste tistih, ki so se uprli nasilju okupatorja in njihovih pomagačev. Kot železničar je kljub strogemu nadzoru vztrajno sodeloval pri prenašanju pošte, zdravil in drugih potrebnih stvari za NOB vse do konca vojne. Po upokojitvi se je posvetil delu in svoji družini ter svojim načelom ostal zvest vse do svoje smrti.

Alojz Novič

Rojen je bil leta 1894 v Koprivi na Krasu, pozneje pa se je preselil v Trst, kjer je kot aktivist delal do konca vojne. Opravljal je razne dolžnosti, med drugim je bil referent za propagando mestne četrti v Trstu. Kmalu po osvoboditvi se je preselil na Rakek in pridno sodeloval pri tukajšnji organizaciji ZB.

Ančka Pretnar- Olga

Kmalu po novem letu letos nas je pretresla vest, da nas je za vedno zapustila Ančka Pretnar-Olga, Zotlarjeva Ančka. Bila je ena tistih zavednih slovenskih žena, ki so stale na partizanski strani že ob prvih nastankih naših enot.

Rodila se je v Spodnjih Gorjah se izučila za šiviljo. Med vojno je iz rjuh izdelovala perilo za partizane. Tudi njen mož Rudolf je bil aktivist OF, februarja 1944 pa se je pridružil partizanom. Padel je 2. avgusta istega leta blizu Podnarta na Gorenjskem.

Ančka je bila tudi soustanoviteljica in odbornica odbora AFŽ za vas Podhom in del današnjih Sp. Gorij.

Franjo Zorc

Rojen je bil leta 1901 na Rakeku. Služboval je v raznih krajih naše domovine, po zasedbi okupatorja pa se je naselil v svojem rojstnem kraju. Vsled revolucionarnih načel je kaj kmalu padel v nemilost pri okupatorju in njegovih pomagačih, zato so ga poslali v internacijo v Gonars in pozneje v Padovo. Po kapitulaciji Italije so ga zajeli Nemci, vendar mu je uspelo pobegniti in priti domov. Po kratkem času so ga ponovno aretirali in odpeljali v zloglasno taborišče Dachau, od koder se je ves izčrpan po osvoboditvi vrnil domov, ter se takoj vključil, ko je okrevljal, v delo pri obnovi porušene domovine.

Niko Čemas

Nepričakovano je naše vrste zapustil v mesecu novembru lani naš soborec in član ZKJ, tovariš Niko Čemas. Rodil se je v številni in revni kmečki družini v Ziljah. Leta 1940 se je zaposlil v Vinici. Od leta 1942 je delal za NOB, avgusta leta 1943 pa je stopil med partizane. Bil je borec 9. in 15. brigade, od leta 1944 pa je delal v partizanski tiskarni.

Po vojni je odšel kot kolonist v Apaško kotlino. Pozneje se je zaposlil v Kartonažni tovarni v Ljubljani, od tam pa je odšel v Črnomelj, v tovarno Belt, kjer je delal do upokojitve.

Za svoje delo je prejel tudi odlikovanje.

Anton Mužič

Proti koncu januarja letos smo se na pokopališču v Celju zadnjič poslovili od tovariša Antona Mužiča. Kot otrok je v rani mladosti okusil strahote prve svetovne vojne, ko je tudi moral zapustiti rodni kraj Miren in oditi na Štajersko. V drugi svetovni vojni ga je okupator pregnal iz prijetnega doma v Celju. Toda pošten kot je bil, se je tudi v izgnanstvu na Hrvaškem opredelil za NOB. Bil je čevljarški mojster in kot tak je prenekaterega borca za svobodo obvaroval pred mrazom in ozeblinami.

Tudi po vojni je po svojih možnostih pomagal pri obnovi naše socialistične domovine.

Viktor Mernik

Petnajstega novembra lani smo v Orešnicah pri Frankolovem pokopali Viktorja Mernika, ki se je rodil leta 1916 v Kamni gori. Do prihoda 14. divizije na Štajersko je bil aktivist OF, pozneje pa borec Šerčerjeve brigade. Postal je vojaški vojni invalid. Kljub bolezni je ostal tudi po vojni aktiven družbenopolitični delavec.

Anton Gorjan

Petega novembra lani smo v Vojniku pokopali Antona Gorjana, ki se je rodil leta 1897. Zaradi narodne zavednosti so ga preganjali italijanski fašisti, zaradi česar se je izselil s Primorske in prišel v Vojnik. Čeprav star in bolehen je leta 1944 stopil med partizanske borce, od koder pa je bil zaradi bolezni poslan domov. Tam je nadaljeval delo v odboru Osvobodilne fronte vse do osvoboditve.

Rudolf Blazinšek

Drugega novembra lani smo v Šmartnem v Rožni dolini pokopali Rudolfa Blazinška. Rodil se je leta 1898 na Konjskem pri Vojniku. Ze ob koncu prve svetovne vojne se je kot prostovoljec priključil Maistrovim borcem za osvoboditev Koroške. V drugi svetovni vojni se je kot zaveden Slovenec, neposredno po vdoru okupatorja, opredelil za program OF, v katerem je aktivno delal vse do osvoboditve.

Jože Avguštin-
Jošk

Ob koncu januarja letos smo se za vedno poslovili od člana naše borcevske organizacije iz Suhorja, tovariša Jožeta Avgušтина. Pokopali smo ga v Bušnji vasi. Bil je borec od leta 1942, večkrat ranjen in je ostal vojaški vojni invalid. Po poklicu je bil zidar in več te stroke. Rodil se je leta 1905.

Na njegovi zadnji poti so se od njega poslovili številni prijatelji in znanci, sorodniki, vaščani in nekdanji partizanski tovariši s praporom ZB NOV Suhor.

Ivana Slabe

Dvainosemdeset let stara nas je v januarju nepričakovano zapustila Slabetova mama z Rakeka. To nekdanjo partizansko mamo smo pokopali ob veliki udeležbi vseh, ki so jo iskreno spoštovali, na domačem pokopališču.

Njen sin Ivan je bil prvoborec in je padel konec aprila 1944 na Primorskem. Tudi drugi sin Franc, ki je odšel 13. marca 1943 z rakovskimi fanti med partizane, je dal za svobodo svoje življenje. Ubit je bil 8. avgusta 1944 v Grahovem pri Cerknici na Notranjskem.

Ivaninega moža je okupator odgnal v koncentracijsko taborišče Dachau. Tudi Slabetova mama je bila aretirana — zaprla so jo v ljubljanske zapore. Zaradi slabega zdravja so jo izpustili. S partizani je sodelovala

Stane Colja-Felija

Na novem pokopališču v Rožni dolini smo 26. januarja letos pokopali Staneta Colja-Felija iz Nove Gorice. Rodil se je leta 1913 v Gabrovici na Krasu. Bil je rezervni kapetan in vojaški vojni invalid.

Med NOB je bil borec Gubčeve brigade in nosilec več odlikovanj. Po vojni je bil uslužbenec UJV. Upokojil se je v Novi Gorici, toda še vedno je ostal aktiven. Bil je pošten, iskren in delaven tovariš.

Avgust Kramer

Sredi lanskega leta smo na celjskem pokopališču pokopali Avgusta Kramerja. Rodil se je leta 1904 v Loznici pri Celju. Ze leta 1923 je delal v naprednih delavskih in sindikalnih skupinah. Leta 1941 ga že srečamo med aktivisti OF v celjski Cinkarni in na terenu. Zaradi izdaje je bil maja 1942 aretiran, mučen v celjskem piskru in odpeljan kot talec na streljanje v Maribor. Od tam so ga poslali v taborišče Borl pri Ptuj, novembra 1942 pa v Mauthausen. V tem taborišču je ostal do leta 1945.

Zaradi bolezni se je moral leta 1961 predčasno upokojiti. Za svoje delo je prejel tudi odlikovanje red zasluga za narod s srebrno zvezdo.

● Popravek

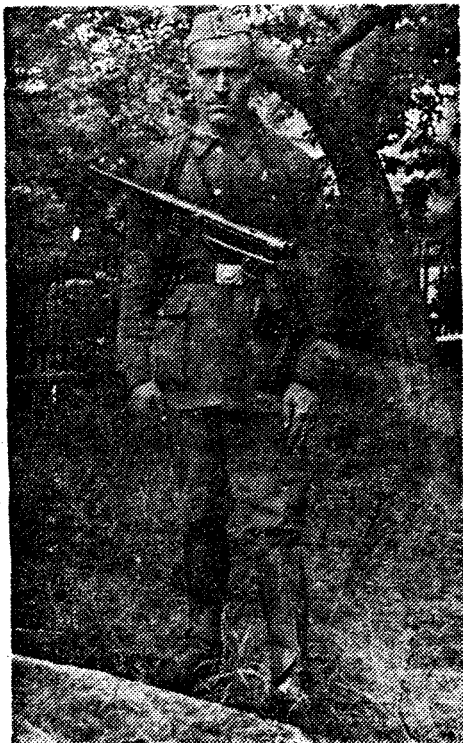
V 6. številki TV 15, ki je izšla februarja 1977, je prišlo na 15. strani v članku »IMELA JE SREČO« do neljube pomote oziroma napake. Moj sin Dean Ristič je pomotoma zamenjal ime partizana Franca Ipavca z imenom njegove žene Kati Ipavec.

V imenu svojega sina se pri-
zadetima opravičujem.

Milena Ristič,
Vipava 44 a,
p. Vipava

● Kdo kaj ve o mojem očetu Rifatu Ismailoviću

Moj oče je doma iz vasi Gumnište, občina Vučji trn. K partizanom je odšel novembra leta 1943, najprej se je bojeval v Srbiji, pozneje v Hrvaški in nazadnje v Sloveniji, v 4. četi prvega bataljona 2. krajiške brigade. Zadnje njegovo pismo je dobila mama iz Jese-
nic.

Domov je prišel novembra leta 1945 zelo bolan in je leta 1949 umrl.

Bil sem še majhen, ko se je oče bojeval za svobodo in pravzaprav niti ne vem, kakšen je bil. Kdor bi mi vedel o njem kaj več povedati, bi mu bil od srca hvaležen.

Ismail Ismaili,
Srednje Gameljne 41,
p. Smratno pod Smarno goro

● Dispanzer za borce in vojaške vojne invalide v Slovenski Bistrici

Vemo, da je zdravstveno stanje članov ZZB zaradi posledic in naporov med narodnoosvobodilnim bojem zelo zrahljano. Naše članstvo, ki šteje okrog 1.500 borcev in vojaških vojnih invalidov, se je doslej posluževalo mariborskega dispanzerja za borce. Glede na starostno dobo naših članov — da ne govorimo o oddaljenosti Maribora in zasedenosti Dispanzerja za borce v Mariboru — se je pokazala potreba, da tovrstni dispanzer odpremo tudi v Slovenski Bistrici. To željo nam je uspelo uresničiti ob polnem razumevanju Zdravstvenega doma v Mariboru, ki nam je glede na izkušnje priskočil na pomoč, ter ZZB NOV Slovenska Bistrica.

Dispanzer za borce in vojaške vojne invalide v Slovenski Bistrici že dela in sicer vsako sredo od 7. do 12. ure (hkrati je na voljo tudi zobna ambulanta) v zdravstvenem domu v Slovenski Bistrici!

Cepprav dela imenovani dispanzer šele mesec dni, moramo povedati, da so člani naše organizacije z uslugami, ki jih nudi, zelo zadovoljni. V dispanzerju dela šefka dr. Kristanova in medicinska sestra, v zobni ambulanti pa zobozdravnica tovarišica Petkova.

Dispanzer za borce in vojaške vojne invalide v Slovenski Bistrici je velika pridobitev in vsem, ki so nam jo omogočili, gre zahvala in priznanje.

● Srečanje borcev Zapadno-Dolenjskega odreda

Kot je bilo v TV 15 že objavljeno, bo 24. aprila 1977 v Gabrovki srečanje borcev Zapadno-dolenjskega odreda! Ponočno obveščamo vse borce Zapadno-dolenjskega odreda, kot svoje padlih in po vojni umrlih tovarišev, da pošljejo svoje točne naslove s sporočilom,

● Kdo je na fotografiji?

Na fotografiji je v sredini, z brzostrelko in aktovko v roki, Savo Vrtačnik-Krn, upravnik partizanskih bolnišnic pri Vzhodno-koroškem odredu. Fotografija je nastala v Robanovem kotu? Kdo so še drugi?

Anton Ikovic
Solčava 56, p. Solčava

od kdaj in do kdaj so bili v Zapadno-dolenjskem odredu, v katerem vodu, kateri četi in bataljonu, kakšen čin ali položaj so imeli — svojci pa, kdaj in kje je padel ali po vojni umrl.

Prosimo tudi vse terenske politične delavce in domačine, ki so sodelovali z Zapadno-dolenjskim odredom, da pošljejo svoje spomine o delovanju odreda s svojimi točnimi naslovi na naslov

Franc Simončič
Veselova 12
61000 Ljubljana

● Iščem tovariše svojega brata Jožeta Lavrenčiča

Iščem tovariše svojega brata Jožeta Lavrenčiča, ki je bil leta 1945 v vrstah Vojkove brigade. Z brigado se je zadrževal v Tolminu, Ribnici... V tem času se je udeležil tudi vrste športnih tekmovanj, predvsem v nogometu. Kdo se ga spominja, naj se, prosim, javi na

naslov: Jože Lavrenčič, Podmilščakova 17, p. Ljubljana.

● Poznal sem ga, Mirka Bezjaka!

Dne 10. 2. 1977 je bil v TV-15 objavljen članek o Mirku Bezjaku-Poldetu in sicer na dvanajsti strani. Zapisano je bilo, da je po kočevskem zboru o njem izginila vsaka sled. Povedal bi, da sva bila skupaj na kočevskem zboru! Vpraševal me je, od kod sem in katero področje zastopam. Zanimalo ga je tudi, kakšno mnenje imam o Beli krajini, o ljudeh s te in z one strani Kolpe. Tudi na fotografiji sem ga takoj spoznal. Takoj sem videl, da je zelo dober človek! Če bi kdo od sorodnikov Mirka Bezjaka želel kaj več zvedeti o njem iz tega časa, naj mi piše na naslov:

Jože Sladič
Krasine 25
p. Gradac

● Poizvedba za padlimi

Spomladi leta 1977 namerava ZB NOV Zavodnje-Sentvid s sredstvi ZZB NOV Velenje na grobišču v Zavodnjem postaviti spomenik 26 padlim borcem 14. divizije. Na sedanjem spomeniku ni bilo imen padlih, ker je večina njih neznanih. Točno ugotovljena imena so samo naslednja: Vinko Martinek, Jože Sedar, Franc Špeh, Franc Belal, Jože Uran in Blaž Tanjšek, sedmi je baje N. Mlakar. Devetnajst padlih borcev je neznanih!

Ob lanskim spominski slovesnosti, 30. 10. 1977, so svojci Urana in Sedarja izrazili željo, da bi bila na novem spomeniku vklesana vsa imena.

Zato pozivamo svoje in borce, ki so se bojevali na našem terenu, da nam sporočijo, če bi se spomnili ime in priimek še katerega izmed tu pokopanih borcev. V poštev pridejo predvsem borci Šercerjeve brigade, ker jih je med padlimi največ, pa tudi borci Tomšičeve, Bračičeve in Zidanškove brigade ter kurirji in terenci, ki so bili tu na terenu in se tu borili.

Da bi se lažje spomnili, bomo zapisali datume in kraje, kjer so vsi ti borci padli:

1. Dne 22. 2. 1944 (pust) je pri Zlebniku padel stražar štabne patrle Tomšičeve brigade Vinko Martinek, Stari trg pri Rakeku, roj. 1922.
2. Dne 23. 2. 1944 pri Banku ubit partizan italij. narodnosti, neznan.
3. 24. 5. 1944 sta padla v borbi pri Zalesniku: Jože Sedar, Stari trg pri Slov. gradcu, roj. 1913, podatki znani ter
4. Neznani partizan, brez podatkov.

5. Dne 14. 5. 1944 so padli ob gozdu na robu Petrove njive trije; najprej so bili pokopani v Žokovem gozdu ob Petrovi njivi. To so: Franc Špeh iz Nove Štife, podatki neznani,
6. Franc Belal iz Nove Štife,
7. tretji neznani partizan. Po osvoboditvi prekopani v ta skupni grob.
8. Dne 27. 6. 1944 je ranjen umrl in bil pokopan najprej pri Završniku neznani komandant bataljona iz Dolenjskega, podatkov ni.
9. Dne 29. 9. 1944 je bil po nesreči ustreljen na Horvatomem marofu v vasi Zavodje neznani borec Zidanškove brigade.
10. Dne 6. 10. 1944 je padel Blaž Tanjšek, p. d. Tomičev iz St. Ilja.
11. Pozimi 1944 je bil na poti pod cerkvijo Sv. Vida ustreljen borec Šercerjeve brigade in bil začasno pokopan v apneni jami ob cerkvi.
12. Pozimi 1944 je partizan Meze našel pri Sv. Vidu ustreljenega partizana in ga pokopal tam ob cerkvenem zidu.
13. Na zimo 1944 je pastir našel pri Virtičevi žagi v Sv. Vidu padlega partizana in ga tam pokopal.
14. Pozimi 1944 je bil v Orlovem gozdu nad cesto v Sv. Vidu ustreljen partizan-vodnik in tam pokopan. Zaradi nemške obleke baje po pomoti.
15. Pozimi 1944 za Delobstovo kočo v Velunji Nemci dohiteli in ubili kurirja in ga zažgali v koči. Pokopal za kočo Brložnik z Razborja.
16. Na zimo 1944 četa v vasi ustrelila boreca 14. divizije, ker je ukradel par nogavic, pokopan najprej v Horvatom grabnu. Bil borec s pohoda. Doma je bil baje iz Novega mesta in prej študent.
17. 4. 12. 1944. v Slopskem gozdu ubit

- partizan, pokopan na pokopališču.
18. Isti dan pri Kepovi kapeli ustreljen še eden in tam pokopan.
19. Dne 16. 2. 1945 ubit v grabnu potoka Strmina partizan-obveščevalec in bil pokopan na pokopališču v Zavodnjem, podatki neznani.
20. Dne 16. 3. 1945 padel v gozdu nad Žokom neki N. Mlakar; borec III. bat. Bračičeve brigade, doma v okolici Maribora.
21. Dne 18. 4. 1945 padel pri Žunku neznani borec-kurir.
22. Dne 15. 5. 1945 padel pri Napotniku Jože Uran, Ribnica na Pohorju.
23. Isti dan padla na Božičevi njivi in pokopana na pokopališču neznani borec Šercerjeve brigade in
24. Drugi neznani šercerjevec.
25. Isti dan eden padel in najden v Žokovem gozdu, tu pokopan.
26. Isti dan padel vrh Žokovih njiv neznani borec, začasno pokopan malo nižje v Žokovem gozdu.

Po vojni so bili vsi preneseni na pokopališče Zavodnje in so zdaj v skupnem grobu. Poleg teh so v posebnih grobovih pokopani še trije partizani: Rudolf Kemperle, s Polzele, padel 30. 11. 1944; Vincenc Jezovnik iz Zavodnja, ubit v Šoštanj 9. 4. 1945 ter Ivan Leskovšek iz Sv. Vida, padel nad Lučami 13. 12. 1944, po vojni prekopani domov.

Devet drugih borcev, ki so tudi padli tukaj, so po vojni iz skupnega groba v Zavodnjem ekshumirali in prepeljali v domače kraje. To so bili: Franc Šmon, Topolšica, Jože Turinek, Skorno, Karl Destovnik, pesnik Kajuh v Šoštanj, Ivan Adamič, glasbenik v Sodražico, Anton Batič, medicinec, v Ljubljano, Mimica Strle, šivilja, v Ljubljano, Valentin Škrabanja v Moravce in Jože Avber v Prečno pri Novem mestu.

Iz Zavodnja je padlo še 9 domačinov-borcev in ni znano, kje so pokopani. Če kdo ve, naj nam sporoči. To so:

Anton Kotnik, padel 7. 11. 1944 v St. Janžu pri Velikovu, Stefan Kotnik, padel v januarju 1945 pri Slovenski Bistrici, Franc Medved-Hrastnikov, padel v Skomru na Pohorju, Martin Škruba, padel nekje na Gorenjskem, Jože Glasenčnik, rojen 1922, padel pri partizanih, Jernej Kramar-Sedlarjev, rojen 1913, padel neznano kje, Franc Meh, cestar, v Vitaju ranjen in ubit od Slatinška, Franc Mavrič iz Sv. Vida, roj. 1908, pogrešan od 1943, Janez Kavtičnik, krojač, padel nekje nad Kamnikom.

Domačih civilnih prebivalcev je bilo od Nemcev ubitih sedem. Vsi so tu pokopani in podatki so znani. Padli so: Jernej Napotnik, ustreljen 16. 3. 1945; Franc Stropnik, p. d. Završnik, ustreljen 13. 4. 1945; Florjan Kramar, Zalesnikova koča, ustreljen 6. 10. 1944; Ivan Ažman, mes. pomočnik 25. 4. 1945; Valentin Knez-Kranjčev Sv. Vid, izginil v taborišču, Miha Ogler z Razborja, Ardeški hlapec, ustreljen 14. 5. 1944; Jože Kavšak-Vidmarjev, ustreljen 25. 6. 1944.

Skupaj torej 29 borcev tu pokopanih, 9 odpeljanih na druga pokopališča, 9 domačinov borcev, pokopanih neznano kje in 7 domačinov. Skupaj 54. Tudi cvet Kulturniške skupine 14. divizije je padel pri nas, pri Zlebniku: pesnik Kajuh, glasbenik Adamič in medicinec Batič. Tudi ti imajo nov granitni spomenik pri Zlebniku. Vsako leto se vseh padlih spominjamo na pohodih. Tako bo tudi letos, ko pride sem na pohod 150 mladincev iz Velenja.

Podatke pošljite na naslov: Združenje borcev NOV, Zavodnje-Sentvid, tajništvo Zavodje 23, p. 63325 Šoštanj.

Obisk v Begunjah

Med njimi sta pokopana tudi očkova strica, ki sta bila mučeniško umorjena

Pred kratkim smo obiskali Muzej talcev v Begunjah na Gorenjskem. Že v šoli nas je tovarišica vprašala, če smo že vsi videli ta muzej. Rekla je tudi, da ga moramo videti! Pa sem prosila mamico in očka in rada sta ustregla moji prošnji.

Spominjam se, pripeljali smo se ob 16. uri. Jaz sem to nestrpnost pričakovala, saj me je zanimalo, kako izgleda, saj sem slišala že o mnogih grozotah, ki so se tukaj dogajale.

Prijazni vratar nas je sprejel zelo ljubeznivo in nam dal vsakemu posebej karto.

Ko smo prišli v prvo celico, mi je pogled obstal na stenah, ki so vse popisane. Takoj sem vprašala mamico, kdo je pisal po stenah in, ali so bili to res jetniki. In takoj smo hodili od celice do celice, do konca hodnika. Videla sem veliko slik, ki prikazujejo, kako so mučili naše ljudi, ki so se uprli okupatorju. V eni izmed njih sem videla obleke jetnikov pa bodečo žico, s katero so mučili zapornike, nemške čev-

lje, s katerimi so prav tako mučili ljudi, katerih edina napaka je bila, da so ljubili domovino. Zgrozila sem se tudi ob nemški čeladi in bičih! Ko smo se bližali zadnji celici, sem videla na koncu hodnika fotografijo fanta, ki so ga Nemci ubili v mladosti.

Predno smo se poslovili od tega kraja žalosti spomina, smo se vpisali v muzejsko knjigo in nisem si mogla kaj, da ne bi očka tole vprašala: »Je to, kar prikazuje muzej, res resnica?« »Bilo je bilo,« mi je odgovoril in se zamislil. »Pred mnogimi leti se je to dogodilo in jaz sem bil še otrok, še malo večji kot si sedaj ti.«

Potem smo se napotili v Drago! Tu smo obstali ob mnogih grobovih in spominskih ploščah, kjer so zapisana imena padlih partizanov. Med njimi sta pokopana tudi očkova strica, ki sta bila mučeniško umorjena.

Srečni smo, da lahko živimo v zlati svobodi.

LILIJANA POLJANSEK

Bilo je lani, za dan republike

Peli in recitirali smo pesmi o vojni in sreči, o svobodi in radosti

Dan republike smo na naši šoli v Planini pri Rakeku počastili zelo slovesno.

Povedati moram, da smo se na to slavo pridno pripravljali. Na sam praznični dan smo imeli samo dve uri pouka. Po malici smo pesmi in igrice ponovili. Obe učilnici smo prejšnji dan lepo okrasili. Na stene smo pripeli smrekove vejice, v vežo in na hodnik pa obesili slike.

In koliko gostov smo povabili! Prišli so predstavniki tovarne usnja na Vrhniki, zastopniki nekdanjih partizanskih kurirjev, tovariša ravnatelja iz Postojne, predsednica društva prijateljev mladine, predstavniki borcevske organizacije iz Planine in naši starši. Komaj smo jih čakali! Ko so prišli, smo jih pozdravili s ploskanjem.

Po pozdravnih besedah nam je pred-

stavnik tovarne usnja iz Vrhnike podaril magnetofon.

Potem smo pionirji drugega, tretjega in četrtega razreda začeli s kulturnim programom. Peli in recitirali smo pesmi o vojni in sreči, o svobodi in radosti. Po kulturnem programu so bili oicibani prvega razreda sprejeti v pionirsko organizacijo. Dobili so pionirsko rutico in kapo. Po tem slovesnem trenutku nam je predsednica društva prijateljev mladine podarila priznanje za sodelovanje v Jugoslovanskih pionirskih igrah in priznanje, ker smo zbrali toliko torbic za Vietnam.

Ob koncu moram povedati, da je tovarna usnja na Vrhniki pokrovitelj nad našo šolo. Največ zaslug za to ima naš stari znanec in prijatelj, borec narodnoosvobodilnega boja od leta 1941, Jože Simšič-Jelen! Zato smo obema zelo hvaležni.

VIDA SIMŠIČ

Branik je gorel

»Lahko smo ponosni, da smo člani majhnega, a po svojih dejanjih tako velikega naroda!«

Vaščani Branika se tega dogodka živo spominjajo, čeprav se je zgodil pred več kot tridesetimi leti. Bilo je 15. februarja 1944. leta! Človeški spomin ima to slabost, da težavni trenutki radi tonejo v pozabo. Zato jih je treba zapisati, čimprej in čimveč, pa čeprav v teh spominih manjkajo črke, besede. O tem, kako je Branik gorel, mi je pripovedoval oče. Poskusila sem se vživeti v vlogo zbeganih kmetov in zaživeti v njihovih vrstah.

Če bom to storila morda nespretno, mi oprostite.

Klic iz neštetihih grl: »Vas gori!« Da, hiše gorijo. Hiše, ki so zgrajene iz žulji, znojem. Pomenijo mnogo delovnih let, let garanja in varčevanja. Čas njihovega nastanka je dolg in težaven, nič bodo postale v nekaj minutah.

»Prišli bodo partizani in rešeni bomo!« je bila želja, ki so jo glasno izgovarjali.

Toda partizani niso mogli vedno pomagati, bili so le navadni ljudje, z ljudskimi srcem in polni domovinske ljubezni. In tako je želja ostala neizpol-

njena. Kmetje so že stopali, nekateri zadnjič, po svoji zemlji. Njihovi pogledi so gladili polje in vinograde. Slovo je bilo kratko in boleče, saj so jih sovražniki že strpali v živinske vagone in odgnali neznano kam. Kaj storiti? V svojih zavednih Braničanov je rasel upor. Kaj bi drugega storili! Vprašani, kam in zakaj, sta ostali brez odgovora. Spoznali so tudi, da je hudo živeti v lakoti in mrazu, a še huje je biti brez domovine.

»Ko se vrnemo, bomo stopili v našo, partizansko vojsko!« so govorili.

Nekateri so se vrnili, drugi ne... Spoznam, da je to gorje meni tuje, saj smo podmladek, ki se je rodil in zaživel v svobodi, ki so jo priborili naši dedje in da ne vemo, kaj je vojna. Nekaj pa vemo, in to hočem glasno povedati: »Lahko smo ponosni, da smo člani majhnega, a po svojih dejanjih tako velikega naroda!« Svobodo in domovino bomo ljubili tako, kot bi ljubili tiste, ki so v boju zanjo izgubili svoja življenja.

NELLY PRIMOŽIČ

„Komunistična partija prevzame odgovornost za usodo slovenskega naroda“

Lani pa so bili slovenski pionirji pohodniki »pohoda na osvobodeno ozemlje«. Foto: REZKA PIRC

Zabeležimo še nekaj misli profesorja Tomaža Weora.

Najprej kritično ustvarjalno: »Naša želja je bila, da bi ob navidezno suhoparni temi — njena navidezna suhoparnost pa je le posledica suhoparnih šolskih programov, v katerih nikakor ne pridemo do izredne vsebine dejavnosti Komunistične partije Slovenije — naši najmlajši spoznali bogato in usodno dejavnost Komunistične partije Slovenije za narodnostno združitev in osvoboditev slovenskega naroda!« In potem razveseljivo: »Ni kottička slovenske zemlje, kamor ne bi segala njena dejavnost, torej ni šole na Slovenskem, ki bi ne mogla tako ali drugače najti plodna tla za svojo raziskovalno nalogo o življenju in delovanju komunistične partije od njenega utrjevanja v letih 1931—1932 pa do trenutka, ko je napredno usmerjene ljudi pripeljala do edine možnosti za zagotovitev nadaljnjega obstoja slovenskega naroda, v narodnoosvobodilni boji!«

Kako se človek pravzaprav mirno zazre v prihodnost in kako človeku, čeprav morda to zveni nekoliko preveč čustveno, zaigra srce, ko spremlja prireditev, kakršna bo osmo srečanje pionirjev zgodovinarjev in likovnikov »Komunistična partija prevzame odgovornost za usodo slovenskega naroda«, ki se bo v organizaciji občinskih zvez prijateljev mladine Trbovlje, Hrastnik in Zagorje pa v sodelovanju z Zvezo prijateljev mladine Slovenije, Zavodom za šolstvo SRS in republiškim odborom ZZB NOV Slovenije odvijalo konec aprila v Trbovljah.

Saj gre samo za še en dokaz več, da je osvetljevanje revolucionarnih tradicij našega polpretekelega in sedanjega časa ne le ena izmed najbolj pomembnih, marveč že tudi trajnih nalog jugoslovanskih pionirjev. Kdo bi potem ne bil ponosen na takšen rod! Kdo bi potem ne bil hvaležen vsem, ki jih v tej pripravljenosti slediti svetlim ciljem našega narodnoosvobodilnega boja, naše revolucije, podpirajo, jim kažejo pot.

Pa bi bilo prav, če se teh besed spomnimo tudi 24. aprila letos, ko se bo ob sklepu osmega srečanja pionirjev zgodovinarjev in likovnikov »Komunistična partija prevzame odgovornost za usodo slovenskega naroda« začel v Čebinah, kjer je bila pred štiridesetimi leti ustanovljena Komunistična partija Slovenije, že tradicionalni pohod pionirk in pionirjev po revolucionarnih poteh v organizaciji Zveze prijateljev mladine Slovenije z imenom — pohod po poteh slovenskih partizanskih enot in aktivstov OF.

MILENA STRAJNAR

RAZVIJANJE IN NEGOVANJE
REVOLUCIONARNIH TRADICIJ
V OGLEDALU NAŠEGA ČASA

Vrnitev na domačo zemljo

To zgodbo je doživel in pripovedoval Jože Ulčar, koman lant Vzhodnokoroškega odreda

»Vzhodno-koroški odred je imel svoje področje od Radohe in Olšave prek Smrekovca, Lundraškega vrha vse do Mislianske doline, po drugi strani pa območje Pece, Kotlje, Ravne, Mežice pa vse do Dravograda.

Leta 1944, v juniju in maju, je odred pridobil na svoji udarni moči. Povečalo se je število borcev na šest sto do sedem sto. Dobro oborožena enota je zato večkrat preizkusila svoje moči z večjimi ali manjšimi napadi na postojanke. Policija in žandarmerija se je tega odreda bala in si zato nikoli niso mogli privoščiti manjših patrulj.

Središče odredovega delovanja je bila pokrajina med Peco, Radoho, Olsevo, Smrekovcem in Lundračkim vrhom ter Črno, v čudoviti dolini Bistre in Koprivne. To je bilo tako rekoč osvobodeno ozemlje, kamor so nemške enote prišle samo ob večjih akcijah, pa še to samo za dan ali dva. Bile so zapletene v stalne boje s partizani. Seveda je odred deloval v bojih tudi zunaj tega področja, kar so Nemci vedeli.

Plesnikova domačija

V dolini Bistre so le tri ali štiri kmetije. Zadnja in najvišja je Plesnikova.

Plesnik je bil hraber kmet in pošten, zaveden Slovenec. Dva sinova sta bila pri partizanih, drugi trije otroci so bili doma. Zaradi takega, pol osvobodjenega stanja se je stari Plesnik odločil, da ne bo več Nemcem plačeval davkov. Vedno se je tudi javno izrekal za narodnoosvobodilni boj, kar seveda ni ostalo prikrito Nemcem.

Ko smo bili konec junija oziroma v začetku julija 1944 zapleteni v bojih zunaj tega področja, so se Nemci odločili, da ga izselijo.

Lepega poletnega dne, 28. junija 1944, se je iz Črne, še v okrilju teme, pomikalo v smeri Bistre 110 mož, močna kolona esesovske policije. Sredi dopoldneva so prišli do Plesnika z nalogo, da ga aretirajo in pošljejo v taborišče. 1. bataljon Vzhodno-koroškega odreda pa se je prav v teh urah vračal iz Savinjske doline in počival na gričevju nad Plesnikovo domačijo. Odrejen je bil daljši počitek, ker se je moral bataljon oskrbeti z municijo, spravljeno v dolini Bistre, nekaj kilometrov pod Plesnikom.

Komandant bataljona je odredil patruljo 17 borcev, ki je odšla po obronkih Bistre do skladišča municije. Težko otovorjena se je vračala po poti, ki je vodila v smeri kmetije. Medtem ko je nekaj Nemcev preiskalo Plesnikovo hišo in aretiralo domače, je bila nad hišo zaseda, ki naj bi jih varovala pred partizani. Ta zaseda je partizansko patruljo, ki je prenašala strelivo, obsula z gostimi strelji. Padla sta dva naša borca, patrulja pa se je pred točo krogel umaknila. Nemci so bili najbrž prepričani, da gre za nepomembno partizansko patruljo, niso vedeli, da se odredova glavnina vrača na svoje področje. Ko je bataljon zaslišal drdranje mitraljezov, je takoj poslal močne izvidnice v smeri pokanja. Slutili smo, da je zašla patrulja z municijo v težave, hkrati pa se nam je zdelo čudno, da se Nemci zadržujejo tako visoko.

Vodja patrulje je bil zelo iznajdljiv. Potem ko se je otresel Nemcev, si je ogledal, kaj se dogaja pri Plesniku. Razbojniki so bili prav takrat najbolj vneti pri svojem početju. Iz hiše so nosili skrinje, zabojne in vse drugo uporabno blago. Takoj mu je bilo jasno, za kaj gre! Stekel je nazaj na stezo, kjer se je srečal z drugo patruljo. Vodja te patrulje se je odločil, da bo nadzoroval početje Nemcev pri Plesniku in zato je poslal kurirja v bataljon. Bataljon pa je bil več ali manj že pripravljen na pohod. In ko smo zvedeli, za kaj gre, smo se odločili za hitro akcijo. Odložili smo vso opremo, vzeli samo orožje in skoraj tekli po obronkih v smeri Plesnika. Spotoma smo srečali patruljo, ki je nosila municijo in jo razdelili med borce.

Dolina Bistre se od Plesnika vije ob istoimenskem potoku, se širi in oži, teče čez travnike in polja.

Pa smo udarili

Kar med potjo smo se domenili, kje bomo udarili po Nemcih. Dobro uro od Plesnika, v smeri proti Črni, se dolina razširi in pot pelje prek 300 metrov dolgega travnika, ki ga na severu obkroža gozd, proti jugu pa nalahno

Mlada koroška partizana

pada proti potoku Bistri. Na njenem južnem bregu se vzpenja strm, s praproto porasčen breg. Torej prostor kot nalašč za zasedo. Naše obveščevalne patrulje so ta čas skrbno nadzorovale početje Nemcev.

Glavno udarno moč zasede smo namestili na južnem grebenu potoka Bistre z okrog 15 strojnimi, 20 brzostrelkami in seveda tudi s puškami. Obronke gozda na severni strani poti smo prav tako dobro zastražili in tam postavili dve jurišni skupini. Tudi tisti del ceste, ki se je stekal v gozd, ni ostal nezastražen. Odprt je bil samo dohod na travnik s strani kmetije. Nad tem potokom in pod njim pa so čakale močno in dobro oborožene patrulje, ki so imele nalogo zapreti dohod, ko bo zadnji Nemec stopil na travnik.

Naše izvidnice so nas obvestile, da Nemci uvrščajo kolono.

Plesnik je imel dva para volov in par konj. Zapregli so tri vozove in naropano premoženje naložili nanje. Spreddaj so šli konji, zadnja dva vozova so vleklj voli. Za zadnjim vozom je bila privezana vsa Plesnikova družina: trije otroci, oče in mati. Spreddaj in zadaj so bili Nemci. Šli so v dokaj strnjeni koloni, brezbržno in brez zavoranja.

Mi smo se medtem odločili, da za vsako ceno osvobodimo Plesnikove. Bili smo se samo, da ne bi ubili koga od domačih ali pa da jih Nemci ne bi ubili! Mišnica je bila torej pripravljena. Nič, ki bi takrat šel tam mimo, ne bi slutil, da se bo čez nekaj minut razbescnela bitka za Plesnikove.

In potem so prišli! Najprej gneča zelenecv z po lovsko obešenimi brzostrelkami in brezskrbnem pogovoru. Za njimi žalostna povorka treh vozov z naropanim blagom in privezano družino. In potem spet Nemci. Neslišna zadnja povelja in varovalke na strojnicah, ki so se z rahlim šumom odpirale. Nič ni motilo miru, samo ohola govornica in smeh okupatorjev, ki so gnali družino v taborišče.

Zadnji Nemec je stopil na travnik. Strojnice so divje zadrždale. Presenečenje je bilo popolno. Večina Nemcev

je padla v prvih minutah. Mi pa smo trepetali za družino. Nismo vedeli, kaj bodo na peklenski trušč naredili volji, ki so vleklj voz, na katerem je bila privezana družina. Dva najboljša strojniciarja sta imela nalogo, da merita na zadnji par volov, če bi podivjala. Toda zgodilo se je nekaj nepričakovanega! Vola sta se v najhujšem besnenju bitke vlegla, konji pa, ki so vleklj prvi voz, so podivjali, polomili ojnice, prevrnili voz in ušli. Na tem vozu je bil velik zaboj z velikim prašičem. Ko se je zaboj prevrnil, se je razbil in prašič je v brezmejnem strahu besnel.

Nemci so se slabo upirali. Nekaj se jih je poskušalo rešiti pod vozom, kjer so jih pobili ali pa pregnali naši strojniciarji. Edina možnost za umik je bil potok Bistra, ki je bil zaradi odprtosti težko dosegljiv. Naše strojnice so ta prostor dobro varovale. V tej bitki je posebno vlogo odigral podivjani in prestrašeni prašič. Nemci, ki so ležali med cesto in potokom, niso bili mrtvi, vsaj vsi ne. Nekateri so se potuhnili. Prašič pa je tekal od enega do drugega in vsakega ugriznil. Vsakdo, ki je bil živ, je skočil in se tako izdal našim strojniciarjem.

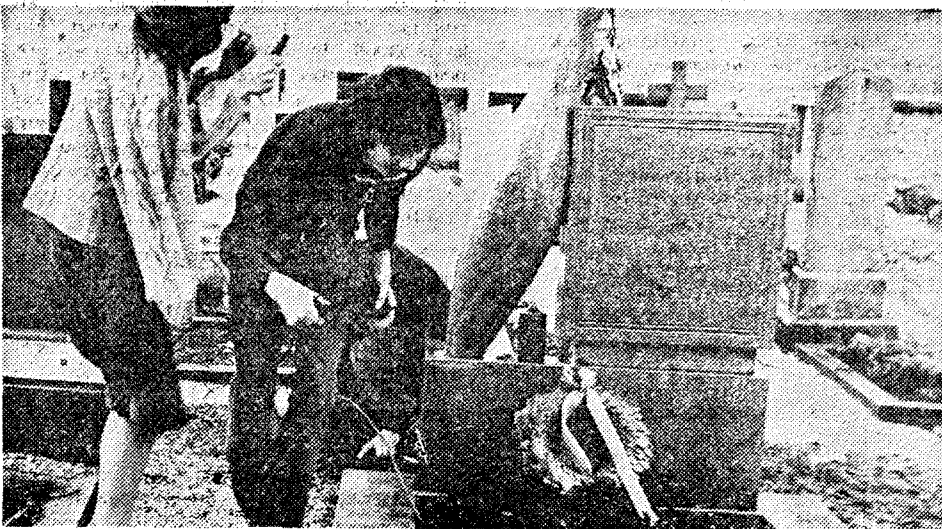
Najhujša gneča je bila okrog Plesnikovih, kjer so Nemci iskali zavetje. Vedeli so, da tja ne bomo streljali. Zato smo se odločili za juriš z vseh strani. V tem napadu smo izgubili dva tovariša, pet pa jih je bilo ranjenih. Nemcev je obležalo 90, 11 smo jih pa ujeli.

Vrnitev domov

Plesnikove smo odvezali in jih na smrt preplašene odpeljali domov. Ubili smo morali prašiča, ki je nadaljeval vojno tudi proti nam. Potem smo ujeli konja in vse, kar so prevrnili, naložili nazaj na vozove.

Pozno popoldne tistega dne smo spet prišli na Plesnikovo domačijo... Zbiti, utrujeni, toda srečni. Vso družino smo iztrgali iz nacističnih krempljev in jih vrnili njihovi, domači zemlji. In ko sem po vojni govoril s starim Plesnikom, mi je povedal, da Nemcev od takrat nikoli več ni bilo pri njih.

TAMARA RAVNIK

PIONIRJI OB GROBU PARTIZANKE KATJE — Osnovna šola iz Novega mesta, ki nosi ime Katje Rupene, vsako leto sedemindvajsetega februarja praznuje dan šole. Na ta dan je leta 1945 padla hrabra partizanka Katja Rupena. Spomin nanjo obudimo s spominsko slovesnostjo, s katere odnese mo cvetje na njen grob v Mirni peči. Foto in tekst: IZTOK SEVER

kramljanje

Ce se kdo huduje na nas, je to prav gotovo lahko Vida Simšič iz Planine pri Rakeku, učenka četrtega razreda tamkajšnje osnovne šole. Lani ob dnevu republike nam je poslala dobro in toplo napisan sestavek »Naš praznik«, pa se je v kopici spisov, ki jih prejmemo, nagajivo skril. Danes ga, z opravičilom avtorici in bralcem, z veseljem objavljamo.

Tudi Lilijani Poljanšek, učenka četrtega razreda Osnovne šole Staneta Zagarja iz Kranja, bi rada nekaj povedala: Veseli smo bili tvojega sestavka »Obisk v Begunjah« in v zvezi z njim je tu že tudi nova prošnja. V njem si zapisala, da sta mučeniške smrti umrla očkova strica, pokopana v Dragi. Žal nam nisi zaupala ne njenih imen in ne, od kje sta doma. Bi to napako, če jo lahko tako imenujemo, čimprej popravila? Zapiši njuno življenjsko pot v samostojnem sestavku in ga obogati s fotografijama, s svojim razmišljanjem.

Sva se razumeli, draga Lilijana?

Tako Lilijanin kot Vidin sestavek, kot pravzaprav vse, kar je zapisano na mladinski strani TV 15, lepo dopolnjujejo tudi čuteče zapisane misli Zvonke Logar

Hvala za moj objavljeni prispevek. Iskreno čestitke za 8. marec nam prajša

Marija Uršič

in otoli

učenci 3. A

in bravaršica

iz Zvonke ob 10.11.1977

iz Trebnjega, ki jih objavljamo med kramljanjem za to, ker pravi, da ga radi prebrat.

»Domovina!« je zapisala. »Potihoma izgovorim to besedo, vendar se moje srce ob tem vznemiri. Nenadoma začutim veliko spoštovanje, hvaležnost, ljubezen... To je domovina, ki je prepojena s krvjo in ki je morala hudo trpeti, da je danes to, kar je: Da lahko brezskrbno stopaš po njeni zemlji, da lahko prešerno zavriskaš sredi travnika, ker si lahko srečen in hvaležen vsem tistim, ki so dali svoja življenja za lepo prihodnost z željo — da si bomo znali narediti boljše življenje, da bomo znali ceniti našo kulturo, naša naravna bogastva, da si bomo znali zgraditi takšno domovino, v kateri bomo vsi srečni.«

In še nekaj je zapisala:

»Zgradili smo jo in žrtve, padle za svobodo, bi bile ponosne na to domovino. Vendar — ali je v nas tudi tista goreča pripravljenost, braniti jo, če bi bilo to potrebno? Da, res smo oboroženi, ampak, ali je to dovolj? Ali je v nas dovolj domovinske ljubezni? Da, to je tisto, kar moramo nositi globoko v srcu: Ljubezen do domovine, zgrajena na enakopravnosti, bratstvu in enotnosti.«

Hvala za te besede, draga Zvonka!

Pa, za danes, lepo pozdravljeni!

Milena

besede in dejanja

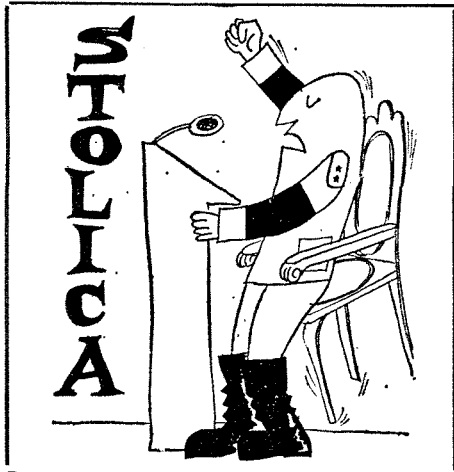
● Trenutek kritike

Statutarna komisija konference organizacije ZK v skopskem področju JLA je v času svojega mandata dobila vsega tri pritožbe. Dve zaradi izključitve in eno zaradi opomina. Dokler se komisija ni odločila, da se eno izključitev spremeni, eno potrdi in uniči opomin, so delovne skupine komisije organizirale pogovore z osebami, ki so pritožbe vložile, s sekretarji in včejim številom članov osnovnih organizacij in predstavniki komisij, ki so predhodno že reševale te pritožbe.

Komisija je v te pritožbe vložila precej truda, saj se o človeku in še zlasti o komunistu ne more odločati kar povprek. Na končno odločitev statutarne komisije pa se ni pritožila niti ena osnovna organizacija ali kdo drug, to pa pomeni, da je bilo delo, v katerem je sodelovalo večje število ljudi, opravljeno dobro in zavestno.

Po drugi strani pa te ugotovitve vodijo k razmišljanju. O pritožbah, ki gredo preko komande se odloča hitreje, pri tem pa pri odločanju sodeluje sorazmerno majhno število ljudi, navadno kar en sam. Predpis pa je jasen in tudi primer komunistov poučen. O tistem, ki se pritoži, bi morda vendarle imeli kaj povedati vsaj v njegovi osnovni organizaciji ali neka institucija v kolektivu, na primer kadrovske svet... Kajti o človeku je najtežje odločati. Če se razdeli breme na več ljudi, pa vemo, da je lažje. Pa tudi odločitev bo pravičnejša, če poslušamo več strani. Primer statutarne komisije to samo potrjuje.

NARODNA ARMIA, 3. 3. 1977

● Nepozabni »čiča Janko«

Dvajset let mineva, ko je leta 1957, 15. marca, umrl veliki revolucionar in vidni politični delavec Moša Pijade. Pokojni »čiča Janko« je pripadal plejadi najuglednejših osebnosti jugoslovanskega delavskega in komunističnega gibanja, bil je človek izrednih sposobnosti, neomahljivega duha, ki je svoje umske in fizične sposobnosti podredil ideji komunizma in ideji človeka v njem.

S svojim neutrudnim delom in izrednimi človeškimi sposobnostmi je bil eden naj-

ožjih sodelavcev tovarisa Tita. V svoji rani mladosti pa je bil tudi slikar in novinar. Pisati ni prenehal niti v režimskih zaporih. V najtežjih pogojih ilegalnega dela in obračuna z brutalnim režimom kraljevine Jugoslavije je CK KPJ leta 1924 poveril tovarisu Pijadi organizacijo ilegalnega tiska, iz katerega je kasneje izšel list CK KPJ »Komunist«. Za to delo je bil kaznovan z 20 leti režimskega zapora.

V času okupacije je bil tudi član Vrhovnega štaba in je aktivno delal v pripravah narodne oblasti in znanih Fočanskih predpisov. Sodeloval je tudi pri zgodovinskih odločitvah II. zasedanja AVNOJ in je eden od ustanoviteljev jugoslovanske novinarske agencije »Tanjug«.

Po osvoboditvi je delal Moša Pijade na visokih in odgovornih družbenih in političnih položajih. Ostal je še danes svetel lik revolucionarja in borca ter človeka, ki je vse svoje življenje poklonil borbi za napredek in svobodo.

SVETISLAV NIKOLIĆ

● Študentski center Veljko Vlahović

Študentje krasijo relief Veljka Vlahovića v Študentskem mestu v Novem Beogradu.

Študentski center v Banja Luki nosi od ponedeljaka dalje, po dveh letih njegove smrti, ime velikega revolucionarja in misleca Veljka Vlahovića. Na tretjo obletnico, in potem vsako leto, pa naj bi študentje od letos dalje organizirali tudi »septembrske študentske dneve«, saj se je Veljko Vlahović rodil v tem mesecu. Na prvem srečanju bodo sodelovali še študentje iz Beograda in Titograda, kjer univerza prav tako nosi njegovo ime.

VJESNIK, 8. 3. 1977

● Program gradnje in obnove vrste spomenikov

V maleševskem kraju na vzhodu Makedonije se bo letos pričela realizacija obsežnega programa izgradnje spomenikov iz bližnje in daljne preteklosti makedonskega naroda. Obnovili bodo spominsko kostnico domoljubov v Berovu, ki so jih Bolgari streljali leta 1944, ker so se borili za osvoboditev Makedonije. V vasi Vladimirovo bodo postavili spomenik vaščanom, ki so jih prav tako zverinsko ubijali bolgarski okupatorji. Blizu vasi Smojmirovo, kjer je bil ubit tudi mladi makedonski pesnik Aco Karamanov, pa bodo obnovili spominsko ploščo in zgradili spomenik vreden človeka, ki je junaško padel za svobodo Makedonije in vse dežele.

V tem delu Makedonije planirajo še nekatere druge aktivnosti s področja obeleževanja krajev, pomembnih za NOB. Tako bodo na primer v kraju Pehčevo prenovili grobnico borcev in domoljubov, ki so padli v borbi z Bolgari.

VJESNIK, 22. 2. 1977

● Izvor revolucionarnosti

Tovariš Vinko Hafner, sekretar mestnega komiteja ZK v Ljubljani, je v svojem intervjuju za »Vjesnik« odgovarjal tudi na vprašanje, kateri družbeni sloji so najbolj zainteresirani za krepitev in zmago samoupravnega socializma in na katere se Zveza komunistov lahko nasloni, kaj je njihova glavna socialna baza in glavni izvor moralne moči in revolucionarnosti. Tovariš Hafner je dejal, da so to predvsem sloji delavcev proizvajalcev. Ti delavci so po svojem materialnem in družbenem položaju objektivno najbolj zainteresirani za zmago samoupravnega socializma, oziroma komunizma kot edine alternative njihove resnične socialne osvoboditve.

EKOŃOMSKA POLITIKA — FEBRUAR 1977

Adolf Pušnik

(8)

NASTANEK IN RAZVOJ STALINIZMA

Os Berlin—Rim—Tokio je bila s tem jasno začrtana in usmerjena tudi proti ZSSR. Stalin je tako doživel že drugi politični poraz v dvorjenju s Hitlerjem.

Vendar se Stalin s tem ni sprijaznil, kajti bil je trdno prepričan, da obstaja in da mora najti modus vivendi s Hitlerjem.

V začetku decembra 1936. leta je Stalin preko šefa sovjetskega trgovskega predstavništva v Berlinu, Davda Candelakija, neposredno, izven diplomatskega protokola, ponudil Hitlerju sporazum o nenapadanju in prijateljstvu, vendar Hitler tega predloga ni sprejel. A Stalinu to ni vzelo poguma, kajti nekaj ga je vlekle naprej.

Hitler je bil ta čas že preveč zaposlen s snovanjem svoje politike trojne osi, z bližnjo aneksijo Avstrije (marca 1938.), zasedbo Sudetov v zahodni Češki (septembra 1938.) ter razkosanjem Češkoslovaške (marca 1939. leta). K Hitlerjevemu münchen-skemu diktatu potemtakem ni pripomogla samo Chamberlainova in Lavalova (britanska in francoska) zloglasna mirovna politika, temveč v prav takšni meri tudi Stalinova proberlinska stremiljenja.

Šele zdaj, ko je dosegel svoje iznodišne cilje in bazo za odskok v drugo svetovno vojno, se je Hitlerju zdelo umestno in smotno, sprejeti Stalinovo ves čas ponujano roko, zato so se v začetku avgusta 1939. leta začela v Berlinu tajna pogajanja za sklenitev ustreznega sporazuma. Cvet in sad teh pogajanj je bila objava in podpis pogodbe o nenapadanju med Nemčijo in ZSSR, dne 23. avgusta 1939. leta v Moskvi. Celovito besedilo pogodbe se glasi:

● POGODBA O NENAPADANJU

Vlada nemškega Rajha in vlada ZSSR, vodene z željo da utrdijo stvar miru med Nemčijo in ZSSR, a izhajajoč od osnovnih določil pogodbe o nevtralnosti, katera je bila sklenjena aprila 1926. leta, med Nemčijo in ZSSR, sta prišli do naslednjih izhodišč:

1. člen

Obe pogodbeni stranki se obvezujeta na odrekanje vsakega nasilnega akta, napadalnega postopka in od slehernega napada ene na drugo, in to tako posamezno kakor skupno z drugimi silami.

2. člen

V kolikor ena od pogodbenih strani postane predmet vojnih postopkov ob strani neke tretje sile, druga pogodbeni stran to tretjo silo ne bo podpirala na noben način.

3. člen

Vladi obeh pogodbenih strani bosta v bodoče ostali v stalnem medsebojnem stiku v cilju posvetovanja in medsebojnega obveščanja o vprašanjih, katera zadevajo njune skupne interese.

4. člen

Nobena pogodbeni stran ne bo sodelovala v nikakršni skupini sil, katera bi bila, posredno ali neposredno, naperjena proti drugi strani.

5. člen

V kolikor med pogodbenicami nastanejo spori ali konflikti v zvezi z

vprašanji te ali one vrste, bosta obe strani razčistili te spore ali spopade izključno potom prijateljske izmenjave mnenj ali, v primeru potrebe, z ustanovitvijo arbitražnih komisij.

6. člen

Ta pogodba se sklene na trajanje 10 let s pripombo, da se, v kolikor je ena od pogodbenih strani ne od-pove eno leto pred iztekom tega roka, trajanje veljavnosti te pogodbe avtomatsko podaljšuje za nadaljnjih pet let.

7. člen

Ta pogodba mora biti ratificirana v čim krajšem roku. Ratifikacijski instrumenti morajo biti izmenjani v Berlinu. Pogodba stopi v veljavo takoj po podpisu.

Sestavljeno v dveh izvornikih, v nemškem in ruskem jeziku.

Moskva, 23. avgusta 1939. leta.

Poleg te pogodbe so podpisali še tajni dopolnilni protokol, obsegajoč štiri člene, v katerih podpisnici razmejujejo vplivna območja na ozemlju Finske, Estonske, Letonske in Litve, nadalje Poljske in Besarabije. Glavna žrtev te imperialistične pogodbe, predhodnica Jalte — s sovjetske strani, seveda, je bila Poljska.

Hitler je napadel poljsko 1. septembra 1939. leta, a 17. septembra so še sovjetske enote zasedle vzhodno Poljsko do črte, določene v tajnem protokolu. V zvezi s tem je Molotov, 31. oktobra 1939. leta pred Vrhovnim sovjetom izjavil tole: »Hitler udarec proti Poljski, najprej od nemške armade, a zatem od Rdeče armade — in od te odvratne tvorbe versajske pogodbe ni ostalo ničesar...«

Kristalno jasno torej, da bolj bi ti ni moglo.

Povojni poizkusi sovjetske politike in propagande, o domnevnih preventivni funkciji pogodbe s Hitlerjem in delitvijo Poljske, so potem-takem popolnoma navzkriž z zgodovinskimi dejstvi in prazne pravljice — za naivneže.

Mirno lahko ugotovimo, da v sodobni diplomatski zgodovini in nobene pogodbe ali kakšnega drugega mednarodnopravnega dokumenta, ki bi bil deležen toliko napačnih in neumnih razlag ter ocen, kot prav omenjena pogodba. Razlogi so znani — katastrofalno in tragično nepoznavanje razvoja in bistva pooktobrskeske ZSSR ter stalinizma, a še toliko manj njegove zunanje-politične doktrine in interesov. Naitežji račun je sicer plačal Stalin sam, oziroma kot je to vedno v zgodovini, plačalo ga je z življenjem dvajset milijonov sovjetskih civilnih in vojnih žrtev v tej vojni. Nemahen račun so plačale tudi tiste komunistične partije in delavsko gibanje v Evropi, ki so še vedno slepo zaupale Stalinu ter jih je ta pogodba še bolj dezorientirala — k miru, ki ga ni moglo biti. Za Hitlerja je bila ta pogodba zares nepopisno odlična diplomatsko politična in propagandna ukana, za Stalina pa podlaga za trajno prijateljstvo — ki ga ni bilo.

Rezultati in posledice za oba diktatorja so danes znane vsemu svetu. Razen Stalina in Rdeče armade, njuna prepredenost in nemoč v prvih mesecih vojne, prav tako.

TV 15

•TV-15• izhaja vsak teden — izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 kot glasilo Zveze združenih borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin SR Slovenije

Uprava in naročniški oddelček »TV-15« Miklošičeva 28, pp 598/XI., 61000 Ljubljana; Tekoči račun 50100-678-45195 pri SDK Ljubljana telefon 320-486

● Glavni in odgovorni urednik: SILVO TERSEK
● Novinarji: NEVA MUŽIĆ, MILENA STRAJNAR, TONE URBAS, LEOPOLD VERBOVSEK, MILAN VOGEL
● Tehnični urednik: SINE KOVIĆ
● Tajnica uredništva: MARA OKORN
● Telefon uredništva: 327-780
Letna naročnina 140 dinarjev, za inozemstvo 160 dinarjev, posamezna številka v prosti prodaji 3 dinarjev

Rokopise pošijte na naslov: Uredništvo »TV-15«, Miklošičeva 28, pp 596, 61001 Ljubljana
Rokopisov in fotografij ne vračamo

Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 421/1-72 od 12. 4. 1974 se »TV-15« ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov

● Tisk in klišejl: CGP Delo, Ljubljana, Titova 35